

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSKEÇELİ MEHMET SİTKİ’NİN ŞİİRLERİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME

Tuğçe BAŞTUĞ
ARALIK-2023

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İSKEÇELİ MEHMET SİTKİ’NİN ŞİİRLERİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

Tuğçe BAŞTUĞ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Birol BULUT

T.C.

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

..... Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı “öğrencisi
.....’un “.....” başlıklı
tezi .././20.. tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim
Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek, Kırklareli
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun .../.../20...
tarih ve ../. sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

(İmza)

(Unvan ve İsim)

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimi ve Yüksek
Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyorum.

(İmza)

(Unvan ve İsim)

Tez Danışmanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek
Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Jüri Üyeleri: (Birinci sırada Tez Savunma Sınavı başkanı, ikinci sırada
tez danışmanı, üçüncü sırada da diğer jüri üyesi yer alır. Yüksek lisans jürisi
üç, doktora jürisi 5 kişiden oluşur.)

Unvan ve İsim

Bağlı Olduğu Kurum

İmza

- 1.
- 2.
- 3.

BEYAN

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Tuğçe BAŞTUĞ

ÖZ

İSKEÇELİ MEHMET SİTKİ’NİN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

BAŞTUĞ, Tuğçe

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Birol BULUT

Aralık, 2023

Basılı olarak bir şiir kitabı ve bir romanı bulunan İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın edebi türdeki metinlerini ve edebiyat dünyasına ait faaliyetlerinin birçoğunu süreli yayınlarda neşrettiğini görmekteyiz. Edebiyat sahasına ekseriyetle şiir türü ile dâhil olan İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl* adıyla yayımladığı şiir kitabında daha çok kişisel tecrübelerinden edindiği hisleriyle şiirler yazmıştır. Gazetelerde yayımlanan şiirlerinde ise sosyal konulara değinmiştir. Yaşadığı dönemde edebî faaliyetler yürütmüş, dönemin süreli yayınları içerisinde aktif rol oynamış, yaşamının bir kısmını sürgünde geçirmiş olan İskeçeli Mehmet Sıtkı ile ilgili herhangi bir tez çalışması olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamızın amacı Türk edebiyatı tarihinde eserleri, fikirleri ve sanat faaliyetleriyle yer alan yazarın hayatını çeşitli açılardan inceleyerek literatüre katkı sağlamaktır. Tezin giriş bölümünde şairin yaşadığı yüzyılda oluşan siyasi ve sosyal atmosfer incelenmiştir. Birinci bölümünde ise İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın hayatı, sanat anlayışı ve şiirleri detaylı olarak ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde şiirleri tematik olarak irdelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise şiirleri yapı bakımından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Şiir.

ABSTRACT

A REVIEW ON THE POEMS OF MEHMET SITKI OF İSKEÇELİ

BASTUG, Tuğçe

Master of Arts, Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Birol BULUT

December, 2023

We see that Mehmet Sıtkı of Xanthi, who has a book of poetry and a novel in print, published his literary texts and many of his literary activities in periodicals. Mehmet Sıtkı of Xanthi, who was mostly involved in the field of literature with the genre of poetry, wrote poems mostly with his feelings from his personal experiences in his poetry book published under the name *Hüsn ü Melûl*. In his poems published in newspapers, he touched upon social issues. It has been determined that no thesis study has been conducted on Mehmet Sıtkı of Xanthi, who carried out literary activities during his lifetime, played an active role in the periodicals of the period, and spent part of his life in exile. The aim of our study is to contribute to the literature by examining the life of the author, who took place in the history of Turkish literature with his works, ideas and artistic activities, from various perspectives. In the introduction part of the thesis, the political and social atmosphere of the century in which the poet lived is analyzed. In the first part, the life, artistic understanding and poems of İskeçeli Mehmet Sıtkı are discussed in detail. In the second part of the study, his poems are analyzed thematically. In the third part of the study, his poems are analyzed in terms of structure.

Key Words: İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Poetry.

ÖN SÖZ

İnsan yaşamında dil ve düşünce ile kendini var eden şiir, ilk çağlardan itibaren hayatımıza dâhil olmuş, hislerimize tercüman olarak estetik bir zeminle birleşerek yaşamı anlamlandırmamıza olanak sağlayan ve insanın gelişimine katkı sağlayan bir tür olarak varlığını hâle devam ettirmektedir.

İskeçeli Mehmed Sıtkı'nın hayatını, eserlerini, poetik görüşlerini ele alan başka bir tez çalışması bulunmamaktadır. Edebiyat tarihinde yapılan araştırmalara bakıldığında hakkında kısıtlı bilgi olmadığını ve bu bilgilerin tekrar bilgilerden oluştuğunu görmekteyiz. Çalışmamızın esas amacı İskeçeli Mehmed Sıtkı'nın bir şair olarak portresini çıkarmak, döneminde yer alan edebi münakaşalardaki tutumunu gösterebilmek, şiirlerinde kullandığı temaları belirleyerek aynı zamanda şairin poetik görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yaşadığı dönemle bağlantılı olarak edebi görüşü, şairliği ve sanatı ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Birinci bölümde hayatı, eserleri ve poetik görüşlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise şiirlerinde kullandığı temalara yer verilmiştir. Temalar bireysel ve toplumsal temalara ayrılmış ve incelenmiştir. Şair bireysel temaları kapsayan şiirlerine daha çok şiir kitaplarında yer vermiş toplumsal temaları kapsayan şiirlerine ise halkın daha kolay ulaşabileceği gazete ve dergilerde yer vermiştir. Şiirlerine ulaşırken birçok gazete, dergi ve mecmualar incelenmiştir fakat şair çoğu şiirinde yapı ve tema olarak tekrara düşmüş bazı şiirlerini birkaç farklı dergide yayınlamıştır. Üçüncü bölümde şairin şiirleri yapısal olarak değerlendirilmiştir ve Batı edebiyatı nazım şekillerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızın bilim ve edebiyat alanında araştırma yapanlara fayda sağlamasını temenni ediyoruz. Tez danışmanlığımı üstlenerek bana yol gösteren ve her daim bilgilerini paylaşarak destek olan değerli hocam Doç. Dr. Birol BULUT'a, eğitim hayatım boyunca destekleriyle her daim yanımda olan aileme teşekkür ederim.

Tuğçe BAŞTUĞ
Aralık,2023

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSKEÇELİ MEHMET SITKI'NIN HAYATI ve EDEBÎ ŞAHSİYETİ.. 4

1.1.Hayatı ve Eserleri.....	4
1.2.Poetik Görüşleri	8
1.2.1. Şiir Nedir?	9
1.2.2. Şair Nedir?	13
1.2.3. Edebiyat ve Musiki	19

İKİNCİ BÖLÜM

İSKEÇELİ MEHMET SITKI'NIN ŞİİRİNDE TEMA..... 22

2.1. Bireysel Temalar

2.1.1. Aşk	22
2.1.1.1. Mazide Kalan Sesler: Aşk Şiirleri.....	22
2.1.1.2. Aşkın Yansıması: Tabiat	24
2.1.2. Tabiat Unsurları	24
2.1.2.1. Çiçek	24
2.1.2.1.1. Menekşe	24
2.1.2.1.2. Leylak.....	26
2.1.2.1.3. Bahar	27
2.1.2.1.4. Deniz	27
2.1.2.1.5. Hayvan	29
2.1.3. Hüzün	30
2.1.3.1. Hüzün Birleşiminde Yaşam ve Ölüm	30
2.1.4. Sevgi.....	36
2.2. Toplumsal Temalar	37
2.2.1. Vatan	37
2.2.1.1. Vatan Sevgisinin Tezahürleri	39
2.2.1.1.1. Vatanın İçinde Bulunduğu Durum	40
2.2.1.1.2. Vatan ve Aşk/ Kadın	43
2.2.1.1.3. Vatan Üzerine Yazılmış Marşlar/ Osmanlı Vurgusu	44

2.2.1.1.4. Kaybedilen Topraklara Özlem	46
2.2.1.1.4.2. İskeçe.....	47
2.2.1.1.4.2. Tunca Nehri / Meriç Nehri.....	50
2.2.1.1.4.3. İzmir	51
2.2.1.1.4.4. Girit	52
2.2.1.1.4.5. Edirne / Sultan Selim Cami.....	53
2.3. Diğer.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSKEÇELİ MEHMET SITKI'NIN ŞİİRLERİNİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	59
--	-----------

3.1. Nazım Şekilleri.....	59
3.1.1. Divan Şiiri Nazım Şekilleri.....	59
3.1.1.1. Gazel	59
3.1.1.2. Kaside.....	62
3.1.2. Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri	63
3.1.2.1. Türkü/Ninni.....	63
3.1.3. Batı Edebiyatı Nazım Şekilleri.....	66
3.1.3.1. Mensur Şiir.....	66
3.1.3.2. Serbest Nazım Şekli	70
3.1.3.3. Sone.....	73
3.1.3.4. Sarma Kafiye.....	75
3.1.3.5. Çapraz Kafiye.....	76
3.1.3.6. Düz Kafiye	77
3.1.3.7. Serbest Müstezat	79
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA	83
EKLER.....	91

EK 1: RESSAM HASAN HAYRETTİN'İN 1331(1915) TARİHİNDE ÇİZDİĞİ İSKEÇELİ MEHMET SITKI PORTRESİ.....	91
EK 2: İSKEÇELİ MEHMET SITKI'NIN 1912 YILINDA YAYIMLANAN <i>HÜSN Ü MELÛL</i> İSİMLİ ŞİİR KİTABININ KAPAĞI.....	92
“FERYATKÂR YAZILARDAN BİR HİS DEFTERİ” BAŞLIĞIYLA YAYIMLANMIŞTIR.	92
EK 3: SAY <i>U TETEBBU</i> DERGİSİNDE YAYIMLANAN <i>HÜSN Ü MELÛL</i> TANITIM YAZISI.....	93
EK 4: ŞAİRİN, 1325 (1908) YILINDA YAYIMLADIĞI ROMANI <i>LEYLAK</i> 'IN KAPAĞI.....	93
EK 5: ŞAİRİN VAKİT GAZETESİNDE YER ALAN 20.05.1932 TARİHLİ VEFAT İLANI.....	94
EK 6: ŞAİRİN VEFATINDAN SONRA ÇOCUKLARI TARAFINDAN VAKİT GAZETESİNE VERİLEN TEŞEKKÜR YAZISI.....	94

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
akt.	: Aktaran
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ed.	: Editör
S.	: Sayı
s.	: Sayfa numarası
SÖK	: Seyfettin Özege Koleksiyonu
TDK	: Türk Dil Kurumu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
Y.	: Yıl

GİRİŞ

Edebiyat, toplumların medeniyet sahasının bir parçası olarak karşımıza çıkar. Edebiyat tarihine bakıldığında edebî sahada ortaya konulan eserler ve anılan isimler medeniyet tarihinin de bir parçasını oluşturur.

Türk edebiyatında edebiyat tarihi çalışmaları Batılı anlamda 19. yüzyıl itibarıyla başlar. Edebiyat tarihi olarak kabul edilen eserler daha çok tezkireler, biyografi ve antoloji türünde çalışmalardır. Agâh Sırrı Levend, Sadettin Nüzhet Ergun, İsmail Hikmet Ertaylan, Mehmet Fuad Köprülü, Nihad Sami Banarlı gibi isimlerin Türk edebiyat tarihini incelediği eserlere bakıldığında edebiyatımızın zirve isimlerini ele alarak incelendikleri görülür.¹ Artık günümüzde edebiyat tarihi çalışmaları zirve isimler dışında ikincil ve üçüncül derecedeki şairlerin, ediplerin incelenmesini de gerektirmektedir. İskeçeli Mehmet Sıtkı da Türk edebiyatının zirve isimleri arasında olmayıp buna mukabil incelenmesi gereken şairler arasında yer alması gerektiği düşüncesindeyiz. Bu minvalde dönemin süreli yayınlarında edebî faaliyetlerde bulunmuş, çeşitli gazete ve dergilerin başmuharrirliğini yapmış, sanat, felsefe ve hukuk alanında çeşitli yazılar kaleme almış olan İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın yaşamının ve edebî faaliyetlerinin ortaya çıkarılmasını gerekli görmekteyiz.

Edibin şiirlerini daha iyi anlayabilmek için edebiyat dünyasına girdiği dönemi ve öncesinden yaşananları gözden geçirmek bu noktada faydalı olacaktır. Modern Türk şiirine bakıldığında birçok durağın ve yönelimin olduğunu görürüz. Yenileşme adımlarının atıldığı Tanzimat Dönemi'nden itibaren bir kısım şairler yönlerini artık Batı'ya çevirir. Hürriyet, medeniyet ve özgürlük gibi kavramların gündelik hayata ve edebî metinlere dâhil olduğu bu yıllarda Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi isimler Türk şiirini yeni bir istikamete doğru yöneltir. Tanzimat'ın ikinci nesliyle birlikte Batılılaşma sürecinde eski-yeni tartışmalarının da alevlendiği görülür. Recaizade

¹*Edebiyat tarihi incelemelerine bakıldığında "Türk Edebiyatı Tarihi" adıyla yayımlanan birçok eser olduğu görülmektedir. Detaylı bilgi için aşağıdaki kaynaklara bakılabilir: Vasfi Mahir Kocatürk, Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul: İkü Yayınları, 2016., Sadettin Nüzhet Ergun, Tanzimata Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri, İstanbul, 1932., Agah Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

Mahmut Ekrem ve Muallim Naci bu tartışmaların odak noktasını oluşturur. Recaizade Mahmut Ekrem “yeni” yi savunarak, fikirleriyle Servet-i Fünûn hareketinin oluşumuna öncülük eder. Şiirde geleneksel kalıpların yerine Batılı bir anlayışın ön planda olduğu bu dönemde tematik anlamda da daha çok bireysel hisler konu edilir.

Servet-i Fünûn ve Millî Edebiyat dönemini gören İskeçeli Mehmet Sıtkı da şiirlerinde Batılı teknikler kullanarak yenilikçi şiiri benimser. Şiire ve şaire bakışında da modern edebiyatın izlerini gördüğümüz yazar, mensur şiir ve serbest şiir örneklerini de bu dönemde verir. I. Meşrutiyet’ten itibaren siyasi anlamda çalkantılı bir dönemin içerisinde olan Osmanlı Devleti için Mütareke Dönemi, Balkan Savaş’ları ve sonrasında yaşadığı işgaller toplumsal, siyasi, askerî ve iktisadi dengeyi bozan bir süreci ifade etmektedir. Yüzyıllardır anavatan olarak görülen Rumeli toprakları kaybedilmiş, Müslüman Türk nüfus pek çok yerleşim yerinde azınlık durumuna düşmüştür. 1908-1923 yılları arasında yaşanan travmatik olaylar edebî açıdan da birçok faaliyeti içinde bulunduran bir dönemi kapsamaktadır. Bu edebî faaliyetlerin temel noktasında Osmanlı Devleti içerisinde ve dünya arenasında yaşanan hadiselerden biri olan Balkan Savaş’ları hayatının belli kısmını sürgünde geçiren İskeçeli’yi de derinden etkilenmiştir. Yazar her fırsatta vatanın içinde bulunduğu durumu dile getirir. Yazılarında da şiirlerinde de şahit olduğu birçok durumu dile getirir. Millî Mücadele Dönemi’ne gelindiğinde de vatan toprağını terk etmemenin önemine vurgu yapar. Vatanın kutsallığını anlattığı şiirlerinde, Balkan coğrafyasında yer alan İskeçe, Edirne, Girit, İzmir gibi şehirleri anarak vatan toprağına olan özlemini sık sık dile getirir.

Vatanın önemli toprak parçalarından biri olarak gördüğü İskeçe’nin şiirinde özel bir yeri vardır. Bugün itibarıyla Yunanistan sınırları içerisinde bulunan şehir birçok tarihsel sürece şahit olmuştur. 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı hâkimiyetinde olan şehir önemli bir İslâm merkezi hâline gelir.² Balkan Savaş’larının sonucunda Bulgaristan’a bırakılan şehir 1920 yılında Yunanistan tarafından işgal edilmesiyle birlikte bütün bu süreçlerin sonucunda Türklerin azınlık durumuna düştüğü bir şehir olarak tarih

² Michael Kiel, “İskeçe”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/iskece> (Erişim:05.01.2022).

sahnesinde yer alır. İskeçe doğumlu olan Mehmet Sıtkı için de anavatanı olarak gördüğü bu topraklarda yaşananlar, yaşanılan sürgünler ve verilen kayıplar sarsıcı bir durum olarak kendini gösterir.³

Balkan Savaş'larının etkisiyle ortaya çıkan Millî Edebiyat Dönemi'nin izlerini İskeçeli'nin şiirlerinde görmek mümkündür. Onun şiirlerinde 1912 yılından 1920 yılına kadar Bulgaristan'ın işgal ettiği bu kadim Türk toprağını kurtarma düşüncesi, geçmişe olan özlemle yoğrularak karşımıza çıkar. Şair ayrıca yüzyıllardır var olan şanlı Osmanlı askerinin gücünü unutmaması gerektiğini vurgular.

Çalışmamızda hakkında yeterli kaynak ve bilgi olmamasından dolayı daha çok kendi kaleminden aktardıkları çerçevesinde değerlendirdiğimiz, İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın hayatı, sanatı ve şiirlerini ele alacağız.⁴

Araştırmamızın asıl amacı, bulunduğu dönem içerisinde sesini, çeşitli süreli yayınlarda duyuran fakat edebiyat araştırmacılarının dikkatini çekmeyen şairin hayatı ve eserleri hakkında yapı ve muhteva bakımından detaylı bir çalışma ortaya koymaktır.

Yazarın neşredilmiş iki eseri bulunmaktadır. Şiir kitabı olan *Hüsn ü Melûl* tarafımızca incelenmiş ve çalışmaya dâhil edilmiştir. *Leylak* roman türünde bir eser olduğu için çalışmanın dışında tutulmuştur. Şairin, şiirleri ise genellikle süreli yayınlarda yer almaktadır. Bu bağlamda şairin yayın hayatı içerisinde faaliyetlerde bulunduğu, *Musavver Terakki*, *Peyam-ı Edebî*, *Silah*, *Resimli Kitap*, *Malumat*, *İrtika*, *Hürriyet-i Fikriye*, *Say u Tettebbu*, *Afıtab*, *Ahali*, *Arda*, *Ceride*, *Edirne*, *İtilaf*, *Paşaili*, *Meriç*, *Trakya Bilgi Demeti*, *Yeni Edirne*, *Paşa İli*, *Zelzele*, *Edirne*, *Millî Gazete*, *Edirne Postası* gibi yayınlar taranarak dergi ve gazete bulguları etrafında tematik olarak sınıflandırılmıştır.

³ Michael Kiel, "İskeçe", age. (Erişim:05.01.2022).

⁴ * Literatüre bakıldığında İskeçeli Mehmet Sıtkı'yı bir bütün olarak esas alan özgün bir tez çalışması bulunmadığı görülmektedir. Dönemin dergi ve gazetelerini inceleyen yüksek lisans tezlerinde yazar olarak adı geçmektedir. İskeçeli Mehmet Sıtkı'yı esas alan bir makale bulunmaktadır. (Birol Bulut, "İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın Edebi Tetkiklerine Dair Dikkatler" INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Tekirdağ (20-23 Ekim 2022) Bildiriler Kitabı, Tekirdağ 2022, s. 405-416.)

BİRİNCİ BÖLÜM

İSKEÇELİ MEHMET SITKI'NIN HAYATI ve EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.1. Hayatı ve Eserleri

İskeçeli Mehmet Sıtkı şair, hukukçu, öğretmen ve felsefeci kimliğiyle karşımıza çıkar. İskeçeli Sıtkı (Bey) memurinden İbrahim Hilmi (Bey'in) oğludur. 1882' de İskeçe' de doğmuştur.⁵ Eğitim hayatına İskeçe'de başlar ve İstanbul'da devam eder. Hukuk Mektebi'ni bitirir.⁶

Öğrenimini sürdürürken yazılarını *İrtika*, *Musavver Fen ve Edep*, *Terakki*, *Malumat* gibi dergilerde yayımlar. Hayatının büyük bir bölümünü sürgünde geçiren edip, 1906'da önce Erzurum'a daha sonra Hınıs'a sürülür. Erzurum Valiliğine atanan Hukuk Mektebi muallimlerinden Nâzım Paşa'nın aracılığıyla, İstanbul'da kalmamak ve yazı yazmamak koşuluyla Gümülcine'ye gönderilir.⁷

Sürgün sırasında İbnül Emin Mahmud Kemal İnal'a gönderdiği mektupta sebebini hâlâ idrak edemediği sürgün hadisesi ile saraya karşı bir kin beslemeye başladığını İttihad ve Terakki'ye katıldığını ve Meşrutiyetin ilanı ile birlikte Selanik'e gittiğini ifade eder.

İskeçeli, Selanik'te bulunduğu sırada *Zaman* ve *Kâinat* gazetelerinde çalışır, 1910 yılında edebiyat muallimlikleri sınavını kazanarak Edirne Sultanisine tayin edilir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Trakya Paşaili Müdafa-i Hukuk Cemiyetinin faaliyetlerine katılır. Yunanlılar tarafından idama mahkûm edildiği için Bulgaristan'a iltica eder.⁸

İskeçeli Mehmet Sıtkı daha sonraki dönemlerde Bulgaristan'ın Eskicuma kasabasında yaşar. Eskicuma'nın tarihine bakıldığında savaş nedeniyle Yunanlılardan kaçan Türk nüfusunun göçüne ev sahipliği yaptığı görülür.

⁵ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, "Son Asır Türk Şairleri", 'Sıdkî', C.2, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1969, s.1680.

⁶ İsimler Sözlüğü, İskeçeli Mehmet Sıtkı, 12 Haziran 2019, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmet-sitki> (Erişim:11.10.2021).

⁷ Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi – Mehmet Sıtkı – C.2, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001, s. 699.

⁸ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, "Son Asır Türk Şairleri", 'Sıdkî', C.2, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1969, s.1680.

Müslüman nüfusun fazla olması ve İslamî bir merkez olmasıyla dikkat çeken bu kasabada İskeçeli de Eskicuma Mekâtib-i İslamiye müdürlüğünde görev alır.⁹

Daha sonraki yıllarda Bezmiâlem, İstanbul Kız Lisesi, Edirne Sultanisinde edebiyat muallimliğinde bulunur. Kendi isteğiyle Kadıköy Erkek Orta Mektebi edebiyat muallimliğine ve müdür muavinliğine tayin ister.¹⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı'ya ait sabit bir nüfus kaydı bulunmadığından ailesi hakkında edindiğimiz bilgiler de oldukça kısıtlıdır. Mahir ve Zahir adında iki oğlu ve henüz iki buçuk yaşına gelmeden vefat eden Nihal adında bir kızı olduğu bilgisine yazılarından ulaşılır.¹¹ Paşa İli gazetesine 18 numaralı sayıda yer alan “Bulgaristan’da Bir Sene” başlıklı yazılardan birinde oğullarıyla vedalaştığı sahneyi anımsadığını ifade eder.¹² Ayrıca şair yazdığı birçok şiirini çocukları Zahir Gökalp, Mahir Akay’a ve Nihal’e ithaf eder. *Say u Tettebbu* dergisinde yayımlanan “Bir Resmin Karşısında” şiiri de oğullarına ithaf ettiği bir şiirdir.¹³

“Sağ elimi büyük oğlum Zahir Gökalp, sol elimi küçük oğlum Mahir Akay sıkı yakalamışlar:

- Bizi bıyakma...

Diye tezallüm ediyorlardı. Müthiş bir buhran geçirdim. Azimet kararından yine vaz geçiyordum. Refikam bana küçük bir bohça tevdi' etti:

- İki gecedir uykusuzum. Bu akşam da öyle olacak. Siz hududu geçmeden uyumak ihtimâlim yoktur. Bana ve çocuklara merhametin varsa bir saat evvel git ve düşün ki hayatımız, hayatınla kaimdir.

Çocuklarımı öptüm, komşu hanımlara veda ettim. Refikama bazı tedbir tavsiyesinden sonra evden çıktım. Yaşadığım müddet zarfında herkes gibi benim de fevkalade hâtıralarım vardır. Bunların bir kısmı meyâl-i zevâl, bir kısmı payidardır. Refikamın veda dakikasındaki fütur ve hüsrân ise ebedi hayat hâtıralarımdandır ki hiç unutamayacağım. Şimdilik bende kalsın... ”¹⁴

⁹ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, age. s.1680.

¹⁰ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, age. s.1680.

*İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın beyanları esas alınarak şairin görev yaptığı kurumlarda arşiv araştırmaları tarafımızca yapılmış fakat üzerinden zaman geçmesi, okulların isminin değişmesi ve arşiv yetersizliği sebebiyle herhangi bir doküman tespit edilememiştir.

¹¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bulgaristan’da Bir Sene-Maba’d”, *Trakya Paşaili*, 1923, S.18, s.3. İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bulgaristan’da Bir Sene-9”, *Trakya Paşaili*, 1923, S.22, s.3.

^{12**}Şairin yazdığı birçok şiiri çocukları Zahir Gökalp, Mahir Akay’a ve Nihal’e ithaf eder. *Say u Tettebbu* dergisinde yayımlanan “Bir Resmin Karşısında” şiiri de oğullarına ithaf ettiği bir şiirdir.

¹³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bir Resmin Karşısında” *Say u Tettebbu*, 1911, S.17, s.9.

¹⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bulgaristan’da Bir Sene-Maba’d”, *Trakya Paşaili*, 1923, S. 18, s. 3 (***)Gazetenin tüm sayılarına <http://osmanlicagazeteler.org/> sitesinden ulaşılmıştır.)

Hayatı sürgün ve memuriyette geçen İskeçeli 19 Mayıs 1932 (14 Muharrem 1351) senesinde vefat eder. Karacaahmet kabristanına defn olunur.¹⁵

Küçük yaşlardan itibaren yazmaya başlayan İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın yayımlanmış ve yayımlanmamış birçok eseri mevcuttur. Şiire ilgisi küçük yaşlarda başlayan İskeçeli Mehmet Sıtkı terceme-i hâlinde, Farsça-Türkçe sözcük olan, medreselerde ve rüştiyelerde ders kitabı olarak okutulan *Tuhfe-i Vehbi*'yi on yaşında iken babasının ezberlettiğini, on iki yaşına geldiğinde ise şeklen hatasız manzumeler yazdığını ve Müstecabizade İsmet'ten çok istifade ettiğini söyler.¹⁶ Şair yaşamı boyunca duygularını, özlemlerini, düşüncelerini aktarma aracı olarak şiiri seçer.

Roman türünde verdiği ilk eseri olan *Leylak* ilk önce *Musavver Terakki* gazetesinde tefrika edilir, 1902 yılında da kitap hâlinde yayımlanır. 1325 yılında İstanbul'da bulunan *Asır Kütüphanesi* tarafından basılan *Leylak*, seksen sayfadan müteşekkildir. Eser yedi bölümden oluşur ve bu eserde Edmon ve Lorans'ın hikâyesi kaleme alınır.¹⁷ Bu eser ilk olarak, İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın da sermuharrirliğini yaptığı *Musavver Terakki* isimli dergide yayınlanır daha sonra bölümlerin toplanılmasıyla roman hâline getirilerek tekrar basılır. Romanın 1325 yılında basılmış olan kapağında “*Matbuat-ı dâhiliye idare-i âliyesinin tasdikiyle (Musavver Terakki) ceridesine derç edildikten sonra ayrıca kitap şeklinde dahi tabî olunmuştur.*” notu bulunur.¹⁸

¹⁵ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, “Son Asır Türk Şairleri”, ‘Sıdkî’, C.2, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1969, s.1680.

* İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri eserinde İskeçeli'ye dair bir biyografi yazısı (Terceme-i Hâl) olduğunu ifade eder. Yazı, tarafımızca araştırılmıştır fakat İbnülemin'e ait hiçbir kaynakta tespit edilememiştir.

**İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın kaynağından yola çıkarak Karacaahmed mezarlığında şairin mezar yeri hakkında tarafımızca araştırma yapılmıştır fakat şaire ait bir mezar yeri tespit edilememiştir. Yunanistan İskeçe'de yaptığımız araştırmalar neticesinde şaire ait herhangi bir kayıt bulunmadığı tespit edilmiştir.

¹⁶ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, “Son Asır Türk Şairleri”, ‘Sıdkî’, C.2, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1969, s.1680.

¹⁷***Yazarın 1325 yılında basılan kitabı *Leylak* Edmon ve Lorans'ın aşk hikâyesini konu alır. Roman dört ana bölümden oluşur. Edmon ve Lorans'ın mektuplaşmaları üzerinden ilerler.

¹⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Leylak*, Asır Matbaası ve Kütüphanesi, 1905, s. 1.

Mehmet Sıtkı'nın *Mezar*, *Ömr-i Harâb*, *Serâb*, *Muhâceret*, *Kara Günler* ve *Meriç Ağlarken* adlı basılmamış eserleri de bulunur.¹⁹ İskeçeli, *Musavver Terakki*'nin altıncı senesinde dergide sermuharir olarak görev alır.²⁰ Kayıtlara bakıldığında *Asır Kütüphanesi*'nden çıkan *Leylak* (1319/1901) adlı romanı ile *Yako Levi Kütüphanesi*'nden çıkan *Hüsn-ü Melûl*(1327/1912)'ün basıldığı görülür. *Mezar*; *Ömr-i Harab*; *Serab*; *Muhaceret*, *Kara Günler*, *Meriç Ağlarken* adlı yapıtları basılmamıştır. Eserlerinden sadece *Leylak* ve *Hüsn ü Melûl* günümüze ulaşır.

1911 yılında yayımlanan *Hüsn ü Melûl* 135 sayfadan oluşan bir şiir kitabıdır. 1-9. sayfalar arası giriş kısmını oluşturur. Bunun yanı sıra şairin okuyucuyla konuştuğu, eserini tanıttığı bir kısım mevcuttur. İskeçeli, *Hüsn ü Melûl* de yer alan şiirlerini şiir olarak görmediğini ifade ederek, şiirlerin heyecan, hüzn ve sitemle ortaya çıktığını vurgular.

“Yeni ve eski onların hiçbirisi şiir değildir. Belki manzum olabilir; çünkü onlar süslenmedi. Hatta tashih görenleri bile azdır. Metâli-i ruhiye: Saffiyeti ile bittabi seda olur. Onlarda mutandan cümleler, yüksek düşünüşler, parlak hayaller yoktur. Onlar: birer feryad-ı ruhaniyeden ibarettir. Hayatı ihtişamdan, şairi hayalden, ihtiraslardan ibaret zannedenlere göre hiçbir mevkî olamaz. Muhabbetle yanan bir dimağ için belki bir şey olunur.”²¹

Eserinin maneviyatını 19. yüzyılın Osmanlı'nın idarecilik alanında önemli bir yere sahip olan Zihni Paşa Hazretleri'ne²² ithaf ettiğini yazısında vurgular. *Hüsn ü Melûl*'ün 10.-111. sayfalar arasında 38 adet şiir bulunur. 112. sayfadan itibaren ise “*Kızım Gelin Oldu*” başlığıyla gün gün kaleme aldığı yazılara yer verir.

¹⁹ İsimler Sözlüğü, İskeçeli Mehmet Sıtkı, 12 Haziran 2019, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmet-sitki> (Erişim:12.10.2021).

²⁰ Yakup Avcu, *Musavver Terakki* (Altıncı Sene), İnceleme- Tahlili Dizin- Seçilmiş Metinler, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2021; s. 31.

²¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Edirne Yako Levi Matbaası, 1912, s.4.

²²*Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk döneminin düşünürleri arasında, ailesinden kendisi gibi önemli kişileri yetiştirmiş bir idarecidir. II. Abdülhamid Dönemi'nin son yıllarından Mehmed Vahdeddin dönemine kadar Osmanlı sosyal, askeri, idarî ve siyasî gibi birtakım alanlarda reform süreci yani daha genel olarak bir dönemin arka planı anlatılmaktadır. Zihni Paşa, Osmanlı tarihinde bilhassa yaşadığı dönem olan XIX. yüzyılın ikinci yarısı ve XX. yüzyılın ilk yarısında idarecilik hayatında önemli bir yere sahiptir. (Edip Burkalı, Mustafa Zihni Paşa'nın Hayatı ve Siyasi Görüşleri, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nisan, 2018 Yök: 481877)

1.2. Poetik Görüşleri

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiir sahasında ortaya koyduğu metinlere bakıldığında yapı ve biçim açısından yeni edebiyat anlayışını yansıtan şiirler kaleme aldığı görülür.

Sanatçı kişiliğini nesirden ziyade şiirlerinde görmek mümkündür. Yer yer keder, hüznün ve ızdırap gibi temaları işleyerek karamsar bir ruh hâlini yansıttığı yer yer de aşk ve sevgi temalı şiirler yazdığı söylenebilir. Burada kederi ve karamsarlığı tarif ederken kullandığı kelimeler çoğunlukla aynıdır. İskeçeli Mehmet Sıtkı kendi hayatını anlattığı şiirlerinde kederli ve ızdıraplı bir duygu yoğunluğu sergiler. Hayata karşı olan bu karamsar ve ızdıraplı bakışta yaşamının birçok senesinin ailesinden ve yurdundan ayrı sürgünde geçirmesi de oldukça etkilidir. *Paşa İli* gazetesinde Bulgaristan'da sürgündeyken yazdığı ve "Bulgaristan'da Bir Sene" başlığını taşıyan yazılarında bu özlemi ve ızdırabını aktarır.

*"Sultan Selim, minâreleri ince bir amud-i nûrânî gibi tersim etti. Selimiye'nin geniş havlusunda keleş gibi uçan Türk yavrularını ve onlar içinde hususi bir şahsiyet ve mülkiyetle zıplayan oğullarımı düşündüm. Doya doya ağladım. Bilmem kaç asır, ruhumuzun münacatını Allah'a götürmeye niyet eden "Selimiye" o gün, vefasız oğullarının hıyanetine şahit olmuştu. Kaçıyorduk, camilerimiz gibi mezarlarımızı da bırakıyorduk. Bütün sevgililerimizden de uzaklaşıyorduk. Orada, herhangi taşın üzerine çıkarak bağırarak ve boğazım yırtılınca kadar haykırmak istedim."*²³

Hayatında onu ızdıraba ve hüzne sürükleyen olaylardan bir tanesi de kızı Nihal'in henüz iki buçuk yaşında iken kızamık sebebiyle vefat etmesidir. *Yeni Edirne* gazetesinde bununla ilgili bir yazı yazar:

*"Şehrimizde tahribat alimeyi gösteren kızamık hastalığı henüz iki buçuk yaşını doldurmayan kızımın musab oldu. Evlat denilen zade-i ruh. Cângüdâz ıstırab içinde kıvranyorken bir müddet ses edeceği acıları tasavvur ediniz."*²⁴

Yazının devamında Doktor Zeki ve diğer doktoruna teşekkür eder ve kızı iyileşirse onlara çok borçlu olacağını bildirir. *Hüsn ü Melûl*'ün son kısımlarında ise günlük tarzında hayatını anlatan şair, kızının hastalığına ve vefat sürecine genişçe yer verir. 22 Mart 1325 tarihli yazısında vefat sürecini ve duygularını aktarır.

²³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, "Bulgaristan'da Bir Sene-9", *Paşa İli*, 1923, S. 23, s. 3.

²⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, "...", *Yeni Edirne*, 1909, S. 467, s. 3.

“Bedbaht kızım! Matem-i üfulüne semada iştirak ediyor, ben sokak kapısı önünde, perişan ve muhtasar seni bekliyorum. Nihayet; seni İstanbul yolundaki cihan faniye götürdük. Aşyan-ı mahzune ihata ettik. Ben bir mezar taşına geldim. Feryatkârane haykırmak istiyordum: -Bırakınız! ...Kalbimde medfun olan o mevcudiyet mübareği topraklara tevdi edemezsiniz. Hainler! Zavallı kızım! Kızım! Galiba soğuk ahmaklığının emeliyle üzerine toprak atmaya başladılar.”²⁵

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın poetik görüşlerini bir bütün hâlinde içeren bir eseri bulunmamaktadır. Şiirlerinde, mektuplaşmalarında, gazete ve dergilerde yayımlanan kısa yazılarında sanat ve şiir hakkındaki görüşleri yer alır.

1.2.1. Şiir Nedir?

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın birçok yazısında ve şiirinde şiirin tanımını yaptığı görülür. *Hüsn ü Melûl* 'de yer alan “Muhasebe” başlığıyla okuyucuya sunduğu şiirde, şiirin gönülden doğup gökyüzüne ulaştığını, şiir bir ses bulma sanatı olduğunu ve bu sesin vicdan sesi olduğunu dile getirir.

“Şiir o şey ki gönülden kopar semaya gider

Gehî semada doğar bir peri-i saadettir”²⁶

Şair, *Musavver Terakki* 'nin 42. sayısında “Şiir ve Heves-i Tahrir” başlığıyla kaleme aldığı tenkit türündeki yazısında da şiir tanımını yapar. Şiirin daha önce defalarca tanımının yapıldığını fakat tekrar etmenin sorun olmayacağını vurgulayarak şiirin hislerin bir yansıması olduğunu ifade eder.

“Şiir: Mademki kâilin tercüman-ı hissiyatıdır, mademki kâilin menabi-i hissiyatından ortaya çıkan latif veya hazin damlalardır, bunlar lisan-ı kâilden ne suretle sâdır olursa olsun, piş-i nazarda herhangi kıyafetle arz-ı çehre ederse etsin, kari nezdinde ve her nazarda haiz-i tesir olmalıdır.”²⁷

Şairin kendi ifadelerinden yola çıkarak *Hüsn ü Melûl* 'de de daha çok hissi duygularından yola çıkarak şiirler kaleme aldığını ve bu durumun şiirinin temel noktasını oluşturduğunu söyleyebiliriz.

“Bu eseri tespit edenler kalbimde medfun olan hissi abîde tekrarım etmiş oluyor. Şiirlerimde mutandan cümleler, yüksek düşüncüler, parlak hayaller yoktur. Onlar: birer feryad-ı ruhaniyeden ibarettir ki,

²⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Edirne Yako Levi Matbaası, 1912, s. 64.

²⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Bir Muhasebe, Hüsn ü Melûl*, Edirne Yako Levi Matbaası, 1912, s.78.

²⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Şiir ve Heves-i Tahrir, Musavver Terakki*, 1902, Sene5, S. 42, s.329, 330, 331.

*alam dehr ile sevda-yı samimiyanı ile ekilen kalpleri mütaşir eder.
Muhterem karilerim! Hüsn ü Melûl içinde bir aşk manayı var ki her
nev-i şaibeden münezzehtir.*²⁸

“Muhasebe” başlığıyla kaleme aldığı yazısında şiirin oluşum aşamasına dair görüş belirtir. Şair ve ediplerin her canı istediğinde şiir yazamayacağını bunun için belli ortamların ve zihin dünyasının olması gerektiğini ifade eder. Aksi hâlde yazılan şiirler şair için bir sürü laf, bir sürü kelime mecmuasıdır. Yazısının devamında Cenap Şehabettin’in *Elhan-ı Şita* şiirini örnek verir. Şiirin başlangıcında yer alan “Bir beyaz lerze bir dumanlı uçuş” dizesinde beyaz renge yer verilmesine değinir. İskeçeli için bu renk seçimi şair ruhunu sonsuzluğa yöneltir. Şaire göre şiir tam da budur. Sonsuzluğun vurgusunu beyaz renk ile vermektedir. Şiirde beyaz yerine siyahın tercih edilmesi şaire göre zihin dünyasını da etkilemektedir.

*“Bu güzelliğe karşı tesir-i muhit ile! Cananı bir de siyah lerzeler içinde
görecek olur ise zavallı şair kim bilir ne kadar lacivert emeller içinde
kalacaktır. Tasavvuratını kim bilir ne kadar yeşil hülyalar ile tasvire
kalkışacaktır. Orasını yine şaire sormalı!... Tasvir-i bedayi bu yolda ise
eyvallah...”*²⁹

Aruz veznine dair görüşler de mevcuttur. Şiirde vurgu yaptığı noktalardan biri, ahengi sağlayan ve kafiye anlamını veren en önemli unsurun aruz vezni olmasıdır. Şairin eskiye bağlı kalmaması gerektiğini, şiirimizin neyden ve meyden ibaret olmadığını, gönülden kopup gelenleri ihtiva ettiğini söyler. Nef’i’nin ve Nedim’in şiirlerinde hata olmadığını belirterek şiirde hatasız kafiye kullanımını görmek isteyenlerin dikkatini bu şairlere yöneltmesi gerektiğini belirtir.

Hüsn ü Melûl’de yer alan bu tanımlamalar şairin bu şiirleri oluştururkenki ruh hâliyle örtüşen tanımlamalarıdır. Kendisi de bu vurguyu yapar. Şaire göre şiir Mecnun gibi sevmekten ve şeklen rubaiden ibaret değildir.

*“-: Gönül terane -i vicdan a karşı hande eder
-: Canım bu lafza taalluk eder esas olamaz
Rucû maksat edip gel esas söyleşelim
“Hayalnaz” ile meyhaneden de sözleşelim!
-: Aman bu kafiye çınladı hiss-i ezanı
Bırak dedim ya! Şiir bir nevâ-yı vicdandır*

²⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne Yako Levi Matbaası, 1912, s.1. (Rica ve İthaf Kısmı)

²⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Muhasebe, *Musavver Terakki*, 1902, Sene 5, S.42, s.369.

-: Şiirde kafiye mutlak aruza aittir.”³⁰

İskeçeli Mehmet Sıtkı ayrıca şiirde ölçü hususuna değinir. 1911 yılında *Say u Tettebbu* gazetesinde yer alan “Şiirde Ölçü” başlıklı yazısı şairin hece ölçüsü ve aruz ölçüsüne bakış açısını verir. Dönemin Dârül-Edep müdürü Masum Bey’in gazetede, Millet-i edebîyenin hece vezni ile olan alakasını ele alan bir yazı yazması üzerine Nafi Atıf da cevap verir.³¹ Nafi Atıf’ın cevabı üzerine İskeçeli Mehmet Sıtkı da kendisine Nafi Atıf’ın cevabını taraftar bulur ve “Şiirde Ölçü” başlıklı yazıyı kaleme alır. Nafi Atıf’ın yazısında geçen “*Mademki bugünkü lisanımız üç membadan doğmuştur ve bugün de müimteziç lisanı kullanıyoruz. Şu hâlde bizim için efâil ve tefâil etmek nasıl kabul olur?*” sorusu üzerinden kendi şiirlerinde de örnekler vererek meseleye açıklık getirir. Yazısında üç soru belirler ve o soruları cevaplayarak ilerler. Evvela edebiyatımızda millî bir lisan var mıdır sorusu ile başlar.

“Bizde lisan-ı millî ve zade-i kemâli olan edebiyat-ı millîye, var mıdır?... Saniyen: Vezin, hece, efâil, tefâil, dediğimiz vezin Arabi arasında millet noktasından kâbil tanık olmayacak fark nedir? Sadede rücu ediyorum. Vezin heceyi tatbikte ne ifade mutasavver efail ve tefâile tatbikte ne mahzur vardır; Bunun millîyet ile, edebiyat-ı millîye ile alakası nedir?”³²

İskeçeli Mehmet Sıtkı’ya göre üç lisan (Arabi, Farsî ve Türkçe) birleşerek lisan-ı millîyi teşkil etmiştir. Şaire göre varlığımız aynı zamanda millî edebiyatımızdır. Şair ikinci soru olarak aruz vezni ile hece vezni arasında millilik açısından bir fark var mıdır sorusunu sorar. Aruz vezni ile hece vezni arasında hiçbir millî fark bulunmadığını ifade eder. Osman Gazi’nin oğlu Orhan Gazi’ye nasihat verdiği şiir ile kendisine ait bir şiiri hece yönünden karşılaştırır ve her iki şiirin ve 11 heceden oluştuğunu ifade eder. İskeçeli’ye göre aruz vezni musiki ve nevaz açısından daha fazla ahenk içerir.

“Osman! Ertuğrul oğlusun”
Oğuz karahan neslisin”

Os, man, er, tuğ, rul. oğ, lu, sun ,
^

³⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne Yako Levi Matbaası, 1912, s. 78.

³¹*Dönemin Dârül-edep müdürü Masum Bey *Say u Tettebbu*’nun 13. sayısında “Lisan-ı Muhasebe” başlıklı yazı kaleme alır. (*Say u Tettebbu*, 1911, S.13, s.10.)

* Darül Edep Osmanlı bünyesinde bulunan özel okullardan biridir. 1903 yılına kadar iptidai rüştiye, 1909-1910 yılları arasında da özel İslam rüştiyesi olarak eğitim faaliyetlerine devam eder.

³² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Şiirde Ölçü”, *Say u Tettebbu*, 1911, S.14, s.12-16.

O,ğuz, ka,ra,han,nes,li,sin

^

Dediler Zahide'nin aynı bu kız

De,di,ler, za,hi,re,nin

Ay,nı bu kız

11

Failatün, failatün, failün:

Fa,i,la,tün,fa,i,la,tün,

Fe,a,lün

Şu hâlde, dediler Zahirenin aynı bu kız, mısra-ı vezin hicabı ile takti' edilirse on bir heceye tevafuk ettiği gibi bunun ilm-i aruza tevfikeyen tekabül ettiği ahenk mahsus ki " failâtün, failâtün, fâilün" olmasına göre hece itibarıyla bu da 11'dir. Vezin hicabı ile olursa herkes daha güzel anlar, herkes de şiir yazabilir denilse bile cevap pek basittir. Anlamak keyfiyetinin vezne şümül yoktur. Ve şiir herkes için değildir ki herkes anlayıp yazabilsin; işte bende her vezin hecesinden mütevellit mülâhazatımı arz ettim. İcap ederse yine söylerim."³³

İskeçeli Mehmet Sıtkı, Say u Tettebbu gazetesinde "Zâd (Dâd) Çivisi" adıyla üç bölümlük bir yazı dizisi kaleme alır.³⁴ Münif Kemal Bey'in ricası üzerine kaleme aldığı bu yazı dizisinde imlâ meselesi üzerindeki görüşlerini dile getirir. Serinin ikinci yazısında meselenin devamını ele alır. Şairliği kadar felsefi kişiliği de ağır basan İskeçeli Mehmet Sıtkı, "Zâd (Dâd) Çivisi (2)" başlıklı yazısında imlâ meselesini devam ettirirken ikilik kavramını da ele alır.³⁵ Dilin sosyal bir konu olması yönüne vurgu yaparak ikilik kabul edemeyeceğini söyler. Arapçanın onur ve asaletini tanıyan şairlerin Türk diline aynı ayrıcalığı göstermediğini vurgular ve Mehmet Akif'in Safahat'ından bir şiir örnek vererek düşüncesini destekler. Hayata din gözlüğü ile bakanların dilimizi Arapça ile anlayarak zayıflığa sürüklediğini, Türk'ün kendine ait kelimelerin bile yabancı dillere eklediğini ifade eder. İranlıların bizden aldığı umut kelimesine ek ekleyerek nevmîd, namîd gibi birçok kelime türettiklerini fakat zaten Türkçede ummak mastarından türeyen en az dört yüz kelime olduğunu söyler. Şaire göre Türk dilinin uğradığı bu değişiklik dilde ikiliği yaratmış ve halkı zor duruma düşürmüştür.

"Dilin ve bazı manzumelerin de heyecanının samimiyeti hiç de inkâr edilemeyen <<Safahat>> nazmı bile;
Fikr-i kavmiyeti tel'în ediyor peygamber,
Adı batsın onu İslama sokan kaltabanın; demiyor muydu?"

³³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, "Şiirde Ölçü", Say u Tettebbu, 1911, S. 14, s. 12-16.

³⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın Say u Tettebbu gazetesinde yer alan yazı dizisinin adıdır. Bu yazı dizisi 6. sayı ve 14. sayıda yer almaktadır.

³⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, "Zâd (Dâd) Çivisi (2)", Say u Tettebbu, 30 Kasım 1925, 1.Sene, sayı 6, s.137-139.

*Ne yazık ki dilimize en küçük bir değer vermeyi büyük günah sayan
takım ikilik çıkarmışlardır.”³⁶*

İkilik meselesinin dilde değil düşünce ve bilgide aranması gerektiğini savunur. Türk milletinde durum farklıdır. Dilin halk ve saray dili olarak ikiye ayrıldığını saygın kişilerin başka, halkın başka söyleyip konuştuğunu vurgular. İkilik meselesi İskeçeli Mehmet Sıtkı’ya göre yaşamda başlamaktadır. Bu hiyerarşik yapı dilin sınırlarını da belirlemektedir.

“İmla Nedir?” sorusuna verdiği cevap dikkat çekicidir: “*Resim neyse o da odur; dilimizin kalbidir. Bundan başka türlüünü düşünmek, sözü çevirmek mantıksızlık çukuruna düşmektir.*”³⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı’ya göre imla bağlı olduğu dilin geometrisiyle ifade edilmektedir. İmla meselesi için atılan adımları eleştirerek mantığa en uygun olanının seslenme ve mantiki imlâyı kabul etmekten ibaret olduğunu söyler.

“Zâd (Dâd) Çivisi (3)” yazısında ise 15 harften meydana gelen eski Türk diline eklenen 9 harfin Türkçe’nin yapısını değiştirdiğini ifade eder.³⁸ “Peltek se, ha, zel, sat, zı, ayın” harflerinin de alınmasıyla Türk alfabesinin ahenginin bozulduğuna vurgu yapar.

1.2.2. Şair Nedir?

İskeçeli Mehmet Sıtkı şair tanımını ise *Hüsni ü Melûl*’de bulunan “Şair” başlıklı şiirinde yapar. İskeçeli’ye göre şairin toplumun sesi olma zorunluluğu yoktur. Şaire hissi bir varlık gözüyle bakar. Şiirde her mısrayı birbirini hissi anlamda besleyecek ve tamamlayacak şekilde verir. İskeçeli Mehmet Sıtkı’ya göre şair, bir ömrü derbeder olan, duygularını ağlayarak belli eden bir varlıktır.

*“Şair nedir? Hife-yi tabiatta mesttir,
Nazında bir sehab-ı serab ki münkesir
Bir nazlı giryedir
Şair odur ki şiirine hâkim, semasının:
Giryan duran ser eser âram-ı baskın
Bir başka sahibi!
Şair o onsuz ademe gezer ki nevhadan
Dilhasta-i elem ki bütün ah ve giryedir*

³⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Zâd (Dâd) Çivisi (2)”, *Say u Tettebbu*, 30 Kasım 1925, 1.Sene, sayı 6, s.137-139.

³⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, age. s.137-139.

³⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Zâd (Dâd) Çivisi (3)”, *Say u Tettebbu*, 5 Aralık 1925, 1.Sene, sayı 7, s.167-167.

*Bir ömür derbeder
Minnet veremez şaire ikdar-ı payanı
Bir gözyaşıdır şairi mahkûm edecek şey... ”39*

İskeçeli'nin şair tanımını Süleyman Nazif ile *Safahat* ve Mehmet Akif üzerine yaptığı eleştiri yazılarında da karşımıza çıkar. Yazısı boyunca üstadı olduğunu vurguladığı Süleyman Nazif ile Akif konusunda aynı görüşte olmadığını vurgular. Akif'in şair olmadığını düşünen İskeçeli Mehmet Sıtkı, Akif'i estetik şair sıfatıyla görmemekle birlikte Tevfik Fikret'i büyük şair olarak gördüğünü ifade eder. İskeçeli Mehmet Sıtkı'ya göre şair olmak için hissiyat yeterli ise insanların hepsinde bu meziyet mevcuttur. Her şeyden önce tabiatı açıkça anlamak, anlamak için de görmek gerekir. Şaire göre her bakan göremez bunun için şairlik kumaşı gerekir. Artık Ahmet Haşim, Halit Fahri gibi isimlerin yetişememesinin sebebi olarak da bu durumu öne sürer. Akif'in şair olmadığını düşünen İskeçeli Mehmet Sıtkı, Akif'i estetik şair sıfatıyla görmemekle birlikte Tevfik Fikret'i büyük şair olarak gördüğünü ifade eder.

“Bediî şaire tahsis ettiği esasta bir nazar-ı muhtasar atfettikten sonra lütufname-i cevabınızın şu fıkrasını okudum: “Mehmet Akif'i, Hippolyte Taine'den değil, yine Mehmet Akif'ten sorunuz. “İtimat buyurunuz!... Mekteb-i Nazif'in saliklerinden olduğum için emrinize müftechirine intiba ettim ve cevabını Safahat'ın kârilere müteveccih ilk ifadesinden muhterem Akif Bey'in lisanıyla aldım:

Bana sor sevgili kâri! Sana ben söyleyeyim

Ne hüviyette şu karşında duran eş'arım

Bir yağın sözle samimiyeti ancak hüneri

Ne tasannu bilirim, çünkü ne sanatkârım. Diyerek bir itiraf ile hakperestliğini gösteren Akif Beyefendi, Safahat'ının en sonunda da “Safahat'ımda eğer şiir arıyorsan arama!..” diyor. Yalnız samimiyetin şiire kâfi olmadığını ve şairin her şeyden evvel mübdi olması lazım geldiğini söyleyen estetik, Köse İmam, Mahalle Kahvesi, Meyhane gibi manzumelere bedii hiçbir kıymet bahşetmiyor ve etmekte bî-hakkın mazurdur.”⁴⁰

Yine, *Peyam*'da yayımlanan “Üstad-ı Ebed-Zinde Süleyman Nazif Beyefendi'ye IV” başlıklı yazısında Süleyman Nazif'in “Mehmet Akif, tabiatın mehasininden, menazırın, ezhar ve eşcarın güzelliklerinden, güzel çehrelerden aldığı maye-i tahassüsü gizlemiş, ketmedemediklerini cemiyetin elvah-ı mukadderatına mezcetmiştir.” ifadesinden yola çıkarak şiirde gayenin estetik heyecan ve lirizm olması gerektiğini vurgular ve Mehmet Akif'in bu

³⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Edirne Yako Levi Matbaası, 1912, s. 68.

⁴⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Peyam-ı Edebî*, 11 Eylül 1919, S. 48.

lirizmden uzak olduğunu vurgulayarak şairin ilk gayesinin estetik heyecan oluşturmak olması gerektiğinin üzerinde durur. Şiirin ortaya çıkışının heyecan ve uyumun birlikteliğinden doğduğunu ifade eder. İskeçeli Mehmet Sıtkı için şiirin oluşmasındaki ölçü heyecanın şiddeti, duyguların samimiyeti ve bunların toplamında sanatkârın ortaya çıkarma gücüdür.⁴¹

Yazının devamında ise en hassas hislerin ölçsüz ve düşünülmeden aktarıldığını ifade eder ve *Makber* şiirini buna örnek olarak verir.

“İspat edememekle beraber zannediyorum: En rakik hisler, teşbihler, istiareler ölçülmeden ve düşünülmeden kâğıt üzerine intikal etmiştir ve yine kanaatim vasıktır ki üstad-ı muazzam Hâmid,

Çıktın mı huzur-ı kibriyaya

Bildin mi nedir o tıfl-ı ekber?

*Mısralarını kaydederken muhtevî olduğu azamet-i hayal ve tezadı bir saniye bile düşünmemiş ve temas ettiği bahsi felsefiyi hatırına bile getirmemiştir.”*⁴²

Mehmet Akif, Tevfik Fikret arasındaki münakaşada Tevfik Fikret tarafında bulunduğunu söyleyen İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Üstad-ı Ebed- Zinde Süleyman Nazif Beyefendi’ye II” başlıklı yazısında Tevfik Fikret taraftarlığını Mehmet Akif’i *Köse İmam, Mahalle Kahvesi* ve *Safahat* üzerinden eleştirir. Burada yer alan şiirlerin şiir olmadığını toplumsal vecizeler olduğunu söyler.⁴³

İskeçeli Mehmet Sıtkı “Üstad-ı Ebed-Zinde Süleyman Nazif Beyefendi’ye V” yazısında Akif’i eleştirmeye devam eder ve eleştirinin dozunu bu yazısında daha da arttırır. Mehmet Akif’in bütün şiirlerini okuduğunu ve tahlil ettiğini ifade eder. *Safahat*’ta hissi dikkatlerin olmadığını, Fikret’i okurken duyduğu estetik heyecanları Akif’i okurken duymadığını söyler. Şaire göre şiirlerin hepsi umumi meselelerin ifadesidir. Tevfik’i çok okumuş olduğu için Akif’i anlayamıyor diye yapılan eleştirilere katılmadığını ifade eder.⁴⁴

Sözlerine devam ederken Akif’in şair değil ancak iyi bir fotoğrafçı olduğunu “*Eğer şairlik hayatı kopya etmekten, alelade bir fotoğrafçılıktan*

⁴¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Üstad-ı Ebed-Zinde Süleyman Nazif Beyefendi’ye IV”, *Peyam-ı Edebî*, 9 Ekim 1919, S. 52.

⁴² İskeçeli Mehmet Sıtkı, age, S. 52.

⁴³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Üstad-ı Ebed- Zinde Süleyman Nazif Beyefendi’ye II” *Peyam-ı Edebî*, 25 Eylül 1919, S. 7.

⁴⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Üstad-ı Ebed-Zinde Süleyman Nazif Beyefendi’ye V” *Peyam-ı Edebî*, 13 Kasım 1919, s. 14-57.

ibaretse o hâlde itiraf edeyim: Bu vatanda Akif Beyefendi ile ölçülecek bir hünerver bulmak imkânsızdır...” sözleriyle vurgular.⁴⁵

Eleştirisinin dozunu arttıran İskeçeli, Akif’e söylenen “Millî Şair” sıfatını ona yakıştıramadığını, Akif’in millî hislerin düşmanı olduğunu dile getirir. Şaire göre *Safahat* dini bir müdafaanın ürünüdür. Yazısında Milliyetçilik kavramını Batı’da var olan anlamıyla ele alıp inceler. İskeçeli’ye göre “Millî Şair” olabilmek için Türk ve Türkçü olmak gerekir.

*“Tamamıyla müşterek bir his taşıdığımız lisan meselesini bir tarafa bırakırsak mesela siz, en koyu manasıyla müthiş bir Türkçü ve tam bir Türk olduğunuz hâlde Akif Bey suret-i katiyede böyle değildir.”*⁴⁶

Mehmet Akif’in kendisinin: “Bunu benden duyunuz, ben ki evet, Arnavut’um” vurgusunu hatırlatarak onun Türkçülük değil Arnavutçuluk yaptığını dile getirir.⁴⁷

Yazının devamında yine büyük şair olarak andığı Tevfik Fikret ile şair olarak görmekten kaçındığı Mehmet Akif’i kıyaslamaya devam eder. Mesleklerinin dahi çok büyük fark oluşturduğunu vurgularken üzerinde ısrarla durduğu nokta Akif’in tasvir marifetinden başka bir marifeti olmamasıdır. Fikret’in ise incelik ve ahlaki saflık ile şiirlerinde inceliklerini gösterdiğini vurgular. Şaire göre Fikret tasvirin ötesine geçerek şiirine saf bir bakış kazandırmıştır. Bu kıyaslamaya Akif’in “Kör Neyzen” isimli manzumesi ile Fikret’in “Perde-i Teselli” şiirinden yola çıkarak devam eder. “Kör Neyzen” şiirinde hadiseyi aynen naklettiğini ve bunu yaparken de Sadi gibi şairleri tekrar ettiğini vurgular. Fikret ise “Perde-i Teselli” manzumesinde bir şairin duyup aktarabileceği benzetmeleri şiirine dâhil ettiğini ifade eder.⁴⁸

İskeçeli Mehmet Sıtkı, Süleyman Nazif ile olan son mektuplaşmasında da düşüncelerini sürdürür.⁴⁹ Akif’in avamın ruhunu idrak ettiğini fakat salon inceliğinden mahrum olduğunu dile getirerek onun sanatçı kişiliğinin aksine toplumsal yönüne ağır bir şekilde vurgu yapar. Her şiirinde ahlaki açıdan

⁴⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, age, s. 14-57.

⁴⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, age, s. 14-57.

⁴⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, age, s. 14-57.

⁴⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, age, s. 14-57.

⁴⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Süleyman Nazif Beyefendi’ye Son Ariza, *Peyam-ı Edebî*, 4 Aralık-11 Aralık 1919, 17-60 / 18-61.

yetiştirilme meselesini irdeleyen Akif, İskeçeli'ye göre çocuklara ve gençlere kötü sözleri reva gören bir şairdir.⁵⁰

Yazının devamında Cenab Şahabettin'in şiirlerinde var olan akıcı hayallerin, nesirlerinde de bir centilmenin nazik ve nüktedan mazmunlarının olduğunu, Halit Ziya Uşaklıgil'in eserlerinde de renklerin göz kamaştıracak şekilde okuru çektiğini üslubunun da çok önemli bir noktada olduğunu ifade eder. Faik Ali'nin mısralarındaki bütün cihana hükmeden ifadeleri de beğendini söyleyerek bu özelliklerin Akif'in şiirinde yer olmadığını Akif'in sadece bir vaiz olduğunu ifade eder.⁵¹

Yazının sonunda ise düşüncelerini tekrarlayarak Akif'e meslekî anlamda yazdığı yazılardan dolayı hayran olduğunu fakat onu bir şair olarak görmediğini dile getirerek, Akif'in "Millî Şair" olarak anılmasını doğru bulmadığını "Millî Şair" olarak Akif'i değil Rıza Tevfik'in anılması gerektiğini vurgular. Sonuç olarak İskeçeli, halkın ruhunu iyi kavramış, şiir konuları bakımından toplumsal çerçevede kalmış, şairlik kabiliyeti noktasında eksik kalan bir Akif görür.

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın Türk şiirinin geçmişten günümüze gelen şairleri değerlendirdiği bir yazısı daha mevcuttur.⁵² Bu yazıda 19. yüzyıl şairlerinden Hakkı Bey'i (Üsküdarlı Hakkı Bey) ele alır.⁵³ Zaman içerisinde nazmın dilinin inceldiğini fakat dönemin şairlerinin Fuzûlî'nin içerikte, Bâkî'nin ise şekilde denediği yeniliklere rağbet etmediğinden bahseder. Hatta

⁵⁰*İskeçeli Mehmet Sıtkı yazısında Akif'in şiirlerini çocuklara örnek olmaması noktasında detaylı inceler. "*Safahat'ın lisanına gelince, teessürden aridir. Meyhane manzumesinde bedbaht zevcenin muhatap olduğu "Cehennem ol, seni hınzır orospu, git, boşsun" gızetleri ile: "Zamane piçleri! Gördün ya, hepsi besmelesiz" mısrasının muhtevi olduğu ima-yı sakili hoş görecektir miyiz? Her şeyde ahlak ve içtimai bir gaye araya Akif Bey, en büyüğü sekizi geçmeyen masum ağızlara:*

Deniz dalgasız olmaz

Gönül sevdasız olmaz

Yâri güzel olanın

Başı belâsız olmaz sözlerini reva mı görüyor?" ifadeleri ile görüşünü destekler.

İskeçeli Mehmet Sıtkı, Süleyman Nazif Beyefendi'ye Son Arıza, Peyam-ı Edebi, 4 Aralık-11 Aralık 1919, 17-60 / 18-61.

⁵¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Süleyman Nazif Beyefendi'ye Son Arıza, Peyam-ı Edebi, 4 Aralık-11 Aralık 1919, 17-60 / 18-61.

⁵² İskeçeli Mehmet Sıtkı, "Hakkı Bey", Trakya Bilgi Demeti, S. 2, s.36.

⁵³ *1823-1894 yılları arasında yaşamış olan Hakkı Bey Tanzimat'tan sonra divan şiirini yaşatmak isteyenler arasında yer alır. Şiirlerinde Nef'î etkisi görülmektedir.

günlük hayattan aldığı unsurlar takdir edilmeyen Nedim'in, ahlaksızlıkla suçlandığını, aynı kaderi Şeyh Galib'in de yaşadığını belirtir.⁵⁴

İskeçeli'ye göre şairlerin sadeliğe doğru ilerlemesi şiire ait karmaşık yapıyı da üslubu da inceltir. Kendinden önceki yüzyıllarda yaşayan ve dönemin şiir anlayışına etki eden büyük isimlerin takdir görmediğini ifade eder. Şaire göre Fuzuli ruha, Baki ise şekle büyük yenilikler getirmiştir fakat değer görmemiştir. Nedim'in hayata yönelen bakışı da kabul görölmemiştir. Oysaki şaire göre nazmın ilerleyişi samimiyetle hayatın ahengine bağlıdır. Nedim'in ve Şeyh Galib'in gayri ahlaki olarak nitelendirilerek itham edildiğini bu yaklaşımın çok yanlış olduğunu bunun kaynağının ise Tanzimat'a kadar olan süreçte şiir ve edebiyatın kahramanlarının her zevkini Doğu'dan almış olmanın getirdiğini ifade eder.⁵⁵

Tanzimat Dönemi'nde ise yönetimin aynı zamanda edebiyatı da yönlendirdiğini ve o kalemlerden çıkan eserlerin de karmaşık olduğunu ifade eder. Dönem yönetiminin hem siyasette hem de edebiyatta başarısız olduğunu, her iki alanda da ciddiyetsiz ve istikrarsız olduklarını belirtir.⁵⁶

Yazısının devamında Mustafa Reşit Paşa'nın nesirde yaptığı yenilikler olmasa Tanzimat Döneminin edebiyat noktasında yok hükmünde olduğunu vurgular. Hoca İbrahim Efendi, Halis Efendi, Cevdet Paşa gibi isimleri de taklitten öteye gidememek ve yaranmak için eserlerini meydana getirmeleri yönünden eleştirir.⁵⁷

Şinasi'nin dönemi için önemli bir isim olduğunu vurgulayarak Edebiyat-ı Cedide'ye kadar yenilik sahasının genişlediğini düşünür, yeniliklerin Doğu'dan Batı kültürü medeniyetine geçiş yaptığı bu süreçte Ziya Paşa'yı ise teceddüd yönüyle anar. Şaire göre Ziya Paşa bu yenilik sahasının sancılarını, çelişkilerini ve ikiliklerini belirgin olarak yaşar.⁵⁸

İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hakkı Bey'i anlattığı biyografi yazısının devamında sanatta şahsiyet meselesi üzerine de değinir. İskeçeli'ye göre

⁵⁴ Birol Bulut, "İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın Edebi Tetkiklerine Dair Dikkatler" INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Tekirdağ (20-23 Ekim 2022) Bildiriler Kitabı, Tekirdağ 2022, s. 405-416.

⁵⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, "Hakkı Bey", *Trakya Bilgi Demeti*, S. 2, s.36.

⁵⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *age*, s.36.

⁵⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *age*, s.36.

⁵⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *age*, s. 36.

sanatta taklit şahsiyetin feda edilmesi anlamına gelir ve taklit eden bir sanatçı sanata nüfuz edemez:

*“Taklit şahsiyetin feda edilmesi demektir; sanatta muvaffakiyet ise her şeyden evvel şahsiyet ile kaim olduğundan hiçbir mukallidi tam ve kat'i bir muvaffakiyette görmek imkânı vaki' olmamıştır; Nef'iye taklit eden Sabri, Ragıp Paşa'ya imtisal hevesini gören Fitnat Hanım kat'i bir muvaffakiyetle bir sanata nüfuz edemediler; Nef'i dâimâ refi' ve müstesna mevkinde kaldı.”*⁵⁹

Biyografisini ele aldığı şair Hakkı Bey'in de şiirlerini inceler. Nef'i, Şeyh Galib gibi isimlerle karşılaştırma yaparak Hakkı Bey'in hissiz bir şair olduğu kanısına varır. İskeçeli'ye göre edebiyat sevgiden ibarettir ve Hakkı Bey samimi sevgilerle ve hislerle şiir yazmaz:

*“Hakkı Bey samîmi sevgilerle titrememiş ve aşk nâmuna bir şey hissetmemiştir. Bunu gazelleri bize pek a'lâ gösteriyor. Hakkı Bey'in muâsırı ve dostu Avni Bey, Nef'i vadisinin harâretli bir muâkibi olmakla berâber ruhen ve hissen şair idi. Sevmiş, mahâsin ihtisâs etmiş bir şahsiyet idi. Buna zerre kadar şüphe edemeyiz. Kasidelerinde Nef'iye takip ediyor, fakat gazellerinde ancak his ve vicdânı seviyordu.”*⁶⁰

1.2.3. Edebiyat ve Musiki

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın üzerinde önemle durduğu konulardan biri de ses ve musiki meselesidir. *Say u Tettebbu*'da yer alan “Lisan=Musiki=Sada” başlıklı makalesinde bu meseleyi irdeler. İskeçeli'ye göre musiki ve ses arasındaki ilişki tam anlamıyla anlaşılmazsa lisan ve edebiyat hakkında da fikir beyan edilemez. Makalesine Zemahşeri'nin düşüncelerinden alıntı yaparak başlayan İskeçeli ilk insanda harf ve kelimededen evvel sesin var olduğunu ve musikinin de ilk insandan itibaren kendini var ettiğini savunur.

“Zemahşeri'ye göre [beşer: edvar evvelinde lisan denilen lazıme-i maişet meâşiret-i tedriciyi bir kanun-ı tekâmül ile icad ve ihtirâ] etmiştir. Bu nazariye doğru olmakla beraber lisan-i bila ihtiyar düşündürüyor,

-Harf ve işareten mukaddem insanlar ne yaparlar idi?...

Bu sual-i tabiiyenin cevabını “tin” veriyor?

-İhtiyaç hissi hasıl olunca tevsim ve tekallüm meydana çıkarır!...

Fazl-ı irfanını ilim edebîyane tanıttıran dakika-şinas muhteremin bu meseledeki ictihadını kemal selamlamadıktan sonra şu cevabını bir parça mukaddid görmektir. Mazur iddiayız. Filhakika his-i ihtiyac:

⁵⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, age, s. 36.

⁶⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Hakkı Bey”, *Trakya Bilgi Demeti*, S. 2 s. 36.

doğrudan doğruya tevsim ve tekellüm gayesini mi intaç etmiştir? Yoksa arada boş bir zaman var mıdır? Var ise ne suretle telafi etmişlerdir? Biz buna bütün acimizle cevap vereceğiz! Beşerde harf ve kelimededen evvel seda vardı, musiki mevcut idi. Hilkatın iptidai insanları işaretle, seda ile anlaşırlardı. Binaenaleyh bu hükmünüz indî değildir.”⁶¹

Makalesinin devamında bebeklerin ana rahminden lisan bilerek doğmadığını, arzuladıkları ve istemedikleri her şeyi sesle anlattıklarını ve büyüdükçe söylemek, konuşmak ihtiyacının uyandığını söyler.⁶²

Felsefi konulara da ilgi duyan İskeçeli Mehmet Sıtkı lisan ve ses üzerine yeni ve eski filozoflardan da alıntılar yaparak meseleyi çözümlemeye çalışır. Gazali ve Gustave Flaubert’ten alıntılar yapar.

“Gazali, ‘Lisan ihtiyaç, maişet ve meşireti kâfidir.’ diyor. Flaubert ise: ‘Lisan maddeden ziyade maneviyet için, ruh içindir.’”⁶³ İskeçeli’ye göre en doğru ve sağlam tarif Gazali’nin tarifidir.

Servet-i Fünûn şairleri ile ilgili düşüncelerini dile getirdiği bir şiiri de *Hüsn ü Melûl*’ de yer almaktadır. “Bir Muhasebe” başlığı ile yazılan şiirin ithaf kısmında “Edebiyat-ı atika, edebiyat-ı cedide...” ifadesi bulunur.

Şairin ilk mısraya hesap sorarak giriş yaptığı görülür. Edebiyat-ı Cedide mensuplarına eserlerinizde dile ait olan ne var diyerek hesap sorar. Servet-i Fünûn hareketinde de sıklıkla karşımıza çıkan tamlamaları ve kelimeleri öne sürerek hesap sormaya devam eder. Şair için şegaf, meftur, meyus gibi kavramlar Edebiyat-ı Cedide şairlerinin şiirinin büyük çoğunluğunu oluşturur.

*“Lisan şiiri harab ettiniz hezar-ı efsus
Sizin eserlerinizde ne var dile mahsus
Beş on “şegaf” ile “meftur” sürü “meyus”
“Hayalnaz” ile “giryansima” “yeşil ümit”
Lisan şiiri bu sözler mi eyliyor teyit?”*

Şiirin ikinci kıtasında ise eskiye bağlanıp kalmanın şiire bir şey katmayacağını vurgulayarak şiirlerin gönülden koparak geldiğini kalıplara bağlı kalmadan yazılacağını ifade eder.

⁶¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Lisan=Musiki=Sada”, *Say u Tettebbu*, 30 Kasım 1925, S. 6, s. 140.

⁶² Bebeklerin ana rahminden lisan bilerek doğdukları görüşü dilin menşei hususunda tartışılan bir konudur. İlk çağ filozoflarından başlayarak (Platon, Sokrates gibi) günümüz filozoflarına kadar (Noam Chomsky) mesele ele alınıp irdelenmiştir. Gazali’ye göre dil oluşturma yetisi yaratıcıya aittir fakat dilin oluşturmamasını insanlar yapar. İskeçeli Mehmet Sıtkı makalesinde Gazali’yi kendine taraf bulur.

⁶³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Lisan=Musiki=Sada”, *Say u Tettebbu*, 30 Kasım 1925, S. 6, s. 140.

*“Niçin üç asır mukaddemle bir giyinip kalayım
Nasıl bu taze maarifle eskiler alayım!
Şiir nasıl yazılırmış “hayalnaz” o neden
Taarruz etmedesin ey refi-i lafz-ı şiken
Bizim şiirlerimiz neyle, meyle, muğbeçe...
Telezzüz eylemez çünkü şiirimiz dilden;
Kopan terane-i vicdanı ihtiva eyler”*

Üçüncü kıtada ise şiirde aruzun öneminden bahseder. Yukarıdaki mısralarda şiirin içeriğine dair eleştirilerde bulunurken bu kıtada şiiri şekil olarak ele alır ve şiirde esas olan ölçünün aruz olduğunu vurgular.

*“-: Gönül terane -i vicdan a karşı hande eder
-: Canım bu lafza taalluk eder esas olamaz
Rucû maksat edip gel esası söyleşelim
“Hayalnaz” ile meyhaneden de sözleşelim!
-: Aman bu kafiye çınladı hiss-i ezanı
Bırak dedim ya! Şiir bir nevâ-yı vicdandır
-: Şiirde kafiye mutlak aruza aittir”*

Şiirde şeklin önemini vurgulayan şair dördüncü kıtada ise Nefi’yi, Nedim’i anarak hatasız aruz ölçüsü kullandıklarını ifade eder. Kelime tekrarlarının kafiye oluşturmayacağını, şiirin gönülden doğacağını ve üzerine uğraşarak değil kendiliğinden ortaya çıkacağını belirtir.

*“Ruy-u redife mutabık gelirse kafiye dir
Canım o bir sürü “meyus” lafza dâhildir
“Yeşil ümit” ile ancak hayale maildir
-: Nedim’i, Nef’iyi, aç da gör bir kez!
Hatalı kafiye ye var mıdır acaba?
-: Bu bahis içinde azizim seninle çarpışırız
Hülâsa şiir gönülden doğar, yetim ve garip
Saçar cihan-ı hayalet e bir bulut ki...”⁶⁴*

Şairin çeşitli dergi ve gazetelerde yer alan yazılarından derlediğimiz görüşlerinde poetik anlamda en çok şair, şiir ve ölçü konusunu ele alıp incelediğini görürüz. Edibe göre şiir estetik heyecanların ifadesi olmakla birlikte toplumsal konularla ilgili olmak zorunda değildir. Şairin tanımını yaparken de onun hissi bir varlık olduğunu sıkça vurgular. Şiirde kullanılan ölçü meselesinde ise aruz vezninin daha ahenkli ve müzikalitesi yüksek bir ölçü olduğunu belirtir. İskeçeli Mehmet Sıtkı düzyazılarında, mektuplarında ve denemelerinde de poetik görüşlerine yer verir. Çalışmamızın kapsamı dışında olduğundan dâhil edilmemiştir.

⁶⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 41.

İKİNCİ BÖLÜM

İSKEÇELİ MEHMET SITKI'NIN ŞİİRİNDE TEMA

Yaşamına birçok şiir sığdıran İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın bireysel temalarla yazdığı şiirlerine dönem dergilerinde ve *Hüsn ü Melûl* adlı şiir kitabında, toplumsal temaları içeren şiirlerine ise genellikle gazetelerde yer verir.

Çalışmamızın bu bölümünde şairin şiirleri bireysel temalar başlığında; aşk, sevgi ve hüzn gibi kavramlar, toplumsal temalar başlığında ise vatan kavramı etrafında ele alındı.

2.1. Bireysel Temalar

İskeçeli Mehmet Sıtkı, şiirlerindeki bireysellik anlayışını kendi yaşamı üzerinden şekillendirir. Yaşamı ve duyguları şiirlerine eşlik eder. Bireysel temalar başlığında yer alan konular; aşk, sevgi ve hüzn alt başlıklarında şiirleri incelendi. Aşk teması büyük çoğunlukla tabiat ekseninde işlenmektedir.

2.1.1. Aşk

Şiirin insan yaşamında kendine hayat bulduğu andan beri vazgeçilmez bir tema olarak karşımıza çıkan aşk, insanın yaşadığı ulvî duygularından biridir. Yüzyıllardan beri şiirde kendine yer bulan bu tema Türk edebiyatında da en fazla kullanılan temalar arasında yer alır.

Hayatının büyük bölümünü sevdiklerinden ayrı ve uzakta geçiren şair, tabiatı gereğince de duygu yüklü şiirler kaleme alır. Şairin şiirlerinde yer alan ve sıkça işlediği temaların başında aşk gelir. Şiirlerinde aşk temasını ele alırken; maziden bir hatıra olarak kaleme aldığını, aşkın yansımalarını tabiatla görerek bunu şiirine yansıttığı söylenebilir.

2.1.1.1. Mazide Kalan Sesler: Aşk Şiirleri

İskeçeli Mehmet Sıtkı aşklarını, özlemlerini şiirlerinde beslenme kaynağı olarak kullanan bir şair olarak karşımıza çıkar. Aşk temasını işlerken yaşadığı duygulardan bahseder ve geçmişte yaşadığı aşkların üzerinde bıraktığı etkiye vurgu yapar.

“Tenezzüh-i Şebâne” isimli şiirinde geçmişte yaşanan bir aşk ve yaşanan anlar hatırlanır ve şair güzel günleri yâd eder. Şiir üç bentten meydana gelir. Şair şiirin ilk bölümünde çocukluğundaki aşka ait masum anları hatırladığını dile getirir. Şiirin ikinci bölümü ise bir sabah tasviri ile başlar. Sabahın aydınlığı ile tabiatın her şeyi ortaya seren netliğini hatırladığını ifade eder.

*“Seninle gül verelim bir nihayet aşkımıza
Bu felsefiyat bu hayalet bu neticesiz bir şey
Değil mi? Sevgili ruhum enis-i vicdanım
Beş on sene; o zamanlar çocukluğu ait
Çocukluğum ki: ufku zaman içinde güzâr
Seninle...Hayalinizle yaşar
Benim saadet şiirim medâr-ı aşkımdır
Benim medar-ı sünûhat şiir ve şevkimdir
Bilir misin yaşadık bir sabah neşe-i medar
Seninle güllerin altında ey semayı hayat!*

...

2

*Seninle biz ikimiz bir sabah idi تنها
Şu karşı bağlara doğru azimet etmiştik
Çimenleri, o sevgili çiçekleri bildin
Ki hepsi aşkımıza bir neşide söylerdi...
Bilir misin oradan avdet eyliyorken biz
Havada pek azıcık bir çıltı görmüştün
Kızarıklıkla beraber havada gök gürleri
İken her an öylesin mest u baygın
Bana takarrüp edip “Ah korkarım şimdi
Evet, evet! Beni sakla bu hâl dehşette”
Dedikten sonra semadan sicim gibi keskin
Nüzûle başladı yağmur hakikaten bende
Hayal ile karışık havf içinde kalmıştım*

Şiirin son bölümünde geçmişi özlem ile yad eden şair, şiirin bütününde sevdiğiyle geçirdiği her anı tasvir ederek anlatımını zenginleştirir. Tüm bu yaşananların sonucunun neden yokluk olduğunu sorgular.

*Hayalinizle yaşarken nasıl olur mehur.
Nedir neticesi bir hiç bu aşk faninin
Nedir neticesi yokluk değil mi sevdanın?
Nedir neticesi şimdi ümidi, hicran
Değil mi? Nur visalinde bir netice-i hiç”⁶⁵*

“Nevreside-i Hayatıma” isimli şiirinde de beş sene öncesine giderek anılarını yâd eder. Geçmişi diri bir hafızayla ve tabiat manzaralarıyla aktarır.

⁶⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Tenezzüh-i Şebâne,” *Musavver Terakki*, 1902, S.15, s. 113, 114, 115.

Tabiatın uyanışı olan Güneş'in doğuşuyla aşıkların duyguları da canlanır. Şaire göre tabiatın renkleri, görülen manzaraları hepsi aşktan doğar.

*“Onunla beş sene oldu bir sabah erken
Güneş tulu’ ediyorken semayı minadan
Güneş tulu’ ediyorken o nazlı semadan
Onunla biz ikimiz öyle mest şair alude
Vezzan olurdu bize bir nesim sevdakâr
Cenahımızda koyunlar, bir ihtiyaç râî
Garama ait olan bir nedime-i saî
Neden biliyor musunuz siz? Garama aittir.
Bu tatlı manzaralar hep bahar ümidin
Birer nişane-i zî ruh hayret efzası
Benim de ruh elim bununla saadettir
Tulu’ ederlerdi kevakibde bir semayan-ı garam
Şemşir aşkımızı gıptalarla istişmam
Ederdi bî perva...”⁶⁶*

2.1.1.2. Aşkın Yansıması: Tabiat

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde tabiat ve aşk teması sıklıkla birlikte ele alınır ve şiirler aşk, tabiat ve sevgili düzleminde ilerler. Şairin gözlem yeteneği ön plandadır. Tabiata aşkla ve onun yansımalarıyla bakar. Tabiat ve duygular bir ahenkle ilerler.

Şair sık sık benzetmelere başvurur. Benzetmelerini yaparken çiçeklerden, yıldızlardan ve denizden bahseder. İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın aşk ve tabiatı bir arada kullandığını, şairin aşkı ifade ederken tabiatı eşlik edici bir unsur, bir dekor gibi kullandığı görülür.

2.1.2. Tabiat Unsurları

2.1.2.1. Çiçek

2.1.2.1.1. Menekşe

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın, tabiatın bir parçası olan çiçekleri de şiirinde çok sık kullandığını söyleyebiliriz. Tabiatın süsü olarak karşımıza çıkan çiçekler şiirinde de çeşitli anlamlarda kullanılır. Şiirinde Divan şiirinde sıklıkla kullanılan gül, lale gibi çiçekler yerine leylak menekşe gibi çiçekleri kullanarak tabiatı farklı bir sembolle anlatmaya çalıştığı görülür.

Şairin aşkı ve hüznü anlatırken kullandığı çiçeğin başında menekşe gelir. Divan şiiri ve halk şiirinde boyunun kısalığı ve yere yakın oluşu ile şiirde

⁶⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Nevreside-i Hayatıma”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 38 s. 298.

kendine yer bulan menekşe diğer çiçeklerden boynunun büküklüğü, derdin ve dertlinin sembolü olması nedeniyle ayrılır. Menekşe genel anlamda hüznün ve tevazunun sembolü olur.⁶⁷ “Kıymetli Menekşe’nin İlhamı” başlıklı şiirinde “*Menekşe nefha-i râzıyla bir şikeste çiçek*” dizesinde menekşenin kederli bir çiçek olduğunu vurgular.⁶⁸ Şair, şiirinin devamında benzetme yoluyla “*Menekşe gözle bakındım/ Menekşesiz gibi doğdu bir ibtisam-ı ümid/ Menekşe tab-ı hayalet nevmid*” diyerek menekşeyi kederle hemhâl eder. Yine bu şiirde menekşenin hayalinde bir peri çizdiğini vurgular. Şiirin devamında kalbindeki gamlı aşk acısıyla menekşenin hüznünü birleştirir.

“Göründü bin latifi siham-ı kalbimde
Değil mi sevgili ruhum? Enis vicdanım!
Değil mi? hep size ait bu gamlı hicranım...”⁶⁹

Menekşeyi kullandığı bir başka şiiri ise “Bir Deste Menekşe” şiiridir. Şair bu şiirin ilk iki kıtasında menekşeyi hüznün ve aşkın temsili olarak kullanır.

“Benden sana bir nuhbe ki: sevdamıza dair
Şehbal-i latifinde anın ruh ser a ser
Bir his hazinene öyle göklere zâir
Bir deste menekşe
Ağuş-u hermanın elemünde sehabın
Bittabi hicran ile inlerdi rebabın
Bir nuhbe-i sevdası ki: o an şebabın
Bir deste menekşe
Sevdalarının gizlice ahengine dalmış,
‘Bir sevdavar ki anın aklını almış!’
Aşkın mücanisinde o bilmem ne yakalamış”⁷⁰

Şiirin son kıtasında, hüznün ve tevazunun sembolü olan menekşe tasviri yerine ömrünün huzur ve keyif derecesini bir deste menekşe ile anlatmayı tercih eder. Mazmun olarak kullanılan menekşenin Türk şiirindeki seyrine bakıldığında keyif kavramıyla ifade edilmesi anlatım açısından yenidir.

“Bir deste menekşe bana meratib-i safâze
‘Bir deste menekşe ediyor ömrümü ifa’
Söyler gibi aşkının bütün âlâmını güya”⁷¹

⁶⁷ Yavuz Bayram, “Klasik Türk Şiirinde Duyguların Dili Çiçekler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/4, 2007, s. 209-219.

⁶⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Kıymetli Menekşe’nin İlhamı”, *Musavver Terakki*, 1903, S. 1, s. 4-5.

⁶⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Kıymetli Menekşe’nin İlhamı”, *Musavver Terakki*, 1903, S. 1, s. 4, 5.

⁷⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bir Deste Menekşe”, *Musavver Terakki*, 1902, S.7, s. 50.

⁷¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bir Deste Menekşe”, age, s. 50.

2.1.2.1.2. Leylak

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirinde bir tabiat unsuru olarak yer verdiği çiçeklerden bir diğeri de leylaktır. Leylaklar İçinde isimli şiirinde “*Leylaklar içinde*” tekrarı ile ahenk sağlanır. Şair, yeryüzünün ve gökyüzünün ilham ettiği sözleri ve şiirinin ahengini bu tabiata borçlu olduğu ifade eder.

“Gökten yere bir nuhbe-i mesut şetâret
Yerden göğe bir lâmia sima-yı semâvî
Parlar gibi ufkumda semavat-ı melâhat
Leylaklar içinde
Her şey bana bir zehre-i sevda-yı menur
Her zehre-i sevda bana bir nuhbe-i mekşuf
Her şey bana âmal hazinemi söyler
Leylaklar içinde”⁷²

Tabiatın Türk edebiyatında kullanım şekillerinden biri de şaire ilham vermesi noktasıdır. Bakışını kendine ve zihin dünyasına çeviren şairler tabiata farklı anlamlar yüklemeye devam eder ve ilhamın doğal bir kaynağı olarak tabiatı görür. Abdülhak Hamid “Makber Mukaddemesi’nde” tabiattan gelen ilhamın güzel şiirleri ortaya çıkardığını ifade eder ve kendisinde yer alan ilhamın tabiattan geldiğini vurgular.

“Bizim yazıp da en güzel bulduğumuz şiirleri bize ilham eden tabiattır.
O şiirler, suda görülen akse benzer ki, mutlaka hariçte bir müsebbibi
olur. ... Benim eğer varsa, mehâsinim dağların, bayırların, güzel
yüzlerin, çiçeklerindir. Seyyâtım benimdir.”⁷³

Ara Nesil şairlerinden olan Mehmet Celal de tabiatın şiire meyletmede öncelikli bir unsur olarak kullanıldığını söyler.

“Tabiatın şiire meylettiği zaman, hissiyat-ı şairinin müteheyyiç bir
hâlde bulunacağı tabii olduğundan, bu esnada şair kalbiyesini elindeki
kâğıda aksettirmeye başlar.”⁷⁴

Mehmet Celal’in bu bakış açısında Ekrem ve Hamid’in tabiata bakışının izleri görülür.⁷⁵

Servet-i Fünûn şiirinin estetik anlamda önemli temsilcilerinden olan Cenap Şehabettin’de de tabiat bir ilham kaynağı olarak kendine yer bulur. “Tabiata Karşı Şair” başlıklı yazısında tabiatın gerçek ve ham görüntüsünü, bu görüntünün büyük bir şair tarafından yapılmış tasvirini okumanın önemli

⁷² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Leylaklar İçinde”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 12, s. 90.

⁷³ M. Kaplan, İ. Enginün, B. Emil, Z. Kerman, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi IV: Ekrem, Hâmid, Sezai ve Ara Nesil*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1997, s. 102.

⁷⁴ Fatih Andı, *Mehmet Celal*, Alfa Yayınları, 1995, s. 78.

⁷⁵ Birol Bulut, *Zirvenin Işıltısı Yeni Türk Şiirinde Dağ*, Berikan Yayınevi, 2019, s. 146.

olduğunu, şairin bu ham görüntünün üzerine yaptığı tasvirle tabiatın gizli ve sanatsal güzelliğini aktarmakta olduğunu ve bu meziyete sahip olmanın şairliğin ilk ve en önemli adımı olduğunu belirtir.⁷⁶

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın tabiatı konu aldığı şiirlerinin birçoğunda tabiat, ilhamı oluşturan doğal bir kaynak olarak görülür. “Şair Nedir?” isimli şiirinde şairin tanımı yaparken tabiat unsurlarından yararlanır ve ilhamını tabiattan alan bir şair tasvir eder.

*“Şair nedir? Hife-yi tabiatta mesttir,
Nazında bir sehab-ı serab ki münkesir
Bir nazlı giryedir
Giryan duran ser a ser aram-ı baskın”⁷⁷*

2.1.2.1.3. Bahar

“Telâkî-i Bahar” şiirinde ise baharın gelmesiyle sevgilisiyle yaşadığı güzel anlarını hayal eder. Bahar mevsimini ve getirdiklerini kendi duygularını anlatmada bir araç olarak kullanır. Bahar mevsimi tabiatın renklendiği, his olarak da insana yaşama sevinci veren bir mevsimdir. Şiirde gülüp eğlenmek, mevsimin insanın ruhuna getirdiği güzelliklerin dışa vurumudur. Şiirin ikinci mısrasında perişan ve bezgin olarak ifade edilen renk baharın canlandırıcı etkisi ve sevgi hissiyle kavuşmaya dönüşür.

*“O yar canla ben zevk sermedî bahar
Edip şu mai mahiyetin harim-i nazında
Güler, koşar, konuşurduk gehî izârında*

*Gördüğüm öyle perişan pür fütur bir renk
Olur zemin hayaletle pek güzel o renk
Cicim dedikçe gülerdi perişanlık ...”⁷⁸*

2.1.2.1.4. Deniz

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın aşkı bütünleştirip ele aldığı bir başka tabiat alanı denizdir. “Sahaif-i Sevda” şiiri buna örnektir. Bu şiirinde denizin renkleriyle sevgiliye olan aşkını ifade eden bir kişi tasviri mevcuttur. Aşkını ifade eden âşık, sevdiğiyle denizin içindedir.

⁷⁶ Birol Bulut, *Zirvenin Işıltısı Yeni Türk Şiirinde Dağ*, Berikan Yayınevi, 2019, s. 150.

⁷⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsni ü Melûl*, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s.68.

⁷⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Telâkî-i Bahar”, *Musavver Terakki*, 1902, S.1, s.5.

*“Denizin sath-ı laciverdi
Bir ufuk sandalın içinde bize
Ne günler mesken olmuştu ruhum
Yüzünün renk ah-ı meraresi
Reşhasiyle ufuk-u aşkımıza;
Müterennim neşideler söyler
Ruhumun renk-zar ameli;
Senin aşkının değil midir meleğim?”*

Şiirin devamında ise dalgaların sesi ile gönlünden dökülen kaygı ve korkuyu özdeşleştirir. Şiirde dalgaların sesi hüznün ile tabiatın bir bileşeni olarak anlatılır. Dalgalar da gözyaşına benzetilir. Şiirde renkler bir sembol olarak kullanılır. Mavi değil lacivert renginin kullanılması diğer dizelerde geçen ufuk-u sandal ifadesi ile bağlantılı düşünülebilir. Gökyüzünün yerle birleşmiş gibi görüldüğü yer olan ufuk çizgisi ile karanlığı ve belirsizliği temsil eden lacivert, geçmiş günlerin belirsiz bir şekilde anımsanmasına sebep olur.

*“Denizin sath-ı laciverdi
Bir ufuk sandalın içinde bize
Ne günler mesken olmuştu ruhum”*

Şiirde yer alan renklerden biri de kırmızı rengidir. Yukarıdaki dizelerde lacivert ile belirsizlik ifade edilirken şiirin devamında sevgilinin yüzünde var olan kızılığın ruhuna işlediğini ifade eder. Şiirde kırmızı rengi canlılığı ifade eder. Kırmızı renk burada tabiat unsuru olan ufuk çizgisiyle özdeşleştirilerek, sevgiliye olan duyguların canlı yansıması olarak karşımıza çıkar.

*“Yüzünün renk ahmerisi
Reşhatiyle ufuk aşkımıza;
Müterennim neşideler söyler
Ruhumun renkzar ameli;
Senin aşkının değil midir meleğim?
...
Senin aşkın edince kalbe hulûl;
Orası işte mehbut sevda...
Denizin nefhe-i azamından;
Dinle bir merde savt-ı mecrumu.
Dövülür lerziş-i hıramından:
Aşkımın bir şikeste ruhu.”⁷⁹*

“O Yar-ı Cana” şiirinde ise şair, ilhamı ve aşkı deryada ister. Şiirde şairin ilhamını harekete geçiren bir gökyüzü tasviri yapılır. Gökyüzüne ait kavramlar aşka şahit olma ve ilhamın istenmesi noktasında ele alınır. Şiirin son dizesinde deryada ne kadar renk var ise o gece geldiğini, üstüne renkli

⁷⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Sahaif-i Sevda”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 11, s. 82.

çiçekler bahşettiğini ifade ederek tabiatı yeryüzünde ve gökyüzünde bulunan unsurları buna şahit kılar. Gökyüzünden yeryüzüne doğru uzanan bir perspektif söz konusudur. Şiirde deryanın bir kavuşma mekânı olarak yer alması deniz imgesinin sonsuzluğunu ve zamansızlığını vurgular.

*“Mahi gibi eyler eden ey nur semaşam!
Emvac-ı mahâsin arasında bana ilham
Bin bir maziden bize bir meş’alna kam
Deryada seninle
Bu kesilme aman ey gecenin tayf hazini!
İndir ser sevdamıza şebnemli semadan!
Deryada seninle
Deryana kadar hiss-i kebudla beraber
Deryada ne kadar renk semavisi müzehher
Etmışti o şeb üstümüze nur semâber
Deryada seninle”⁸⁰*

2.1.2.1.5. Hayvan

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın tabiatı konu edinirken tabiatın vazgeçilmez bir unsuru olarak da bülbülü şiirine dâhil eder. Bülbül dışında bir hayvana yer vermez. Divan şiirinde önemli bir mazmun olarak kullanılan bülbüle şiirlerinde tabiatın küçük ve ince güzelliklerini anarken yer verir. “On’a” ithafıyla kaleme aldığı “Bülbüller Öterken” isimli şiirinde hayattan ve sevgiliden istekler bülbüller öterken tekrarıyla anlatılır. Bülbül, divan şiirinde gül mazmunuyla birlikte anılır. Gülden ayrı kalan bülbül inlemeye ve serzenişte bulunmaya başlar. Bülbül aşığı gül ise sevgiliyi temsil eder.⁸¹

İskeçeli bu şiirde divan şiirinden ayrı olarak tabiatın bir parçası biçiminde bülbüle yer verir. Gülden ayrı bir şekilde şiirde kullanılması anlatım açısından yenidir.

Sesinin güzelliği ile bilinen bülbülün ötmesi tabiata bir canlılık katar. Şiirin başından sonuna kadar kullanılan kavramlar canlılığı ve diriliği vurgulayan kavramlardır. Bülbülün ötmesi bir tabiat unsuru ve şiirdeki özneye ait olan aşkıta kendini var eden bir unsur olarak kullanılır. İlk kıtada sevgilinin sesine eşlik eden bir ses olarak kendini gösterir.

*“Sen şiir okusan dikilse afak u saharı
Sen zemzeme-i sükûna ben şiirime malik
Sen şiir okusan dikilse ervah-ı melâin*

⁸⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “O Yar-ı Cana”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 22, s. 169.

⁸¹ “Bülbül”, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2017.

Bülbüller öterken
Bir savt-ı semavi ile emelime serper
Bir nağme-i memdud ki: sevda ona hemser
Ahenk latifenin o dur ey ruh seminber!
Bülbüller öterken
Bir gamlı zamanda çıkan katre-i hadi
Matuf hayaletim olur aşkıma badî
Süzgün nazarın sevilse bir nağme-i şadi
Bülbüller öterken”

Şiirin son kıtasında şair tabiatı apaçık duran bir deftere benzetir. Şiirlerinde kendi hayatına sıkça yer veren şair hayatını apaçık duran deftere benzetir. Şairin bedbin bir hayat sürmesi gerektiğini vurgulayan İskeçeli Mehmet Sıtkı kendi hayatından yola çıkarak kaleme aldığını düşündüğümüz şiirlerinde de tabiatı bedbinlikle bağdaştırarak ele alır.

“Çıksın bütün emeli bütün handesi gıryan
Bir defter sahar-ı tabiatı da nümayan
Bir levl-i hayatım. Sana ey zinde-i irfan...
Bülbüller öterken”⁸²

2.1.3. Hüzün

Hüzün, insanın var oluşundan beri yaşamda her zaman ona eşlik eden bir duygudur. İnsanın fitratında var olan bir duygu olarak da kendine yer bulabilir. İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın yaşamındaki olumsuzluklar, kayıplar, verilen savaşlar sonucunda hüznün yoğun bir duygu olarak karşımıza çıkar. Hüznün kaynağı; şairin mizacı ve hayatı, dünyada yaşadığı acılar ve ölüm başlıkları altında incelenir. Şairin vatanından ayrı olma durumundan duyduğu hüznün ise toplumsal temalar başlığı altında ele alınacaktır.

2.1.3.1. Hüznün Birleşiminde Yaşam ve Ölüm

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın yaşamını irdelediğimizde şairin hayatının birçok evresinde hüznün duygusuyla hemhâl olduğunu söyleyebiliriz. İnce ruhlu, hassas ve doğrudan doğruya duygularını aktarabilen bir şair olan İskeçeli, yaşadığı hayal kırıklıklarını, kayıplarını ve hüznün bünyesindeki tesirini şiir yoluyla dile getirir. Vatanından ayrı olma durumu, ailesine olan özlemi ve evladını kaybetmesi onu yoğun bir hüznün duygusuna sevk eder.

82 İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bülbüller Öterken”, Musavver Terakki, 1902, S. 11, s. 82.

Şiirlerinde kullandığı imajlara bakıldığında şairin bakışında hüznün duygusunun baskın olduğu söylenebilir.

Şairin şiirlerinde sıklıkla kullandığı kavramlar da zihin dünyasını anlamamız açısından önemli bir noktadır.

“Gönülde hissedilen burukluk, arzulananın elden kaçması veya istenmeyen bir şeyin başa gelmesi sebebiyle duyulan tasa, üzüntü, gam, keder”⁸³ olarak tanımlanan hüznün; İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın şiirinde de melâl, melûl, lerze, girye gibi kavramlarla sıklıkla kullanılır. Şairin yaşam yolculuğuna melâl kavramı eşlik eder. Hüzn kavramından daha derin bir kavram olarak tanımlanan melâl kavramında bir devamlılık söz konusudur. Şair, birçok şiirinde yaşamını sorgular ve cevabı hep melâl kavramı çerçevesinde verir. Melâl, melûl, lerze gibi kavramların şiirde çokça kullanılmasına de Servet-i Fünûn şiirinde bu kavramların şairin dönemin ruhunu, şahsi duygularını ifade etmek için kullanması da sebep gösterilebilir.

“Niçin” isimli şiirinde sorgulama hâli devam eder ve ömrünün büyük bir kısmını feryat ederek geçirdiğini dile getirir.

“Ruhumda bir hüviyet-i melûne var benim,
Hâkim tahsîsatane, mana-yı şiirine;
Ömrün bütün bu dert deva nazirine:
Feryat içinde şimdi yetimane inlerim;

Bilmem, bu ıstıbar ile bilmem ki ben neyim?
Bir serseri hissin ve hakikat miyim; hayır!
Nağmemde varlığın okunur istikârları,
Mahiyet hayata muarız neşideyim.”⁸⁴

İskeçeli, “Mezahir-i Leyâl” şiirinde de geçmişe olan özlemini dile getirir ve hüzn kavramı ile bu durumu somutlaştırır. Şiirde sıkça titreme, feryat gibi kavramları kullanılır. Şiirde sıklıkla kullanılan bu kavramlar yalnızlık ve hüznün ruhta birleşiminin fiziksel bir çıktısıdır.

“Yalnız ümit ve his ile titrer ve ağlarım,
Geçmiş zamanların ebedi ihtiyaline,
Samt, sükûn içinde dualarım!
Aksetmiyor o hissin revanın hayaline;

...
Lerzîşlerinde gizli, mahya-yı inkıraz,
Faniliğin bela-yı inkırazı var;
Ümidin yetti ömür hızabım, bugün biraz:

⁸³ “Hüzn”, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara: Aydın Kitabevi, 1960.

⁸⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Niçin”, *Hürriyet-i Fikriye*, 1914, S. 9, s. 5.

Kahrın eder mi ruhuma ümitler nisar?

...

*Karşımda bir nigâh tefekkürde yok yazık,
Hicranlarımla, mihnet ve hüsrarla yalnızım!
Sarmış muhit aczimi bin nevha bin açık!
Feryada ebedi bir hayırsızım!*

...

Ben bir hayırsızım, evet ey hissin () kâr!
Ruhunda inleyesin biraz avare hatıram;
Yadınla maceraları merç etsem ağlasam...*⁸⁵

“Kalan Yurdum ve Şiirlerim” ismiyle yayımladığı şiirinde de hüznün havası şiirleri üzerinden okunabilir. Şair bazen, yazdığı şiirlere hevesiz baktığını ifade eder. Hüsrân içinde olduğunu ve hayatının şiirde yaşadığını aktarır.

*“Bazen bakarım yazdığım eş'ara hevesiz
Bunlar mı derim nây-ı hayâtın (*)
Bazen duyarım ruhumun âlâmını sessiz
Âvare vurur kalb gamının sâdematı...*

*Şiirimde yaşar reng-i hayâl-ı şebâbım
Öksüz geceler medfen olur hisseme her an
Titrer bu derin kubbede feryâd-ı rebâbım
Ağlar sanırım her gece bin hande-i hüsrân...*⁸⁶

Hüsn ü Melûl’de yer alan bir diğer şiirinde de zâr, melâl, nevha kavramları ile hüznün hâkim olduğu bir tablo çizer. Gazel formunda yazdığı şiirinde Yusuf kıssasına telmih yapar onun hikâyesini de hüznün bir kaynağı olarak şiirine yerleştirir.

*“Muhat olan beni bir âsuman sadası gelir
Hayat zârım için in ve ân sadası gelir*

*Nedir o kuşede bir şehika-yı fena, mevcut
Bugün o şehika içinde figan sadası gelir*

*Görünmeyen o sadalardan asuman efrûz
Acıklı bir ebedi destan sadası gelir*

*Ki: Ah gamzesi sevda füzud ve ateş-i eser
Semah canıma sanki keman sadası gelir*

*Peyam-ı Yusuf kim küşte yok mu Yakub’a
Hazin hazin bana bir kariban sadası gelir*

*O bî aman yine bilmem kimi şehid ediyor
Ki bir acıklı, acıklı aman sadası gelir*⁸⁷

⁸⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Mezahir-i Leyâl”, *Hürriyet-i Fikriye*, 1914, S. 15, s. 4.

⁸⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Beyefendi’ye”, *Paşa İli*, 1923, S. 21, s. 1.

⁸⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 103.

Ölüm, insanoğlunu hep derinden yaralayan bir hadise ve hüznün kaynağı olarak yaşamda var olur. Ölen kişiyle geçirilen yaşam ve bunun sonucunda oluşan anılar hüznün kaynağını oluşturan temel noktadır. Ölüm hayatın her alanında olduğu gibi hayatın bir parçası olan şiirin içinde de hüznün kaynağı olarak karşımıza çıkar.

“İnsanın çevresindeki insanlarla, özellikle ebeveyn gibi birinci dereceden yakın akrabalarıyla kurduğu ilişki maddi çıkarın ötesinde, aklî/bilişsel boyutu aşan ve tamamen hissi/duyuşsal bir özellik gösterir. Kişinin içsel derinliğine doğuştan yerleştirilen duygusal tutum, onun ailesinde ve çevresinde yaşanan kırılabilirliği derinden duyumsamasını sağlar.”⁸⁸

İskeçeli Mehmet Sıtkı genç yaşında evlat acısı yaşamış bir şairdir. Kızının kızamık hastalığı yüzünden vefat ettiğini hem şiirlerinden hem de günlüklerinde ele almasıyla bilmekteyiz. Ölümün kendisi başlıca bir hüznün kaynağıyken ölüm merasimi de geride kalanlar için bir hüznün tablosudur. *Hüsn ü Melûl*’ün son kısmında kızının hastalığını, cenaze merasimini ve o süreçte yaşadığı duyguları kaleme aldığı bir bölüm bulunur. Yaşadığı acıya “*Hislerimin yansıması olarak yazdığım*” dediği *Hüsn ü Melûl*’de yer verir.

“-Kızım gelin oldu...

Saat 5;

Sonra dokuz günlük uykusuzluğun ihtiyar-ı siyasete verdiği hudut arasında yaşlar müteveli dökülüyor. Ben zavallı ise ne olduğumu bilmiyordum. Yukarı koştum. Elli defa yüz defa öptüm. Omuzlarında şiddetli bir sarsıntı hissettim.

Saat 12;

Yağmur çiseliyor. Bedbaht kızım! İçeride acıklı sesler duyuluyor, Nermin vücudunu kefen diktikleri rengi beyaz, maiyetini siyah astara sarıyorlar kızım! İşte bu dakika idi ki bedbaht babanın muhterem refikası, muazzez ehvanı; talebe müslime ve gayr-i Müslümandan mürekkep vefakâr arkadaşları geldiler; kapılar açıldı.

....

Seni o çukura koyacak olan cesaretli ellerin ifa etmek istedikleri hareket mecbureyi men arzusıyla olacak kabiliyet feryatkârane haykırmak istiyordum:

-Birakınız! Kalbimde medfun olan o mevcudiyet mübareği topraklara tevdi edemezsiniz. Hainler!”⁸⁹

⁸⁸ Ertuğrul Rufayı Turan, “Bir Yaşantı Estetiği Olarak Hüzn”, *Felsefe Dünyası*, 52/52-59.

⁸⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 22.

Kızı Nihal'in hastalığı sürecinde de duygularını şiire aktarır ve bu hastalıkla birlikte yaşamını kaplayan duygunun çaresizlik ve bununla beraber gelen hüznün duygusu olduğunu vurgular.

*“Huzur-u kalbe mehlika mısın zavallı kızım!
Niçin bana melûlün bugün sönük, küskün
Bir ihtiyaç felakette titriyor.
Baban da hasta-i elamın oldu işte sızım!*

...
*Avutmak istiyorum şimdi sus zavallı çocuk
Yeter avutma kızım Ah yiter bu kirli sese*

...
*Senin huzur-u hazininde inledim durdum
Bugünkü halini yavrum semalara sordum*

...
Bugünkü hâl-i garibin ne, dun kızım neden?”⁹⁰

Kızının vefat ettiği gün kaleme aldığını belirttiği şiirinde de kızının ölmesini kabullenemeyen bir babanın feryadını aktarır ve yıllardır ruhunda var olan melâlin ilk defa bu kadar şiddetli bir biçimde onu sarstığını ifade eder.

*“Feryatkâr Bazılar:
-Kızım Zahir Nihale--
Yıllarca düşkün olan melâl
Yıllarca haykıran bu melâl-i ruhumun;
Hissetmedim bugünkü belayı elman!
Hissetmedim bugünkü figanın kadar Nihal*

...
*Bütün ümidim kırıldı pek nacer!
Benim bütün sana ait tasavvur etmeden:
Gönlümde sade, kalan son nigâh –ı hicran*”⁹¹

Say u Tettebbuda yer alan şiirlerinde de kızının ölümü ile hüznün duygusu şairin yoldaşı olur. “Bir Resmin Karşısında” başlığı ve “Kızımın ruhuna” ithafıyla kaleme aldığı şiirde ruhunun her gün bir hüzne meylettiğini ve kızının vefatının bu durumun sebebinin kızına veda etmesi olduğunu dile getirir.

*“Müthiş helecanlar beni öldürmede her gün,
Öldürmede her gün beni müthiş helecanlar;
Ruhum yine bir meyli telakki ile ağlar
Kâfi ibdâya bana yalnız, o, görünsün:*

...
*Üç yıl bu cedelgâh ölüm perver içinde
Ümidimi tezhip eden ana baharın,
Beş ay bu giderler, bu musibetler içinde,*

⁹⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 10.

⁹¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 21.

Vermekte teselliye kızım nazlı mezarın;

*Üç yıl yaşadın, ölmedi her zerre-i yâdın
Hâlâ yaşıyor hissi hazinin (*)⁹²
Mümkün mü unutmak seni, mümkün mü? Değildir!
Sen ruhumu intak eden afak, semadın...⁹³*

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın ölüm hakkında kaleme aldığı bir şiiri daha mevcuttur. *Trakya Paşaili* dergisinde yayınlanan şiirini “Muallime Seniha Hanım İçin” başlığı ile kaleme alır.

*“-Muallime Seniha Hanım İçin-
Ne kadar canşigâf itmiş derdin,
Anlayanlarca pek mükedderdin,
Sen ki bir nahbe-i mukadderdin.
Âh ferdâ deyip de inlerdin,
Şu siyah toprak işte ferdâdır.*

*Neydi ferdâya karşı sende bu meyl?
Bir bahâr-ı latîf iken vâveyl!
Ona dehşet nümâ bedîa-i leyl?
İğtirâbınla söndü (*) sehîl,
Toprağında emel huydadır.”⁹⁴*

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın kaleme aldığı başka bir şiirinde ise aşk, ölüm, hüznün üçgeni içerisinde şiirini oluşturduğunu görürüz. Aşk, hüznü oluşturan en temel faktörlerden biri olarak karşımıza çıkar. İki kavramın birbirine oluşturduğu dayanak noktalarından biri ise sevenin sevdiğini kaybetme duygusudur. Şairin kaleme aldığı şiirde de kaybetme duygusu ölüm fikri ile ortaya konulur.

*“Niçin seviyorum, evet niçin seviyorum, niçin senin nûr-ı nigâhında
okuduğum menakıb-ı saadet, senin için döktüğüm gözyaşlarını teskin
etmiyor, niçin o senin semavi nigâhının hazin tecellileri arasında
gizlenen ser a ser aşikâne-yi teşrih edemiyorum. Bilmem hatırınızda mı
yağmur yağıyordu. Biz zulmet leyl arasında müselsel bir ahenk
muttaridane ile sükût eden damlaların ruha ilkâ ettiği taaşir hazini
söyleşiyorduk dikkat edemezsiniz, o vakit gözlerimden bir iki damla yaş
akmıştı. O sırada: siz
-Ben öleceğim, ben aşkın için öleceğim.
Demiştik. Ah! bî payan ufuklar, namütenahi boşluklara doğru
Pek cûş gözyaşları dökülecektir. Siz ölmeyiniz, ölmeyiniz...
Ölüm denildi mi karşımda bir serab-ı tarîn-i hicran en sönük
levhalarıyla: en sönük manzaralarıyla tecelli ediyor. Ben buna
tahammül edemem ben sizin menkıbe-i hayatınıza vakıf olduğum*

⁹² *Şiirde (*) şekline gösterilen yerler silik olduğu için okunamayan yerleri işaret eder. Şiir bütünlüğünün korunması açısından bu şekilde gösterildi.

⁹³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Resmin Karşısında”, *Say u Tettebbu*, 1911, S. 17, s. 9.

⁹⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Muallime Seniha Hanım İçin”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 8, s. 2.

*günden beri bilir misiniz? Ne kadar ağladım, için için gözyaşları
döktüm.*⁹⁵

2.1.4. Sevgi

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde öne çıkan kavramlardan biri de sevgidir. Sevgi, insanoğlunun kalbinde belirli dayanaklara bağlı olarak ortaya çıkan, insan yaradılışının temel anlamlarından biridir. İskeçeli sevgi kavramını şiirinde derinden işler. Evlat, anne ve vatan sevgisi ekseninde kendine yer bulan bu kavram şair tarafından insanın en elzem ihtiyaçlarından biri olarak dile getirilir.

Hayatının büyük bir kısmını ailesinden uzakta geçirmek durumunda olan şairin en çok özlem duyduğu ve sevgisine ihtiyaç duyduğu kişiler evlatlarıdır. Kızını erken yaşta kaybeden İskeçeli ona olan sevgisini dile getirdiği birçok şiir kaleme alır.

Hüsn ü Melûl de yer alan bir şiiri ninni biçimindedir ve bu şiiri vefat eden kızına yazar.

*“Uyu yavrum sana kurban olayım
Hüsn-i masumuna hayran olayım
Giryemi terk eyle handan olayım*

*Uyu ikbal-i saadetle kızım
Geceler meş'al-i vicdanımsın
Raz-ı ruhum, emelim, canımsın
Meleğim, nuhbem, cananımsın
Uyu ümid-i selametle kızım*

*Baba ki kahreden elem-i hayat
Sana versin ebedi kam-ı hayat
Pek müessir sada encam-ı hayat
Uyu rahatla şetaretle kızım*⁹⁶

Şair, annesine olan sevgisini “Edirne, Selimiye! Geliyoruz!” başlıklı şiirinde ifade eder. Şiirin nakarat kısımlarında annesine olan sevgisini ve onun vefatından derin bir üzüntü duyduğunu dile getirir.

*“Çok gözyaşı ruhundaki yeldâyı üzerdi;
Ey şimdi zebanilere me'vî güzel annem!..
...
Evlâdına âid idi cenneti bekler;
Ey her günü dargın, şeb-i yelda güzel annem!..
...*

⁹⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Nevreside-i Hayatıma”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 48, s. 382.

⁹⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 88.

*Yazdı ebedî hakkı târihine kanla;
Ey hüsn-ü harâbîsi muallâ güzel annem!..*⁹⁷

2.2. Toplumsal Temalar

Yaşadığı dönemde pek çok siyasi ve tarihi olaya şahit olan İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın dönemin tarihi ve politik ikliminden etkilendiği ve şiirlerinde her ne kadar bireysel temalara yoğunluk verdiği görülsede sosyal konulara da duyarsız kalmadığı görülür. Toplumsal konuları hüznün, özlem ve yer yer öfke ile ele alır. Hayatının bir kısmını sürgünde geçiren şair için vatan merkez noktada önemli bir kavram olarak yer alır. Toplumsal temalar, toplumun aksayan yönlerine eleştiri, yozlaşma gibi konuların dışında vatanın içinde bulunduğu durumu anlatma noktasında şekillenmiştir.

2.2.1. Vatan

Vatan kavramı, millet bilinciyle yaşayan toplumlar için üzerinde yaşanılan bir yer olmasının ötesinde daha kapsamlı ve anlamlı bir kavram olarak karşımıza çıkar. “Bir kimsenin doğup büyüdüğü ve yaşadığı yer, yurt; bir milletin üzerinde yaşadığı, hâkim olduğu toprak yurt”⁹⁸ anlamlarına gelen vatan kavramı devletlerin, milletlerin ve bireylerin tarihsel süreç içerisinde derin anlamlar yüklediği bir kavram olarak karşımıza çıkar. Bu noktadan ele alındığında vatan sevgisi bir duygu olarak karşımıza çıkar ve fedakârlık, bağlılık, kutsallık kavramlarıyla bağdaştırılarak çeşitli metinlerde kendine ifade alanı bulur.

Kavramın Türk edebiyatındaki seyrine bakacak olursak İslamiyet öncesinde göçebe yaşamın etkisiyle oluşan mekândan bağımsız yaşam fikri devlet fikrinde kendine yer bulur. Bu fikrin zaman içinde Türk devleti düşüncesiyle aynı anlama geldiği söylenebilir.

Divan şiirinde vatan kavramı tasavvuf fikriyle bağlantılı düşünülebilir. Türk halk şiirinde ise vatan kavramı diğer yüzyıllara göre daha farklı anlamlar içerir. 13. yüzyıldan itibaren Anadolu'nun yurt yapılma sürecine eşlik eden

⁹⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Edirne, Selimiye! Geliyoruz!”, Trakya Bilgi Demeti, 1923, S.2, s.35.

⁹⁸ “Vatan”, Kâmus-i Türkî, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.

vatan kavramı 19. yüzyılda vatan topraklarının korunması noktasında şiirde kendine yer bulur.⁹⁹

*“Halk edebiyatı şairlerinin doğdukları yerlerden ayrılarak gurbete çıkıp diyar diyar gezerek değişik coğrafyalarda saz eşliğinde şiir söylediklerini biliyoruz. Burada kastedilen vatan, şairin memleketi veya sevgilisinin bulunduğu yerdir.”*¹⁰⁰

Edebiyatta kırılmaların yaşandığı dönem olarak ele alınan Tanzimat Dönemi’nde ise vatan kavramı önceki dönemlere göre daha derin ve lirik yönden ele alınır. Osmanlı Devleti’nin son yıllarda yaşadığı toprak kaybının vatan kavramına olan bakışı etkilediğini, vatana olan bağlılık ve sevgiyi arttırdığını söyleyebiliriz.

Tanzimat sonrasında vatan kavramının ilk defa Şinasi’nin ele almasıyla edebiyatımızda kendine yer bulduğunu ifade eden Niyazi Berkes, Şinasi’nin vatanın içinde bulunduğu duruma odaklandığını dile getirir.¹⁰¹

Tanzimat Dönemi’nde vatan kavramını eserlerinde sık sık kullanan isimlerden biri de Namık Kemal’dir. Vatan kavramını coşkulu bir şekilde ele alıp eserlerinde kullanır. Bu bağlamda *Hürriyet Kasidesi* önemli örneklerden bir tanesidir. Türk milletinin ilk yenilik hamlelerinde memlekette vatan ve millet sevgisini sönmez bir aşk etkisiyle sokan ve gönüllerde hürriyet ateşini yakan Namık Kemal’dir.¹⁰² Namık Kemal vatanseverlik idealizminin ilk önderi ve öğreteni olur.¹⁰³ Namık Kemal şiir, tiyatro, roman türlerinde eserler vererek vatanseverlik kavramını halka anlatan önemli isimlerden biridir.

Tanzimat Dönemi yazarlarından Muallim Naci ise sürgün hayatı ve gurbet yaşamı dolayısıyla vatanından ayrı kalma konularını işler.

⁹⁹ Mehmet Ünal, Nurettin Çalışkan, “Türk Şiirinde Vatan Kavramının Anlam Seyri”, Sobider: Sosyal Bilimler Dergisi, 11 Haziran 2017, s. 266.

¹⁰⁰ Ali Kurt, “Tanzimat’tan Günümüze Türk Şiirinde Vatan Temi”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 1 Ocak-Haziran 2009, s.110.

¹⁰¹ Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Şubat 2018, s.262.

¹⁰² Tefik Sütçü, *Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Vatan Temi* (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 146611) s. 118.

¹⁰³ Tefik Sütçü, *Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Vatan Temi* (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 146611) s.88.

Meşrutiyet Dönemi'nde vatan teması daha çok hürriyet konusuyla birlikte ele alınır. Dönemin gazeteleri, şairlerin ve yazarların hürriyet çağrısı yaptığı alanlardan biri olur.

Fecr-i Ati şairleri toplumsal ve siyasi olaylara şiirlerinde yer vermekten kaçınır. Sanatın şahsi ve muhterem olmasını önceleyen bu topluluk vatanın içinde bulunduğu zor durumu siyasi sebeplere bağlayarak ifade eder. Balkan Savaş'ları, Girit'in Yunanlılar tarafından işgali, Trablusgarp'ın İtalyanlar tarafından ele geçirilmesi gibi toplumsal hadiseler ele alınır vatan ve millet teminin yazılmasına sebep olur.

İçinde bulunduğu toplumda tüm bunlara şahit olan İskeçeli Mehmet Sıtkı için de süreli yayın organları vatan sevgisini, vatanın içinde bulunduğu durumu ifade ettiği alanlar olur. Farklı anlam alanlarında vatan kavramını ele alarak şiirlerinde işler.

İskeçeli Mehmet Sıtkı yaşamı boyunca içinde bulunduğu bütün hâllerin yanında daima vatana tutkuyla bağlılığını dile getirir ve vatanına yaşamının sonuna kadar sahip çıkar. Şairin kaleme aldığı şiirlerden hareketle denilebilir ki vatan onun için daima onu ruhen besleyen ve özlenen bir yerdir. Vatan sevgisinin kök salarak gelecek nesillere aktarılmasını, vatanın içinde bulunduğu hazin durumdan bir an önce kurtulmasını saf temiz duygularla şiirine aktarır. Gençliğinden itibaren Balkan Savaş'ları, Yunan İşgali gibi süreçleri yaşayan İskeçeli, şiirlerinde vatani ele alırken daima ona olan özlemini dile getirir. Bu yıllardaki sıkıntılı, hüznü günler şairin ruhunu derin bir şekilde etkiler ve kişisel tecrübelerini vatan sevgisiyle yoğurarak kaleme alır.

2.2.1.1. Vatan Sevgisinin Tezahürleri

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde vatan kavramı devlet fikri ve millet olma duygusuyla birleşerek kendini var eder. Şiirlerinin geneline bakıldığında kurtarılması için dua ettiği ve içinde bulunduğu durumdan dolayı görmekten mutsuz olduğu bir vatan fikri mevcuttur.

Vatana olan bağlılığını, sevgisini dile getirdiği şiirleri yoğunluktadır. Şairin vatana dair kaleme aldığı şiirlerinin birçoğu dönemin gazetelerinde yayımlanır. Bu şiirlere kitaplarında yer vermez.

Vatana dair özlemini dile getirdiği şiirlerinin içeriğine bakıldığında uzak düştüğü şehirler üzerinden bu özlemi dile getirdiğini görürüz. Şairin vatana olan bağlılığını dile getirdiği şiirleri ayrı ayrı başlıklarda ele alınıp incelenmiştir.

2.2.1.1.1. Vatanın İçinde Bulunduğu Durum

İskeçeli Mehmet Sıtkı vatanın içinde bulunduğu durumları şiirine aktararak panoramik bir bakışla Osmanlı Devleti'nin ve Balkanların durumunu anlatır. Şiirlerinin büyük bir bölümünü bu tema oluşturur. Vatanı yer yer gamlı bir aşığa, yer yer de beklenen bir müjdeye benzetir. Şiirlerin geneline bakıldığında Osmanlı topraklarının içinde bulunduğu durumu büyük bir üzüntüyle dile getirdiğini görürüz. Yaşamı boyunca Türk fikir ve edebiyat hayatına katkıda bulunan İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın vatan kavramına bakışında Türkçülük akımı ekseninde oluşmuş vatan kavramının yansımaları görülür. Vatanın içinde bulunduğu zor durum bunlardan biridir. İskeçeli Mehmet Sıtkı, vatanın işgal edilmiş topraklarını, bu işgalden yorgun düşmüş ruhları şiirlerinde oldukça duygusal bir biçimde kaleme almıştır.

Trakya Bilgi Demeti'nde yayımlanan “Yurduma” adlı şiirde hüznü bir şekilde vatana seslenir ve düşmana nasıl göğüs gerdiğini anlatır.

*“Söyle yurdum; sana kurban olayım söyle bana,
Pembe göğsün mü bugün hançer-i udvâna siper,
İnan; Allah'a ahd eyliyorum nazlı ana,
Şairin nevha-i masumu semâvâta gider”*¹⁰⁴

Şairin “Uyu Vatanım” adlı şiirinde ise vatani uyuyan bir çocuğa benzettiği ve ona ithafen bir ninni yazdığı görülür. Ruhunda hâlâ vatanının diri ve uyanık olduğunu içinde bulunduğu durumdan dolayı feryat ettiğini dile getirir. Şair savunmasız ve uyuyan bir çocuk tasviri yaparak vatanın içinde bulunduğu durumla çocuğu özdeşleştirir. Şair şiirinin altına “*Bestekârlara hediye ediyorum.*” dipnotunu ekler.¹⁰⁵

*“Uyu Vatanım
Hâlâ bu tahassürle girizanda hayatım,
Eksilmiyor asla o perişan nevhatım
Makdur ise, bilmem ne zaman an-ı mematım
Bidar-ı hayalin ben iken sen uyu, ninni!*

¹⁰⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Yurduma”, *Trakya Bilgi Demeti*, 1923, S.3, s. 6.

¹⁰⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Uyu Vatanım”, *Trakya Paşaili*, 1919, S.46, s.2.

Ninni uyu ey neyyir-i gülten uyu, ninni!”

Şiirin ikinci kıtasında vatanın içinde bulunduğu kötü durum tabiatta görülen kış mevsiminin uyandırdığı hislerle birlikte verilir. Kış mevsimi uykunun ve durağanlığın sembolü olarak gösterilir.

*“Bak geldi şitanın yine eyyamı diyorlar
Nurlar saçıyor ufk-ı emel-famı diyorlar
Bir hüzn-i ser-azad imiş encamı diyorlar
Ben anlamadım böyle ser-azad temenni
Ninni uyu ey kûdek-i bidar uyu, ninni!”¹⁰⁶*

Trakya Paşaili gazetesinde yer alan “Nevhat-1” isimli şiirinde ise yüzyıllar boyu kudretli duruş sergileyen bu toprakların içinde bulunduğu durumu kişiselleştirme yaparak heybetli bir insan profiliyle bağdaştırarak anlatır.

*“Derd aşınalarım”
“Bîçâre vatan! Söyle, mukadder mi mematin?
Kim derdi ki en nazlı yerinden vurulurdun?
Yıllarca, asırlarca bu müthiş sâdemâtın,
Her nev’ini gördün, fakat en sonra yoruldu”¹⁰⁷*

Yine Trakya Paşaili gazetesinde yayımlanan başka bir şiirde de vatan topraklarının eski hâlini yâd eder ve vatanın içinde bulunduğu durumdan dolayı hesap sorar. Muhatabını açıkça belli etmemekle birlikte dönemin yönetiminde bulunanlara hesap sorduğu söylenebilir.

*“Vaktiyle bu yüksek dereler, engin ufuklar,
Giryân-ı teessür duruyor şimdi kederden.
Bir yâd-ı hayâli gibi hâlâ ne uyuklar?
Bir nefh-i Mesîhânı zuhûr etmeli yerden?...*
...
*Sorsam kime sorsam bu tahavvülleri bilmem?
İcab-ı tabi’at mı veya Hâkim-i mutlak?
Halk etti bu müthiş ölüm imkânını, Sersem!
Sensin bu sükûtun ezeli bâisi; Eyvah!*

*Sen yıktın, evet, sen bu harâbîyi getirdin!
Âmâli kavurdun, şeref ve şânı devirdin;
Ezdin koca bünyanını ki âzâde-i hicrân.”¹⁰⁸*

“Bir Temenni” şiirinde de vatanın durumundan sorumlu tuttuğu kişilerden hesap sorar ve şahsi çıkarların değil vatanın çıkarlarının gözetilmesi gerektiğini keskin bir dille vurgular.

“O yalandır, bu hakikat; şu hakikat, o yalan;

¹⁰⁶İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Uyu Vatanım”, Trakya Paşaili, 1919, S.46, s.2.

¹⁰⁷İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Nevasan”, Trakya Paşaili, 1918, S. 18, s.2

¹⁰⁸İskeçeli Mehmet Sıtkı, “*****”, Trakya Paşaili, 1918, S. 2, s. 2.

*Yandı namus-ı vatan, sen ebediyen oyalan
Yok ise mesele, bul; varsa onu mahva yürü!
Sonra ı umumiye o girdaba sürü
Ne o sırtındaki? - Allah'a sığındım-Türk'ün
Şanlı tarihine bir hat ime vermek mi yükün?
Çıkılır sanma o vazi-i zılal-i efgenden
Şimdi nur isteniyor nür-ı müebbed senden
Çeşm-i im'an ile gör! Yerdeki na'sbî-rûh
Kara bir gölge değil, hasta vatandır mecruh* ”¹⁰⁹

Edebiyat-ı Umumiye dergisinde yer alan memleketin düştüğü duruma dair dipnotuyla yayımladığı şiirinde de yukarıdaki şiirlerinden aldığı dizeleri birleştirerek hesap sormaya devam eder.

*“Bî-çare vatan!.. Söyle mukadder mi mematın?
Kim derdi ki en nazlı yerden vurulurdun?
Yıllarca asırlarca bu müthiş sadaretin...
Her şeyi gördün fakat en sonra vuruldun...”* ¹¹⁰

Paşaili gazetesinde yer alan “Beyefendi’ye” isimli şiirinde ise vatanın içinde bulunduğu durumun yarattığı hissi ağlayıp sızlanma hâliyle tecrübe ettiği ve yurdunu öksüz kalan bir çocuğa benzettiği görülür.

*“Gördüm yine ben Tunca'nın ardında muhakkak
Bir vaz'-ı tahassürle Turan yurdumu öksüz
O hakkı şakî ellere kurbân yaratan hak!
Sürsün mü mübârek vatanım yerlere hep yüz...”* ¹¹¹

“Mezamir-i Leyâl Vatan Sana” isimli şiirinde uzun uzun kendini anlattıktan sonra içinde bulunduğu yalnızlık ve ağlama hâlini vatanın hâliyle birleştirerek anlatır ve bir gün bu durumun son bulacağını ümidini taşıdığını ifade eder. Yurdunun bir kimlik kazanacağına dair inancını diri tutar.

*“Lerzişlerinde gizli, mehya-yı inkıraz,
Faniliğin ukûs-u belâ iktiranı var.
Emdin ve bitti ömr-ü harâbım; bugün, biraz:
Kahrın eder mi ruhuma ümitler nisâr?
Bir gün müyesser olmayacak mı hilalini
Görmek? Ve sonra karşıma bin ebr-i pür bela:
Tevlîd iden hüviyyet-i melunu dinlemek
Tırnaklarımla bağırını, hattâ didiklemek...”* ¹¹²

¹⁰⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bir Temenni”, *Trakya Paşaili*, 1918, S.43, s.2.

¹¹⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bir Temenni”, *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*, cilt 5 sayı 102, s. 1240.

¹¹¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Beyefendi’ye”, *Paşa İli*, 1923, S. 21, s. 1.

¹¹² İskeçeli Mehmet Sıtkı “Mezamir-i Leyâl-Vatan Sana”, *Trakya Bilgi Demeti*, 1923, S. 1, s.4.

“Trakya Karşısında” isimli şiirinde ise düşmandan hesap sormaya yemin ettiğini ifade eder.

*“Bir münkesir bakışıyla müheyya-yı intikam
Geçmişti çok gecem sana mevkuf-ı gayz u kin;
Zulmün rida-yı kahnu bi-hiss ü ihtiram
Tırnaklarımla yırtmaya ben eyledim yemin...”¹¹³*

2.2.1.1.2. Vatan ve Aşk/ Kadın

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın vatana olan sevgisini memleketine olan özlemini dile getirme şekillerinden biri de aşktır. Aşkın tezahür ettiği kişi olarak kadın karşımıza çıkar. Bu konu etrafında yayımladığı bütün şiirlerinde özlenen ve arzulanan bir sevgili ve ona duyulan aşk kendini gösterir. Şiirlere başlarken hayali bir kadın anlatılır ve son mısralarda bu anlatılan kadının vatan olduğu vurgulanır.

“Aşk ve Tesadüf” adlı şiirinde kadın tasviri kişi üzerinde bıraktığı etkilerle yapılır ve son dizelerde tasvir edilen kadın bir kenara itilerek Trakya’nın tek aşk olduğu vurgulanır.

*“Hadîkalarda açarken... İpekli güzellik
Meşâm-ı ruhuma aksetti şimdi en güzeli
Dudaklarım yanıyorsa ateş-i iştîyâkından*

*Bugünkü silsile-i acz ve yarının
Şu’ûn-u âdiyesinden nasib alırsa eğer
Düşerse sine-i mecrûha başka bir kadının
Nevazişindeki sevdâli ra’ş-e-i dilber*

*- Fakat, o nazlı kadın kim? Nedir nasıl, bilmem? Derinliğinde uyur sâde
kalb-i mecrûhum...*

*- O, bir melektir, evet, bak... Trakya’dır... Ruhun verir hayâlîme rencide
bin ezâ-yı elem*

*Çekil kadın; Beni ancak Meriç’le Tunca bilir
Zavallı kalbimi onlardır eyleyen teshîr...”¹¹⁴*

Şair “O, Aşk” isimli şiirini “İstanbul ufuklarına M.N. için yâd-ı hürmet” ithafıyla yayımlar ve geçmişte aşk yaşadığı ve özlemle andığı kadından bahseder. Son mısradaki bahsettiği aşkın Trakya olduğunu ifade eder. Şair, gönlünün ondan vefa beklediğini ve onunla ilgilenmesini istediği kişiyi Trakya olarak verir. Trakya bu şiirde özlenen ve hasret çekilen bir güzel

¹¹³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Trakya Karşısında”, *Trakya Paşaili*, 1918, S.40, s.2.

¹¹⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Aşk ve Tesadüf (“Benim Aşkım” İthafı)”, *Paşa İli*, 1923, S. 17, s. 1.

olarak işlenir. Kullanılan imajlar divan şiirine ait imajlardır. Şair; saç, gece, bülbül mazmunlarını kullanarak kadın tasviri yapar.

“‘Akşam oldu, yine sular karardı’
Gamlı çehrem hasretinle sarardı
Dünya tatlı uykusunda uyurken
Ruhum seni yıldızlarda arardı
...
Saçlarında geceleyen gönüldür
O günlerin kaygısını gel söndür
Bilir misin getiren kim kokunu
Koynundaki pembe ruhlu bülbüldür.

Bak kalbine, duy oradan girmeyi
Sen de dinle bülbüldeki şiveyi
Işık versin biraz garip gönlüme
Kaldır gülüm göğsündeki perdeyi

Aldanmayın... Trakya’mdır o dilber
Gönül ondan vefa bekler aşk ister...”¹¹⁵

Şairin Enis Behiç Bey’e ithafıyla yazdığı “Hayalimdeki Sevgiliye” isimli şiirinde arzulanan bir sevgili tasviri yapılır. Şiirin bütününde vatana olan düşkünlüğünü ifade ettiğini görürüz. Şair vatana seslenirken dilber-i vatan tamlamasını kullanır. Vatanın ruhunun bir parçası olduğunu dile getirir.

“O emelsiz bayılan gözlerinin rüyası
Kalbimin ufk-u harâbîsine bir pembe duvak
Sanki bir türbe-i haşr oldu melek kız bilsen?

Ah ey kız ki mutiatında cihânlar tutuşur,
Siler enzarımı gönüllerdeki aks-i müphem,
Hangi ellerde fakat cism-i hazînin bilmem.

Hangi ferdût-u siyahın bir zulmü uçuşur
Ah dilber-i vatanım, sevgili yurdum, ruhum.
Ye’s ve hicrân mı söyler şu bükülmüş boynum...”¹¹⁶

2.2.1.1.3. Vatan Üzerine Yazılmış Marşlar/ Osmanlı Vurgusu

II. Abdülhamit döneminde Avrupa’da ve Balkanlarda gizli cemiyetler kurulmaya başlanır. Jön Türkler hareketinin siyasi ve ideoloji ayağını yürüten cemiyet ise İttihat ve Terakki Cemiyetidir. Kısa süre içerisinde memleketin birçok yerinde faaliyet göstermeye başlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti 1895

¹¹⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “O, Aşk”, *Paşa İli*, 1923, S. 18, s. 1.

¹¹⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Hayalimdeki Sevgiliye” (Enis Behiç Bey’e İthafen), *Paşa İli*, 1923, S. 22, s. 1.

yılından itibaren Edirne’de de faaliyet göstermeye başlar.¹¹⁷ Bağlantı noktası olması sebebiyle önemli bir stratejiye sahip olan Edirne bu cemiyetin önemli merkezlerinden biri hâline gelir.

Ülke genelinde açılan İttihat ve Terakki Mektepleri de önemli faaliyetler gerçekleştirilen kurumlardan olur. Çekirdekten yetiştirilen ve Osmanlılık vurgusu aşılayan bu mektepler Rumeli’den Anadolu’ya kadar birçok bölgede faaliyet göstermeye başlar. İttihat ve Terakkinin ideolojisini benimseyen ve onun sürekliliğini sağlayacak bir neslin yetişmesi hedeflenir.¹¹⁸ Bunlardan biri de önemli bir merkez olarak görülen Edirne’de kurulan İttihat ve Terakki Mektebidir.

İttihat ve Terakki Cemiyetinin ve bunun etrafında kurulan İttihat ve Terakki Mekteplerinin amacı;

- 1-) vatani içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak,
- 2-) milleti içinde bulunduğu zulüm ve esaretten çıkarıp insanlığa layık bir biçimde yaşatmaktır.¹¹⁹

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın marş olarak kaleme aldığı şiirinde vatanın şanlı yönüne vurgu yapar. Hayatının belli bir döneminde İttihat ve Terakki’nin faaliyetlerine katıldığını ifade eden İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın, İttihat ve Terakki Mektebinin ideolojisi üzerinden bakıldığında cehalete karşı durulması gerektiği, vatanın ve Osmanlının her zaman bir yıldız gibi parladığı gerçeğinin üzerinde durulduğu görülür.

*“Edirne İttihat ve Terakki Mektebi Marşı
Marifet ordusuyuz zat-ı vatan
Şanlıdır bizde kemalat-ı vatan*

*Bir çiçek var mı ki yaz kış açsın
Pû-yu nazanın her dem saçsın*

*İttihadın gülüyüz kız gibiyiz
Biz vatan ufkunda yıldız gibiyiz*

Yaşasın şanlı vatan, anlı vatan

¹¹⁷ Tarık Sarioğlu, “İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Edirne Yapılanması ve Faaliyetleri”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 23, Sayı 2 Aralık 2021, (619-640).

¹¹⁸ Hakan Aydın, *İttihat ve Terakki Mekteplerinin yapısal özellikleri üzerine bir inceleme* (Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 235274) s.150.

¹¹⁹ Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İstanbul: İmge Kitapevi Yayınları, 2017, s. 96.

Yaşasın şan ile Osmani vatan”¹²⁰

İskeçeli Mehmet Sıtkı, Girit üzerine bir de marş yazar. Yunanlıların Girit’i işgali üzerine kaleme alır. Osmanlılık vurgusu yapılır ve savaşmaktan yorulmayan işgale boyun eğmeyen kahraman Osmanlı askeri profili çizilir. Şiirde Yunanlılar tilkiye benzetilir.

*“Boykot Marşı
-Selanik’te Bestelendi-
Kahramanız şanımız ender bre
Kahramanlık namı unvandır bize
Ya Girit yakarışımız kandır bize
Kahramanız, aslanız, Osmanlıyız*

*Hak yolunda biz fedai milletiz
Korkmayız biz merd-i alî ümmetiz*

*Ya Girit yahut ser a pa şedidiz
Kahramanız, aslanız, Osmanlıyız*

*Tilkiden korkar mı hiç Osmanlılar
İşte meydan işte ey Yunanlılar
Ya Girit’tir kastımız ya canlılar
Kahramanız, aslanız, Osmanlıyız”¹²¹*

2.2.1.1.4. Kaybedilen Topraklara Özlem

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın vatana olan özlemini dile getirdiği birçok şiiri mevcuttur. Yaşamının uzun bir süresinde sürgün hayatı yaşamış olan İskeçeli, şiirlerinde bu durumu ele alır ve duygularını yoğun bir şekilde aktarır. Vatana olan sevgisi var oldukça özlemi de kendini var eder.

“Benim Duam” isimli şiirinde vatan sevgisini kalbinin derinliklerinde taşıdığını ve yedi yıl uzak kaldığı yurduna olan özlemini dile getirir. Şiirin duygu yoğunluğuna bakıldığında vatan için her daim kendisinde var olan cesaret görülür.

*“Kinimle evet, gayz muhakememle yaşarken,
Nâbud olamaz şekil vatan-ı ruh cihandan;
Kalbimde büyük ceddimin al kanları varken
Bir an bile korkmam ezeli düşman canda.*

*Mihrabına yüz sürmedi alnım yedi yıl tam,
Avare dolaştım bütün ib’ad hayatı
Ve hissi sureler mematî bî çare Trakya’m*

¹²⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 71.

¹²¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 72.

2.2.1.1.4.2. İskeçe

Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde adını en çok andığı şehirlerden birisi İskeçe'dir. İskeçe doğumlu olan şair çocukluk yıllarının çoğunu burada geçirir. Vatanın her karış toprağını bir bütün olarak gören şairin İskeçe'yi andığı şiirlerinde bu tutumunu görmek mümkündür. Özlem ve nostalji duygularıyla birlikte doğup büyüdüğü toprakları işgal altında görmenin hüznünü de yansıttığını görürüz. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile Osmanlı'nın Balkanlar'daki sınırlarının bu bölgeye gerilemesiyle birlikte, bölgeye olan Rus ve Bulgar saldırıları artar. Osmanlı Devleti'nin yardımından yoksun olarak, İskeçe halkının da katıldığı Batı Trakya Türklerinin silahlı mücadelesi ile Osmanlı için son derece olumsuz şartlar içeren Ayastefanos Antlaşmasının daha sonra Berlin Antlaşmasına dönüşmesinde katkıları olur.¹²³ Balkan Savaş'larının ardından başlayan I. Dünya Savaşı da İskeçe'yi zor duruma düşüren durumlardan biridir.

Şairin “İskeçe için” ithafıyla yazdığı “Leyâl-i Gufran” şiiri vatanından ayrı olmanın korkusunu dile getirdiği, yaşamının her hâlinde İskeçe'nin olduğunu dile getirdiği şiirlerinden biridir.

*“Mehâfetler duyar vicdân ve imânım,
Bu müstesnâ leyâl-i mağfirette;
Hayal-i fâtıryla pek perşânım
Vatan sevdâzı var fikrimde elbette...*

... ..

*Asâsız dervişim sahn-ı emelde
Gönül aşk-ı hüsn-ü vatandır.
Dilim kopsun ve ümit ölmesin, gel de
Bu nankör duyguyu kır, ez, utandır...”*¹²⁴

“O Topraklar” adlı şiirinde ise doğup büyüdüğü vatan toprağına olan özlemini dile getirir, oralardan uzak olmanın hüznüyle perişan olduğunu söyler.

*“O topraklar, o topraklar, o topraklar
Yeşil bir yâd-ı aşkı her zamân saklar
O topraklardı ümidim ve imânım
Bugün ben yokluğuyla pek perîşanım*

¹²² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Benim Duam”, *Paşa İli*, 1923, S. 89, s. 1.

¹²³ Michael Kiel, “İskeçe”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/iskece> (Erişim:07.01.2022).

¹²⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Leyâl-i Gufran”, *Paşa İli*, 1923, S. 15, s.1.

.....
Geçen eyyam-ı ömrüm hep o yerlerdi
O yerler hâtırat-ı kalbi söylerdi
Melekler vardı afakında raks-âver
Periler oynayırdı münşerih bir yer”¹²⁵

Şairin “İskeçe’m” adıyla ele aldığı şiirinde ise vatanın ayrılmaz bir parçası olduğunu düşündüğü İskeçe bir sevgiliye benzeterek anlatır. Vatanı bu şiirde sevgili olarak tahayyül eder. Vatanı bir güzele, sevgiliye benzetme teması divan edebiyatında sıkça işlenir. İskeçeli Mehmet Sıtkı, bu şiirde divan edebiyatında sıkça kullanılan saç mazmunu kullanır. Gölge ve ah etme kavramlarını da kullanarak yurdunun sevgilinin saçlarında yuva olarak var olduğunu anlatır.

“İskeçe’m
- Çirkin sana nispetle güzellik
Melûl u muhtazır âfâk içinde ra’s-e-nüma,
Sabahı bekleyen lali saçların yuttu;
Remide kalb-i teessür leyâl-i na-temme-zâ,
O (*)¹²⁶ latifinde aşıyan tuttu...

Geceyle saçların enzara ihtisas-âmiz:
İki hemşire-i teessürdür;
Nazarlarındaki berk-i siyah-ı ye’s-engiz:
İçinde inleyen avare kalbimi öldür.”¹²⁷

Şairin “İskeçe” başlıklı şiirinde hayatında çok önemli bir noktada durduğunu şiirlerinde ve yazılarında ifade ettiği, üstadı olarak andığı Süleyman Nazif’e olan sevgisini, yaşadığı sürgüne olan hüznünü yine vatan sevgisiyle dile getirdiğini görürüz.

“Süleyman Nazif, Fransız yazar Pierre Loti için 23 Ocak 1920 günü düzenlenen Pierre Loti Günü’nde İstanbul’u işgal edenlerle ilgili yaptığı konuşma sebebiyle İngilizler tarafından tutuklanarak Millî Mücadeleyi destekleyen bir grup arkadaşıyla birlikte Malta’ya sürgün edilir ve burada yirmi ay kadar kalır.”¹²⁸

Bu süreç içerisinde vatanından ayrı düşmenin acısını yaşayan Süleyman Nazif gurbet ve vatan hasretini şiirlerinin ana teması hâline getirir. “Üstad-ı Ebedi Süleyman Nazif Beyefendi’ye” ithaflı şiirde Süleyman Nazif’in

¹²⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “O Topraklar”, *Paşa İli*, 1923, S. 20, s.1.

¹²⁶

¹²⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “İskeçe’m”, *Trakya Paşaili*, 1918, S. 41, s. 1.

¹²⁸ Soner Yıldız, *Namık Kemal ve Süleyman Nazif’in şiirlerinde vatan mefhumu*, (Yüksek Lisans Tezi) Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt 2021, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 706756), s.74.

Malta'ya sürgün edilmesinden dolayı kendisinde var olan üzüntü ve kederi onunla duygudaşlık kurarak anlatır.¹²⁹

*“Resminin Karşısında
- Üstad-ı ebedi Süleyman Nazif Beyefendi'ye-
Sevgili nigâhındaki safiyyet-i mânâ,
Hâlâ o güzel ruhunu takrire müvekkil;
Hâlâ o nazarlardaki bin fikr-i muhayyel;
Takrire müvekkil o güzel ruhunu hâlâ
Müthiş helecanlar beni öldürmede hergün
Öldürmede her gün beni müthiş helecanlar
Ruhum neye bir meyl-i telaki ile ağlar?
Kâfi, ebediyen bana yalnız o görünsün?
...*

*Günlerce senin derd-i hayalinle didindim,
Günlerce teessürlere, hicranlara mahkûm;
Gayya-yı küdürün ne kadar ka'rina indim
Hecrinle boğulmaktı ümidim; sana malûm... ”¹³⁰*

Süleyman Nazif'e olan duygudaşlığını “Fırak-ı Irak'tan Sonra” adlı şiirinde devam ettirir. Şiire ismini veren kitap Süleyman Nazif'in sürgündeyken kaleme aldığı şiir ve hikâyelerinden oluşan kitabının adıdır. Şair, ithaf kısmını “Süleyman Nazif'in Resmi Karşısında” olarak verir. Süleyman Nazif'in sürgünde olmasından ve acı çekmesinden harap olduğunu ve sesinin kısıldığını dile getirir, hayatında olan güzelliğin onun sayesinde olduğunu dile getirir. Şair, Süleyman Nazif'e derin sevgi ve hürmet besler.

*“Bugün hayatımda:
Sizin güzelliğiniz var; sizin fakat mübkî
Sizin bedayi'iniz, şimdi kâinatımda...*

*....
Sen inledikçe Nazif'im, hayat-ı ilhamın
Derinlikte ezildim, bunaldım; alçaldım.
Sesim kısıldı, tükendim; harap olup kaldım... ”¹³¹*

Şairin İskeçe'yi, ona olan özlemini ve içinde bulunduğu durumu anlattığı şiirlerinden biri de “Hazan İçinde İskeçe'm”¹³² şiiridir.

*“Ruhunda bir neşide-i afil şu dillerin
Solgun duran mehasin hicran inliyor;
Her mevce-i nurunu ottan kafaların,
Mahiyet-i maadin tesirli dinliyor.*

Gördüm, güzelim İskeçe'nin naaşını yerde,

¹²⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Resmin Karşısında”, *Say u Tettebbu*, 1911, S. 17, s. 9.

¹³⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “İskeçe”, *Trakya Paşaili*, 1918, S. 37, s.2.

¹³¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Fırak-ı Irak'tan Sonra”, *Trakya Paşaili*, 1918, S. 38, s.2.

¹³² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Hazan İçinde İskeçe'm”, *Trakya Paşaili*, 1918, S. 44, s. 2.

Gelmişti mübarek yüzüne yas ile perde”¹³³

İskeçe'nin işgalinden dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirdiği şiirlerden biri de “Vatanım İçin” şiiridir. İskeçe'nin işgale direnemeyip düşüşünü insanın ölmesine benzeterek naaşını gördüğünü dile getirir.

2.2.1.1.4.2. Tunca Nehri / Meriç Nehri

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde vatana olan bağlılığında karşımıza çıkan yerlerden biri Tunca ve Meriç Nehri'dir. Bulgaristan ve Edirne sınırlarına dâhil olan nehirler Balkan coğrafyasında büyüyen şair için önemli bir beslenme kaynağıdır. İskeçeli Mehmet Sıtkı, Tunca ve Meriç nehirlerini anlatırken vatana olan özlemini sık sık dile getirir. Tabiat tasvirinden çok vatanın bir parçası olan yüzyıllardır çoğu duruma şahitlik eden bir parça olarak aktarır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde önemli mekânlardan biri olan Balkan coğrafyası uğradığı zulümler, şehrin kaybedilmesine olan hüznün ve kazanılmasına olan mutluluk temalarıyla şairin şiirlerine sıkça konu olur. “Aç Koynunu Tunca” şiirinde Tunca'yı kavuşulması gereken bir sevgili gibi anlatır.

*“İman gibi bir yoldaş olunca
Aç koynunu geldik sana Tunca
Bağrında güneşler tutuşunca
Aç koynunu geldik sana Tunca
...
Binler yaşasın sevgili ordu
Allah'a varınca seni sordu
En sonra zafer tahtını kurdu
Aç koynunu geldik sana Tunca”*¹³⁴

Şairin “Kamer ve Tunca” adlı şiirinde ise Tunca Nehri'ne kutsallık atfedilir ve ondan yüzyıllardır şahit olduğu her şeyi anlatması istenir.

*“Gel söyle güzel Tunca!.. Mürûrun nerelerden;
Nûrun akıyor nice güneş doğduğu yerden,
Aksin duyulur meşcerelerden, dereleden;
Sen Âlem-i İslâma bugün ruh-ı revânsın.”*

Şair şiirin devamında ise şiirine ilham kaynağı olarak Tunca Nehri'ni gösterir.

*“Yıldızlarının fevk-ı hayâlinde semâ pür
Bir belde-i hülyâ yaradan şu'lesi ister,*

¹³³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Vatanım İçin (Oğullarım Zahir ile Mahire)”, *Paşa İli*, 1923, S. 46, s. 1.

¹³⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Aç Koynunu Tunca(!)”, *Trakya Bilgi Demeti*, 1923, S. 2, s. 36.

*Benden ona avâre -semâvât ile hemser-
Bir girye-i hissiye, ebed beste-i ve muğber
Ben şâ'ir-i dil-haste ve senşi'r-i cihânsın... ”¹³⁵*

“Kamer, Tunca ve ben” şiirinde ise şair, hayatının elemli ve hüznü anlarına Tunca Nehri’nin şahit olduğunu ve nehrin vatanından bir parça getirmesi gerektiğini vurgular. Şair bu şiirini oğulları Zahir ile Mahir’e ithaf eder. Oğullarından ayrı kalmanın hüznünü Tunca’ya sığınarak yaşar. Bu şiirinde Tunca sığınılacak bir mekân olarak karşımıza çıkar.

*“Bir leyl-i şita, leyl-i elem; Tunca, kamer, ben,
Ücra-ı hakiki müteessir, müteellim;
Haykırdım o hicranzede ruhumla derinden:
Aç sine-i mecnununu Tunca sana geldim! ...*

*...
Ben çok geceler Tunca’ya dilhasta bakarken:
Teşvik-i melâl eyledim öksüz gibi candan;
Mazilerin alamı hayatımda yanarken:
Bir yad-ı semavi getir ey Tunca vatandan!.. ”¹³⁶*

“Meriç, Kamer, Ben” şiirinde de hüznüne Meriç Nehri’ni şahit kılar ve onun geçmişe dair hatıralar barındırdığını ifade eder.

*“Rûhumda derin bir yaranın ye’si kanarken,
Karşımda homurdandı Meriç geçmişe dâir;
Göğsünde bir nişân-ı kamerin nuru yanarken:
Mahur-ı elem titredi sâhilde makâbir; ”¹³⁷*

2.2.1.1.4.3. İzmir

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın vatanın topraklarından ayrı düşünmediği, düşmana karşı mücadelenin verildiği yurt toprağından biri olan İzmir’e yazdığı şiirleri de mevcuttur. Şiirlerin, gazetelerde yayımlanan tarihlerinden yola çıkılarak I. Dünya Savaşı’nın sonrasında Yunanlıların İzmir’i işgal ettiği 1918-1919 yıllarında kaleme alındığı söylenebilir. İzmir’in işgali Anadolu halkının işgalle karşılaştığı ve korktuğu ilk işgallerden biridir. İşgal haberinin gelmesiyle halk işgale direnir ve herkesin bu işgale karşı durmasını ve işgali protesto etmesi istenir. Örneğin İzmir gazetesinin 19 Şubat tarihli nüshasında, “...Uyan ey Türkoğlu uyan... Uyan sana suikast ediyorlar... Biz ölmedik yaşıyoruz. Henüz damarlarımızda İzmirimiz, halifemiz, hakanımız, payitahtımız için akıtacak kanlarımız var. Bu memlekete göz diken kuvvetleri yakacak eritecek hararetimiz pek

¹³⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Kamer ve Tunca”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 12, s. 2.

¹³⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı “Kamer, Tunca ve ben- Oğlum Zahid’le Mahir’e”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 16, s. 2.

¹³⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Meriç, Kamer, Ben...”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 18, s. 2.

hem de pek çok. Yalnız bunu da unutmasınlar ki Çanakkale kahramanlarının mavi beyaz kucağında haçı taşıyan Yunanlılığın canavar hâkimiyeti altında yaşayacak tek hemşiresi, tek bir validesi, ufak bir Türk beşiği yoktur. Ancak evet ancak hilalin al gölgesi altında hakaniyla, payitahtıyla, İzmir ile yaşayacak bir Türklük vardır...” çağrısıyla halk işgale karşı durmaya çağrılır.¹³⁸

Anadolu’da yaşanan bu gelişmeler İskeçeli Mehmet Sıtkı için de hüzne sebep olur, herkesi İzmir için direnmeye davet eder. “Yine İzmir!” isimli şiirinde dizeleriyle vatanı ölmek üzere olan bir kıza benzetir ve uyanın diyerek milleti direnmeye davet eder.

“Kara bir gül mü açan sine-i millette nedir;
Yine toprakta mı feryat ve leh-sûz-ı elem?
Muhtazır bir kızı andırma da bedbaht İzmir,
Yer harap oldu fakat yandı mı ukba bilmem?

Rüh-ı din inledi, bünyanı yıkıldı vatanın
Uyanın tefrika-cuyan-ı vatan! Siz uyanın.”¹³⁹

İzmir’i ve içinde bulunduğu durumu kaleme aldığı şiirlerinden biri de “İzmir! Sana...” şiiridir. Şiirin altında bulunan dipnotta bu şiiri şehit düşen Said Efendi’ye ithaf ettiğini belirtir.

“İnledim İzmir’ in namını rencur u harab;
Şimdi ruhumda erir giryelerin, son nefesin,
Hani evvelki tahassüs, hani hüsn-i mehtap?
Hani koynundaki leyli emel, nerde o kız?
Hani bağrındaki gülen aşk-ı emelsiz-ı vatan?
Körfezin sahil-i nâlânını baygın mı sanırsız,
Söyle İzmir! Sana kurban olayım söyle bana?
İnan!.. Allah ’ıma ahd eyliyorum nazlı ana!
Şairin nevha-i masumu semavata gider...”¹⁴⁰

2.2.1.1.4.4. Girit

Şairin ele aldığı yerlerden biri de Girit’tir. Birçok medeniyete beşiklik etmiş olan Girit, Osmanlı için de önemli topraklardan biridir. Venediklilerin elinde bulunmasından dolayı Akdeniz ticareti için engel teşkil etmesi sebebiyle 17. yüzyılda Mora Seferi sırasında fethedilir ve bu şekilde Osmanlı

¹³⁸ İzmir’in İşgali, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi> (Erişim:09/01/2023).

¹³⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Yine İzmir”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 29, s. 2.

¹⁴⁰ * “Bütün arkadaşların gibi fakat sen çok ağladın oğlum!.. İki katre-i masumun, güzel İzmir’i sulayan kavafil-i şehideye birer zülal-i rahmet olacağına iman et Duygulu, imanlı oğlum!Bana bu hünabe-i tahassürü nakşettiren gözyaşları senin, bu manzume de senindir. (Trakya Paşaili Edirne, nr.26, 30 Mayıs 1335-1919, s. 1.)”

hâkimiyeti altına girer.¹⁴¹ 19. yüzyılda Yunanlıların Girit'i ele geçirme fikrinden dolayı birçok kez Girit ayaklanması gerçekleşir ve Girit'te yaşayan Müslüman Türkler zor zamanlar geçirir. Osmanlı Devleti için Girit mesele hâline gelir. 1896 yılında patlak veren ayaklanmalar ve büyük devletlerin Yunanistan'ı desteklemeleri sonucunda Girit Yunanistan'a bırakılmak zorunda kalır. Son olarak 1913 yılında Balkan Savaş'ları sırasında Girit, Osmanlı Devleti'nin elinden çıkar.

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın *Silah* mecmuasında yer alan şiirlerinden biri de "Girit/ Giritlilere" ismiyle yayımlanır. Girit'in içinde bulunduğu buhranı konu edinen bu şiir Müslümanların ahının yerde kalmayacağını ve bir gün bu ahın işgalcileri bulacağını belirtir.

"Bir gün gelir bu haşır figanıyla müslimin
Afak-ı nevha darınız üstünde gizlenen
Bir kanlı dost zalimi hun-âver etmeden
Gülmez ve zar olur
Lakin emin olun buna ey zümre-i bîhin!
Afaka sır çeken zulme hâksar olur
...
Sen hasta hâl olunca perişan gelen sesin
Ruhumda inliyor dil-i zarımda inliyor
Sen dert gamla çırpınan âvâre-i kerihisin
Bir ah can feda ki mezarımda inliyor"¹⁴²

2.2.1.1.4.5. Edirne / Sultan Selim Cami

Coğrafi konumu sebebiyle siyasi, sosyal ve stratejik anlamda daima merkez ve birleşim noktası olarak görülen Edirne, tarih boyunca devletlerin ve milletlerin gündeminde yer alır. Yüzyıla yakın bir süre Osmanlı Devleti'nin başkentliğini yapan bu şehir divan şiiri başta olmak üzere birçok şiirde merkez mekân olarak karşımıza çıkar.

Balkanların eşiğinde yer alan bu tarihi şehir Balkan Savaş'ları 93 Harbi, Yunan İşgali gibi tarihi olayların bizzat içerisinde yer alır savaşlara ve işgallere tanıklık eder.¹⁴³

¹⁴¹ Cemal Tukin, "Girit", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/girit> (Erişim:14.01.2022).

¹⁴² İskeçeli Mehmet Sıtkı, "Girit'e-Giritlilere", *Silah*, 4 Haziran 1326/17 Haziran 1910, S. 38, s.3.

¹⁴³M.Tayyip Gökbilgin, "Edirne", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/edirne> (10.11.2023).

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde de Edirne ve onun tarihi güzellikleri fazlasıyla yer alır. İskeçe doğumlu olan şair, gençliğinin birçok yılını Edirne'de geçirir mesleğini burada icra eder ve hayatının temelini oluşturan birçok olayı bu şehirde yaşar. “Edirne, Selimiye, Geliyoruz...” şiirinde verdiği dipnotta (*“Edirne'nin istirdadından beş gün mukaddem yazılan bir manzumedir; İleri gazetesinde neşredilen bu eseri Demet'e nakletmek ihtiyacını duydum.”*) diyerek şehrin alınmasından beş gün önce bu şiiri kaleme aldığını belirtir.¹⁴⁴ Daha önceki şiirlerinde de diğer şehirlerin kaybını insanın ölmesiyle bağdaştırarak kaleme aldığını gördüğümüz şair bu şiirinde de Edirne'nin işgalini annesinin ölümüyle özdeşleştirir. Annesini şehrin alındığı sırada kaybeder.

*“Kalbinde vefasız girenin hande-i zerdi;
Ufkunda mübârek vatanın ye'si gezerdi;
Mahmur-u ta'ab gözlerin âtîyi süzerdi;
Çok gözyaşı ruhundaki yeldâyı üzerdi;
Ey şimdi zebanilere me'vî güzel annem!..*

*Gür saçlarının mâtem-i zıllinde melekler;
Efsane-i i' sârane şâid dökcekler;
Uğrundaki beş yüz senelik şanlı emekler;
Evlâdına ait idi cenneti bekler;
Ey her günü dargın, şeb-i yelda güzel annem!..*

*Hakkın bu tecellisini âfâkına sordum;
Rü'yamı hayâlât-ı cihân tâbına yordum;
Tes'îde hazırlan geliyor şan ile ordum;
Bir ordu ve bir el ki serapa güzel annem!..”¹⁴⁵*

Şiirinde, Edirne'yi ele almasındaki görünümünden biri de Selimiye Cami'dir.

Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde “*Evsâf ı câmi-i ibret-nümâ-yı bî misâl, ya 'nî Sultân Selîm-i Sâni ibn Sultân Süleymân-ı Zâlaleyhimür-rahmeti Zülcelâl*”¹⁴⁶ diyerek andığı 16. yüzyıldan beri tarihe tanıklık eden cami birçok şiirin konusu olur.

¹⁴⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Edirne, Selimiye, Geliyoruz”, *Trakya Bilgi Demeti*, 1923, S.2, s.2.

¹⁴⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Edirne Selimiye Geliyoruz”, *Trakya Bilgi Demeti*, 1923, S.2, s.2.

¹⁴⁶ Evliya Çelebi B. Derviş Mehmed Zıllı, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Konya, Kayseri, Antakya, Şam, Urfa, Maraş, Sivas, Gazze, Sofya, Edirne, III. Kitap, II. Cilt*, (Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı), 3. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, s.249.

Bulunduğu konum itibarıyla şehrin her yönünden kendini gösteren, ustalık eseri olarak tarihe bırakılan cami, İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın da şiirlerinde hayranlıkla andığı eserlerden biridir.

Trakya Paşaili gazetesinin ilk sayfasında yer alan “Sultan Selim Cami” isimli şiir “Şehzade-i civan-baht Cemaleddin Efendi Hazretlerine” ithafıyla yayımlanır.

Şiirin ilk dördlüğünde Selimiye Cami'nin köklü ve heybetli duruşu anlatılır, gölgesinde yer alan herkese ışık saçtığını ifade edilir.

*“Derin bir fecr-i lahuti uyurken utk-ı harında,
Yakın bir boşluğun manzur idi cevvinde bin abid
Temenniler, dualar, şehkalar vardı cidarında
Günah ve ma'siye tafil, ümid-i mağfiret varid;*

*Dört asırdan beri milletin kalbinde yücelikle yer aldığını ifade eder.
Yaşarsın dört asırdır milletin hiss-i büleğinde
Mualla, münşerih; Ey sakf-ı ruhanisi nür-a-nür!
Mehasinler mutarra, zevk-i vahdet var
Nasıl olsun huzur-ı asitanından gönül mehcür”*

Şiirin son dördlüğünde şiirini ithaf ettiği şehzadeye seslenerek Selimiye Cami'nin ona ecdadından miras kaldığını dile getirir.

*“Siz ey Şehzade! Ey nesl-i nezii-i asman-paye:
Mübarek ceddinizden müntakıldır yükselen saye;
Koşarsa çok mudur milletle şehrâyine na-mahdud
Tulü'-ı nur- u hüsnünle bugün bir şair-i mesut...”¹⁴⁷*

Şairin Selimiye Cami'ni Edirne'nin içinde bulunduğu durumdan ve işgalden yorgun düştüğü zamanlardan bahsederken tanık gösterdiği görülür. Bu şiir caminin mimarisinden bahsettiği, şairin madde ile hüznü birleştirdiği şiirlerden biridir. *Trakya Paşaili* gazetesinde yer alan Oğlu Zahir'e ithaf ettiği “Sultan Selim Cami” şiirinin ilk dördlüğünde Cami, yetim kalan ve acıklı sözler söyleyen bir insan gibi anlatılır.

*“Duyulur bir ebedi zenzeme-i har u elim,
Bu derin kubbede Hakk'ın leb-i gufranından;
Şimdi kandillerin üstünde yanan leyl-i yetim.
Uyutur gölgeleri râşeli elhamından;*

Şiirin devamında gamla yoğrulmuş kubbe ve mihrap tasviri yapmıştır.

*Matem-i ye'si ölen seslere mihrab-ı sükûn,
Şu büyük kubbede bir gizli emel var ki verir,
Mütehaşi dil-i gamirine öksüz solgun,*

¹⁴⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Sultan Selim Cami”, *Trakya Paşaili*, 1919, S.23, s.2.

Bir tesellâ-yı hafa-beste, hazin bir tekbir...”

Camide ibadet eden insanların “La ilahe illallah” sözünü yaşayarak söylediğini ifade eder.

*“Eğilen başlara ikili semavi gibidir,
Kubbelerden tutuşan zem zeme-i tehlilat,
Kalb-i mü'minde yanar naire-i hiss ü hayat...”*

Son dizede oğluna seslenerek Selimiye'den işitilen seslerin Hakk'ın ve Selim'in sesi olduğunu vurgular. Şair vatanına olan sevgisi bu şiirde Selimiye üzerinden anlatır.

*“Zehebi şulelerin nağme-i mahfisi gelir,
Bir peyam ı ebediyetle saçar şiir-i vatan
Bu da Hakk'ın ve Selim'in sesidir oğlum! İnan.”¹⁴⁸*

Şairin “Sultan Selim Cami, Ben, Kamer” adlı şiirinde ise Selimiye'nin tasviri manzara şeklinde ele alınır. Şair, Selimiye'yi karşısına alarak ona baktığında hissettiklerini ve ezan sesiyle kulağında oluşan durumu tasvir eder. Tasvir yaparken karanlık ve gizemli göklerden bahseder. Şairin içinde bulunduğu hüznün durumu manzaraya bakışına da yansır.

*“Hülyalı ve müphem o bakışlarla kevakib,
Tar-ı şeb-i hissimde açar kırmızı yollar,
Yerden uzanır göklere mahmül-ı nevaib”*

Şiirin ikinci dördlüğünde yer alan ifadelerde manzaradan ziyade sese odaklanır. Okunan her ezanın bir şiir olduğunu ifade eden şair, matemlerin ifadesinin ezan yoluyla olduğunu ifade eder.

*“Gufran u tahammül dileyen hareli kollar; ...
Karşımda “Selimiye” den afaka çıkan nûr,
Her “şerefede” bir şiir-i münacat okuyan ses
Matemlerin alametini nakletmeye me'mur,
Yer, gök bu temenni-i elem-besteye makes”¹⁴⁹*

2.3. Diğer

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın kaleme aldığı şiirlerden biri de “Mekteb-i Hukuk-ı Şahane Talebesinden” ithafıyla yayımladığı “Kaside-i Cülûsiye” şiiridir. Kaside formunda yazılan bu şiir padişahın övüldüğü, abartılı benzetmelerle yüce gösterildiği bir şiirdir. Mefâîlün /fe'ûlün / mefâîlün / fe'ûlün kalıbıyla yazılan bu şiir 1902 yılında kaleme alınmıştır. II.

¹⁴⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Sultan Selim Cami”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 23, s. 2.

¹⁴⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Sultan Selim Cami, Ben, Kamer”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 21, s. 2.

Abdulhamit'in taht süresi göz önünde bulundurulursa şiirin II. Abdulhamit'e yazıldığı söylenebilir.

*“Şefkatle bin yaşa ey padişah kâm-kâr
Üstümüzde sâye-i ikbalin olsun payidar*

*Bir şehînsah-ı muazzamsın ki sen ey şehir-i yâr
Nur alır mihr-i feyzinden cihan leyl u nehar*

*Bunca yıllardır hilafetinden doğan envar-ı feyz
İlim irfanı etti padişahım müstenir*

*Fahr eden siz mümin fahr eyleyen Osmanlılar
Var mıdır dünyada adil böyle şah kâm-kâr”¹⁵⁰*

Şairin 1918 yılında kaleme aldığı *Trakya Paşaili* gazetesinde yer alan vatanı uğruna şehit düşmüş bir genç için yazdığı şiir “Şehid-i Vatanın Yüce Şehidine” ithafla yayımlanmıştır. Şehidin ismi şiirde zikredilmez. Şair şehit olan genci şefkat ve gururla anar.

*“Millet kucacı şân ve şereflele yürektir,
Ukbada melekler bile hayradır.
Alkışlayan evvel seni, oğlum pederindir
Ninni, uyu ey zade-i ömrüm! Uyu ninni...*

*Türk'ün bu kırmızı bayrağı oğlum kefenin mi?
Bir şanlı kılıç yastığın olmuş o senin mi?
Güllerden uçan reng-i emel, renk tenin mi?*

Ninni, uyu ey zade-i ömrüm! Uyu ninni...

*Mermi o güzel çehrede bir sâniye durmuş,
Lâkin seni en nazlı yerinden neye vurmuş?
İnsan ebedî ömrü şehâdetinde bulurmuş?
Ölmekte bizindir yaşamakta ne olurmuş?
Ninni, uyu ey zade-i ömrüm! Uyu ninni...”¹⁵¹*

İskeçeli'nin Kerbela üzerine yazdığı ve “Üstad'a” ithafla *Hüsn ü Melûl*'de yer verdiği bir şiiri de mevcuttur. Şiir 14 kıtadan oluşur. Şiirin bütününe bakıldığında Kerbela hadisesini anlattığı görülür. Şaire göre Kerbela hadisesi sonrasında dünyada düzen bozulur.

*“Tarihi Bir Manzumeden
Üstad'a
Yazdıklarım ey hayat-ı fani!
Bir haile-i fena nevişte*

¹⁵⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Mekteb-i Hukuk-ı Şahane Talebesinden Kaside-i Cülusiye”, *Hürriyet-i Fikriye*, 1902, S. 25, s. 195.

¹⁵¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Nevhat-3”, *Trakya Paşaili*, 1918, S. 3, s. 2.

*Ey mevt! Bu hâle olma şanı
Bir hâile beladır işte;*

*Sen olmasan ey cihan ey cihan-zâlim!
Olmaz beşerin fena-yı ömrü
Sen olmasan, olmasa mezalim:
İnsanda bulur safa-yı ömrü*

*Sen olmasan ey cihan-ı hüsrân
İnsan ne bilirdi Kerbela'yı?
Bir vakıa geçti zor u gıryan
Takip ediyor bela, belayı*

*Ey dehr! Senin tebah olaydım
Zalimane yar olan hayatın
Mukadder değil mi ki mematın
Lânenin bükülüp siyah olaydı*

*Ben almayayım nisap hakkı
Mümkün mü aya güzide işkar
Maksudum O'dur kitap hakkı”¹⁵²*

Bireysel ve toplumsal başlıklar altında incelenen şiirlerine bakıldığında şairin şiirlerinde karşılaştığımız en etkili kavramın duygu olduğunu görürüz. İskeçeli Mehmet Sıtkı içinde bulunduğu hisleri, yaşadığı olayları ve hayatı anlamlandırma noktasında her zaman duygularına sığınan hisli bir şairdir. Aşka, özleme veyahut vatanına bakışında her zaman hislerini başrole koyar. Hayatını “maceram” olarak adlandıran şair bu macerayı anıp ağladığını da her zaman ifade der.¹⁵³ Şairin yaşadığı kayıplar, uzak kaldığı vatani, özlediği ve arzuladığı aşkları bu maceranın yansımalarıdır. İskeçeli Mehmet Sıtkı bu yönüyle ele aldığı eserlerinde tabiat tasvirlerini de sıkça kullanır ve bu tasvirleri hisleri üzerinden yapar. Tabiatı ve renklerini hislerinin bir yansıması olarak görerek şiirinde kullanır.

¹⁵²İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 29.

¹⁵³* “Ben maceramı kendim anar kendim ağlarım.” İfadesi Hüsn-ü Melûl’ün ithaf kısmında yer alan bir ifadedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSKEÇELİ MEHMET SITKI'NIN ŞİİRLERİNİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1. Nazım Şekilleri

3.1.1. Divan Şiiri Nazım Şekilleri

3.1.1.1. Gazel

Nazım terimi olarak gazel, kafiye örgüsü “aabaca...” olan bir nazım şeklinin adıdır. İstisnaları bulunmakla beraber Türk edebiyatında gazeller 4-15 beyit arasında yazılmıştır. Divan edebiyatı şairleri tarafından en çok tercih edilen nazım şekillerinden biridir. XVI. yüzyıl gazelin parlak devirlerindendir.¹⁵⁴

“XVIII. yüzyıldan itibaren şiirde başlayan tematik ve şekilsel değişiklikler gazelin de birtakım değişikliklere uğramasına sebep olmuştur. XVIII. asrın son çeyreğinde ivme kazanan yenileşme hareketleri en kolay biçimde gazelde gözlenir; zira gazel, ellerde ve dillerde diğer bütün formlardan fazla dolaşmaktadır. Dolayısıyla, en kolay tepki alan, muarız kazanan, rağbeti etkilenen de gazel olur.”¹⁵⁵

Fatih Andı ise değişikliğin şekil üzerinde de kendini gösterdiğini belirtir.

“Gazelde yaşanan değişiklikler şekilsel olarak kendini göstermektedir. Bu devrede, klasik edebiyatın bütün diğer şekillerinde görülen aşınma ve değişikliklere paralel olarak gazel şekil üzerinde de birtakım farklılaşmalar, çözümler, klasik tarzda görülmeyen tasarruflar ve ayrılıklar kendisini gösterir. Tanzimat sonrası Türk şiirine bakıldığında şiirde mahlas kullanma durumunun aşındığını, gerekli bir hususiyet olmadığı görülmektedir.”¹⁵⁶

¹⁵⁴ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017, s. 19.

¹⁵⁵ Kayahan Özgül, *Divan Yolu'ndan Pera'ya Selametle Modern Türk Şiirine Doğru*, Ankara: Hece Yayınları, 2006, s. 213.

¹⁵⁶ M. Fatih Andı, *Servet-i Fünûn'a Kadar Mecmûalarda Nazım Şekilleri* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 838), s. 108.

Bir diğerk değişiklik ise şiire başlık verme noktasında yaşanmıştır. Trn adını şiire verme durumu yerine her şiire kendine has başlık verme durumu söz konusu olur.

19. yüzyılın sonlarına doğru eserlerini yayımlamaya başlayan İskeçeli Mehmet Sıtkı da şiirlerinde divan edebiyatın nazım şekillerinden en çok gazeli tercih eder. şairin dergi ve gazetelerde rastladığımız yedi adet gazeli bulunur. Mehmet Sıtkı bu şiirlerinde mahlas kullanmaz kendi ismini şiirlerinin altına yazar. Yazdığı şiirlerde “Gazel, İşte Gazel” gibi başlıklar kullanır.

İşte Gazel

*“Vakıf raz aşına-yı dert olur sahba-yı aşk
Mah-ı leyl efroz canan can feda-ı aşk
Nur hüsnün müdür kim inşirak eyler hemen
İltimâ nevrine hayran olur Yelda-i aşk
Görmesin nur (*)¹⁵⁷ azar goncayı
Eylerez bülbül gibi tmeyi aşk
Ses eder hüsnün bugün ruşende an aşkı ah!
Zülüflerin açar gönlümden gelir aşk
Feyz nurundur tecelli eylemeyen kalbimdeki...”¹⁵⁸*

Gazel

*“O gözlerinde doğar nuri aşk u sevdanın
Gönül esiri (*) Ah! O hoş temaşanın*

*Sehab daralmadan tulu pek hoştur
Feza-yı zulmete karşı o nazlı siyanın*

*Semada nur teali gönülde şevk ile
Doğar yemin yesarımda nuri Mevla’nın*

*Sevmeli çehre-i gzin iğtirabı pişmeden
Nazarda sanki uful etti nuri ferdanın*

*Benim de şimdi gurub etti ruhumun güneşi
Gelir mi yâdıma bilmem hayali cananın”¹⁵⁹*

Gazel

“Mptelayım renk chuş nur olan ()
Ah yalnız ben miyim meftun olan simanıza?
Mahrum zar dernn seda bülbüller midir?
Sevdiğim efsâ zar et aşk yektanıza
Tab vecihinden eylerken dil fyuzât hayat*

¹⁵⁷ *şiirde (*) şekline gösterilen yerler silik olduğu için okunamayan yerleri işaret eder. şiir btnlğnn korunması açısından bu şekilde gösterildi.

¹⁵⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “İşte Gazel”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 1, s. 130.

¹⁵⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Gazel”, *Musavver Terakki*, 1902, S.22, s. 168.

Sahn gelsin reşk eder her tür müstesnânıza
Nur peyhanımdan aksetti ümit vasl ile
Bin tecelli saadet muğfil tenhanıza
Başka bir mecmua eser ezhar istemem
Ufuk emelimde doğdu sevdiğim şems-i vasıl
Akseden ey yar odur dîdar şevk efzanıza
Can feda her nazar-ı pertev nümayı hüsnüne”¹⁶⁰

Gazel

“Gönlüm tutuldu turre sevda fezanıza”
“Ey nur dîde ruhum ediniz müptelanıza”

“Ben aşkım mübed değil mi ey yar can?
Sevdalar neşreden çehre-i dilrubanıza

Yalnız yâdımda kaldı ne gördümse bimâr
Hayranım ben o hâle o hâl vefanıza

Kalbim anar zaman tefekkürde hâlini
Ruhum reşk eyler hâlâ o nazik edanıza”¹⁶¹

Gazel

“Gonca gülsün gül açılsın kalp zarım söylesin
Sen ey bülbül biraz kaşında yârim söylesin

Ben esirim hüsnünüm ey yar dilaşup can
Aşk mı her nazar-a süziş-i güzârım söylesin

Bir zaman ilham-ı şiir ettin bu şeyda gönlüm
Şimdi zar kalbimi leyl ve neharım söylesin

Levha-i hüsnün gibi bir feyz-i âlivi görmedim
Aldığım zevk hayatı, yadigârım söylesin”¹⁶²

Gazel

“Görüp o çehreyi zar aşınayı yar olurum
Bakıp o his semaya bî karar oldum
O çehre ahzede-i şiirim, anısı ruhumdur
O çehre yâdıma geldikçe girye bar olurum
“Unutmadın bilirim hatırat-ı sevdâyı”
Unutma aşk mı hicranla dağdar olurum
Bakar çiçeklere kahi hayal cananı
Görürde azim gülzar kûyyar olurum
Çekil o gonca-i nevar inkişaf etsun
O nuhside-i emele bin bihâr olurum
Hayat aşkımın üstünde ebr-i nevmît
Zılâl müphemî tuttukça nale bar olurum.”¹⁶³

¹⁶⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Gazel”, Musavver Terakki, 1902, S.22, s.169.

¹⁶¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Gazel”, Musavver Terakki, 1902, S.42, s.329.

¹⁶² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Gazel”, Musavver Terakki, 1902, S. 46, s. 361.

¹⁶³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Gazel”, Musavver Terakki, 1902, S. 41, s. 322.

3.1.1.2. Kaside

Nazım şekilleri arasında en eski şekil olan kaside, kuralları ve içeriği bakımından oldukça hacimli bir şekil olarak bilinir. Aynı kafiye ve aynı vezin üzere, matla-ı musarra olarak en az on beş beyit olmak üzere yazılan divan edebiyatı nazım şeklidir. Kafiye şeması “aaxaxaxa...” şeklindedir.¹⁶⁴ Sözlük anlamına bakıldığında Arapça, “niyet etmek, yaklaşmak” anlamlarında ‘kasada’ kökünden gelen bir kelime olduğu görülür.¹⁶⁵ Kasidelerin bir kasıtlı yazıldığı dikkate alındığında bu nazım şeklini sadece formal özelliklerin değil, belki ondan da fazla tematik kurgunun belirlediği görülür.¹⁶⁶

“Kasideler konuyu işleyiş bakımından dört kısma ayrılırlar: Nesîb ile başlayan kaside methiye ile sürer ve fahriyeden sonra dua kısmı ile sona erer. Kasideler işledikleri konular bakımından da ayrılır. Tanrı’nın birliğini anlatan kasidelere tevhit, Tanrı’ya yalvarıp yakarmak, günahların bağışlanmasını dilemek için yazılanlara münacat; Hz. Peygamber ve dört halife için yazılanlara naat denir. Padişah, sadrazam, vezir vb. gibi devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılanlara methiye; padişah tahta oturmasını kutlamak için yazılanlara cülûsiye; birini kötülemek için yazılanlara hicviye denir.”¹⁶⁷

Kasidenin Türk şiir tarihindeki yerine bakıldığında önemli kaside şairlerinin XVI. yüzyıl itibarıyla karşımıza çıktığı görülür. Tanzimat sonrası edebiyatımızda birçok kaside yazılır. Bu devirde bir kısım kasidelerde, yalnızca 15 beyitten fazla ve aynı kafiyeleşme yazılmaları yönlerinden şekille ilgili ama muhteva bakımından klasik kasideyle hiç alakası olmayan kasideler de kaleme alınmıştır. (Akif Paşa-Adem Kasidesi, Sadullah Paşa- Ondokunzuncu Asır gibi).¹⁶⁸

¹⁶⁴ M. Fatih Andı, *Servet-i Fünûn’a Kadar Mecmûalardaki Nazım Şekilleri* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 838), s. 108.

¹⁶⁵ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 40.

¹⁶⁶ Kayahan Özgül, *Divan Yolu’ndan Pera’ya Selametle Modern Türk Şiirine Doğru*, s.207.

¹⁶⁷ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 40.

¹⁶⁸ M. Fatih Andı, *Servet-i Fünûn’a Kadar Mecmûalardaki Nazım Şekilleri* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 838), s. 110.

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın tespit ettiğimiz şiirlerinden sadece 1 tanesi kaside nazım şekli ile yazılır. İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın *Musavver Terakki* dergisinin 6. senesinde “Mekteb-i hukuk-u şahane talebesinden” notuyla yayımlanan kasidesi cülus sebebiyle kaleme alınır. Şiir on bentten oluşur.

“Şefkatle bin yaşa ey padişah kâm-kâr
Üstümüzde sâye-i ikbalin olsun payidar

Bir şehinşah-ı muazzamsın ki: misalin gelmemiş
Sâha-i dünyaya ey şahinşah-ı âlîtebar

Bunca mektepler küşadıyla cihan marifet
Hisse-yâb lütfun olmuştur âli yevm el karar

Ruz-u mesut cülusundur bugün fahr eyleriz
Mülk u millet sâye feyzinde şimdi cennetvâr

Yükselir ta arşeden sât-i bülemd şehrinin
Zikr o şavkınla gökte hep melâlin nağme-kâr

Pür meserret zatı ki tebrik için sıdk-ı kulun
Hâme-i acizile eyler şehriyar ictisar

Mektep hukuk-u şahane talebesinden”¹⁶⁹

3.1.2. Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri

İskeçeli Mehmet Sıtkı Halk edebiyatı nazım biçimlerini diğer biçimlerden daha az kullanır. Aruz ölçüsünün hece ölçüsünden daha ahenkli olduğunu ve ritim açısından kulağa daha hoş geldiğini ifade eden şair halk edebiyatı ürünlerini çok fazla tercih etmez. Şiirlerine baktığımızda ninni ve türkü yazdığını ve bu şiirlerin konusunun toplumsal ve ferdi hislerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

3.1.2.1. Türkü/Ninni

Trakya Bilgi Demeti gazetesinde yayımlanan “Aç Koynunu Tunca” isimli şiiri türkü biçiminde kaleme aldığı şiirlerden biridir. Onlu hece ölçüsü ile yazılmıştır. Her bendin sonunda “Aç koynunu sana geldik Tunca” şeklinde

¹⁶⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Nevreside-i Hayatıma”, *Musavver Terakki*, 1902, Sene 5, S. 25, s. 195.

tekrarlanan nakarat bölümü mevcuttur. Kafiye düzeni ise “aaak/aaak/bbbk/ccck/” şeklindedir. Türküler konularına göre ayrılır.¹⁷⁰

“Aç Koynunu Tunca” şiiri de kahramanlık türkülerine örnek gösterilebilir.

*“İman gibi bir yoldaş olunca
Aç koynunu geldik sana Tunca
Bağrında güneşler tutuşunca
Aç koynunu geldik sana Tunca*

*Gök gürelemiş olsaydı semada
Türk almaz idi korkuyu yâda
Artık bize gökler de duada
Aç koynunu geldik sana Tunca*

*Evvelce bu dağlar yine şendi
Şimdiyse çiçeklerle bezendi
Aşıklarının sabrı tükendi
Aç koynunu geldik sana Tunca*

*Binler yaşasın sevgili ordu
Allah'a varınca seni sordu
En sonra zafer tahtını kurdu
Aç koynunu geldik sana Tunca”¹⁷¹*

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın beş dizeli bentlerle oluşturduğu- annesine olan sevgisini dile getirdiği türkü formunda bir şiiri mevcuttur. Her dört dizenin sonunda “...güzel annem!” şeklinde biten nakaratı mevcuttur. Türkünün kafiye düzeni “aaaak/bbbbk/ccck/dddk/eeee” şeklindedir.

*“Kalbinde vefasız girenin hande-i zerdi;
Ufkunda mübârek vatanın ye'si gezerdi;
Mahmur-u taab gözlerin âtiyi süzerdi;
Çok gözyaşı ruhundaki yeldâ-yı üzerdi;
Ey şimdi zebanilere me'vî güzel annem!*

*Gür saçlarının mâtem-i zıllında melekler;
Efsane-i isârâne şahit dökecekler;
Uğrundaki beş yüz senelik şanlı emekler;
Evlâdına ait idi cenneti bekler;
Ey her günü dargın, şeb-i yelda güzel annem!*

*Kalbinde "Selimiye" semâvâta yüceldi;
Feryâd-ı garîbanesi hakkın dile geldi;
Her nağmesi ruhumdaki tûfânları deldi;
Rabbim! O ne kudsî, ne semavi bir emeldi?*

¹⁷⁰NurettinAlbayrak,“Türkü”,TDVİslâmAnsiklopesisi,<https://islamansiklopedisi.org.tr/turku> (Erişim:05.01.2022).

¹⁷¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Aç Koynunu Tunca(!)”, *Trakya Bilgi Demeti*, 1923, S. 2, s. 36.

Ey nam-ı nezihîyle müsemma güzel annem! ”¹⁷²

Türküleri kapsayan sınıflandırmada ninnilere de yer verilir. Konularına göre dokuz başlıkta toplanan ninniler daha çok sakinleştirici ezgilerdir.¹⁷³

İskeçeli Mehmet Sıtkı da ninni biçiminde şiirler kaleme alır. Ninnilerin konusuna baktığımızda daha çok sevgi etrafında şekillendiğini görürüz. Şairin, kızının hastalığı sürecinde kaleme aldığı ninniler mevcuttur.

Hüsn ü Melûl’de “Ninni” başlığıyla yer alan şiiri kızına yazdığı bir ninnidir. Ninniler genel olarak anne ile çocuk bağı arasında şekillenirken “Ninni” şiirinde baba ile kızın iletişimi söz konusudur. Şair, 3+4+1+3+1 şeklinde dizeleri sıralanır.

*“Uyu yavrum sana kurban olayım
Hüsn-i masumuna hayran olayım
Giryemi terk eyle handan olayım*

*Uyu ikbal-i saadetle, kızım...
Geceler meş’al-i vicdanımsın
Raz-ı ruhum, emelim, canımsın
Meleğim nuhbe-i cananımsın*

Uyu ümid-i selametle kızım

*Baba ki kahreden elem-i hayat
Sana versin ebedi kam-ı hayat
Pek müessir sada encam-ı hayat*

Uyu rahatla şetaretle kızım ”¹⁷⁴

“Ninni” başlığıyla kaleme aldığı bir diğer şiirinde de 4+4+3+3 dize yapısını kullanılır. Kafiye düzeninde ise her bentte farklı bir kafiyeleşim benimsenir.

*“Sabah olmada hâlâ o yetimâne hayalin:
Mazi-i elem perver karşımda bî didar;
Ben uyku nedir bilmiyorum haşır u bîdar,
Aks-i aver olur ruhuma mahrum nevhatin*

*Mahzun gönül azade-i hicran giderken
Semanın oluyor münkalib subh-ı temenni
Tali beni firkatle mesaible nazarken
Ninni uyu ey zade-i ömr uyu ninni*

¹⁷² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Edirne Selimiye Geliyoruz”, *Trakya Bilgi Demeti*, 1923, S.2, s.2.

¹⁷³ *Detaylı bilgi edinilecek kaynak: Amil Çelebioğlu, *Türk Ninniler Hazinesi*, İstanbul: Ülker Yayınevi, 1982.

¹⁷⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, *Hüsn ü Melûl*, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 88.

*Yâdın oluyor ruhumun aramını salib
Yangın-ı nazarından uçuşur sanki melekler
Bilsen ne kadar hazin garibanemi calab*

*Karşımda benim tıfl-ı hayalim mi imgeler
Yavrum ne büyük mevki uluyetiniz var
Ninni sana ey nuhbe-i ümit perizar”¹⁷⁵*

“Nevhat-3” başlığıyla yayımlanan şiiri de ninni formundadır. Kafiye örgüsü “aaak/bbbk/ccck” şeklindedir. 4+4+5 şeklinde dizilir.

*“Millet kucağı şân ve şerefleyle yürektir,
Ukbâda melekler bile hayrandır;
Alkışlayan evvel seni, oğlum pederindir
Ninni, uyu ey zade-i ömrüm! Uyu ninni...*

*Türkün bu kızıl bayrağı oğlum kefenin mi?
Bir şanlı kılıç yastığın olmuş o senin mi?
Güllerden uçan reng-i emel, renk tenin mi?
Ninni, uyu ey zade-i ömrüm! Uyu ninni...*

*Mermi o güzel çehrede bir saniye durmuş,
Lâkin seni en nazlı yerinden neye vurmuş?
İnsan ebedî ömrü şehadette bulurmuş?
Ölmekte bizimdir yaşamakta, ne olurmuş?
Ninni, uyu ey zade-i ömrüm! Uyu ninni...”¹⁷⁶*

3.1.3. Batı Edebiyatı Nazım Şekilleri

Tanzimatla birlikte şiire gelen yeniliklerden biri de şekilsel değişikliklerdir. Sone, Terzarıma, Triyole, Sarma, Düz, Çapraz Kafiye gibi çeşitli nazım şekilleri yeniliği benimseyen şairler tarafından kullanılır.

İskeçeli Mehmet Sıtkı da şiirde biçimsel yenilikleri kullanır ve şiirlerinin büyük bir kısmını Batı edebiyatı nazım şekilleriyle oluşturur. Sone, Sarma, Düz ve Çapraz Kafiye dışında Servet-i Fünûn şiirinde kullanılan mensur şiir ve biçimsel kalıpların dışına çıkılarak yazılan serbest şiiri de şiirlerinde görmek mümkündür.

3.1.3.1. Mensur Şiir

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın kullandığı Batı edebiyatı nazım şekillerinden biri mensur şiirdir. Bir edebî tür olarak 19. yüzyılda Fransa’da ortaya çıkmış olan mensur şiir aynı yüzyıl içinde dünyada da yaygınlık kazanır. Türk

¹⁷⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, Hüsn ü Melûl, Edirne, Yako Levi Matbaası, 1912, s. 66.

¹⁷⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Nevhat-3”, *Trakya Paşaili*, 1918, S. 3, s. 2.

edebiyatında ise Ara Nesil ve Servet-i Fünûn şiirinde kendine yer bulur. Recaizade Mahmud Ekrem'in "*Vezinli ve kafiye her sözün şiir olamayacağını bunun yanı sıra her şiirin de vezinli ve kafiye olması gerekmediği*"¹⁷⁷ sözüyle Türk edebiyatında mensur şiir anlayışının temelini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Mensur şiirin edebiyatımıza dâhil olmasıyla birlikte şiirde kafiye silikleşmeye başlar ve yerine serbest söyleyişler gelir.

Çeşitli tercümeler yoluyla edebiyatımıza dâhil olan bu türün tanımına dair birçok görüş ortaya atılır. Döneme ve şaire göre çeşitli farklılıkları içeren mensur şiir tanımını geniş anlamıyla şu şekilde yapabiliriz:

*"Mensur şiir, duygu ve düşüncelerin yoğunlaştırıldığı, çağrışımlara açık, şairane ifadelerin yer aldığı bir dil estetiği içinden şiire göre daha rahat ve serbest söyleniş ve düzyazının kuru mantık örgüsünden gittikçe uzaklaşarak iç ahengi ve lirizmi kurmak isteğiyle daha çok genç insanın yarı melankolik ve kötümser iç dünyasının ifade alanı durumundadır. Bir yandan küçük hacmi, cümle yapısı, bir başlığının bulunması, tek başına her parçanın bütünlük göstermesi, şiire has imgeleri ve duyarlığı arayışıyla; diğer yandan yer yer kısa hikâyeye giden olay örgüsünü hatırlatan olaylar dizisiyle küçük hikâye ile şiir arasında ara bir tür olma özelliğine sahiptir."*¹⁷⁸

İskeçeli Mehmet Sıtkı özellikle gazetede yayımlanan şiirlerinde bu türe yer verir. İskeçeli'nin verdiği şiir örnekleri genellikle olay örgüsü üzerinden ilerler. Kötümser iç dünya, geçmişe özlem ve melankoli ön plandadır. İç ve dış şartların getirdiklerini şiirine konu edinir, duygularını derinlikli bir şekilde aktaran mensur şiirler kaleme alır.

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın mensur şiirleri incelendiğinde muhteva ve şekil açısından Servet-i Fünûn'un mensur şiir özellikleri görülür. Aşk temasına bakıldığında Servet-i Fünûn döneminde kaleme alınan mensur şiirlerle benzerlik gösterdiğini görürüz.

"Mensur şiirlerinde öncelikle sevmeye ve sevilme arzusu içindedirler. Ancak, tek sığınak olarak gördükleri aşkı mutlu oldukları

¹⁷⁷ Recaizade Mahmud Ekrem, *Takdir-i Elhan*, İstanbul, 1884, s.10.

¹⁷⁸ Cafer Gariper, "Türk Edebiyatında Mensur Şiir", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.7, S. 3, 2006, s. 361-410.

çok nadirdir. Genellikle aşta aradıkları mutluluğu bulamazlar. Bunun sonucu daha da narin bir bedbinlik duygusuna., hayal kırıklığına uğrarlar. Çünkü tutunacak bir dalları bile kalmıştır artık. Sonunda ahlal, oflar, inlemeler, gözyaşları hâkim olur. Aşk konusunu işleyen mensur şiirlerde zaman, büyük ölçüde mazidir, Bunun için hatıra karakteri taşır.”¹⁷⁹

“Nevreside-i Hayatıma” başlığıyla yayımlanan şiiri melankoli yüklü bir şiirdir. Şiirin melankolik temasını oluşturan konu ise aşktır. Mensur şiirin özelliklerini taşır.

*“Niçin seviyorum, evet niçin seviyorum, niçin senin nûr-u nigâhında okuduğum menakı-ı saadet, senin için döktüğüm gözyaşlarını teskin etmiyor, niçin o senin semavi nigâhının hazin tecellileri arasında gizlenen ser a ser aşikâne-yi teşrih edemiyorum. Bilmem hatırınızda mı yağmur yağıyordu. Gözlerimden bir iki damla yaş akmıştı. O sırada: siz
-Ben öleceğim, ben aşkın için öleceğim.
Demiştik. Ah! bî payan ufuklar, namütenahi boşluklara doğru
Pek cûş gözyaşları dökülecektir. Siz ölmeyiniz, ölmeyiniz...
Ölüm denildi mi karşımda bir seraptarini hicran en sönük levhalarıyla: en sönük manzaralarıyla tecelli ediyor. Ben buna tahammül edemem ben sizin menkıbe-i hayatınıza vakıf olduğum günden beri bilir misiniz? Ne kadar ağladım bilir misiniz?... Ne kadar tevdii zar ettim. İçin için gözyaşları döktüm.”¹⁸⁰*

“Mevalid-i İftirak” başlığıyla yayımlanan şiirinde ise sevgilisinden haber bekleyen bir âşık tasviriyle duygularını yazıya aktarır. Bu şiirde benzetme sanatına sıkça başvurduğu ve şairin içindeki aşkı benzetme yoluyla aktardığını görülür. Sevgilinin en çok bakışlarına övgü yapılır. Bakışların hayatında önemli bir noktada durduğunu ve ömrü boyunca unutamayacağını belirtir.

*“Demek ki: o yâr can, o nedime-i ruh, o pür-i hissiyat bana gücenmiş! Benim öyle artık görüşmeyecekmiş. Demek ki: bütün emellerim, Onun için okuduğum menakıb-ı hülyası saadet; mâil hicrana tevhil edecek! Of... İki defadır mektup yazdım, hâlâ bir haber yok! Hâlâ bir cevap yok...
Ah ey nevreside-i hayatım! Siz benden ne kadar uzaklaşmak ister iseniz isteyin, ruhum yine sizinle beraberdir. Ruhum yine sizin tabir-i envarınız karşısında sönük ve cevabında bir amel gibidir.
Ey ruh bakir! Bugün hazin çağlayanlardan, ıssız derelerden ve ipsiz ormanların latenâhi sükûn sükûnundan aldığım zevk-i şaireye; bir nigâhının ruha bıraktığı gölgesiz ve fakat saf bir tesire nikabil edemez.*

¹⁷⁹ İsmail Çetışli, *Serveti-i Fünûnda mensur şiir* (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ 1986, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 378917) s. 56.

¹⁸⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Nevreside-i Hayatıma”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 48, s. 382.

Sen, sana karşı olan nazarlara asuman peyda bir nigâh ile mukabelede bulundun. Fakat emin ol ki: Senin aşkın için dökülen gözyaşlarına, ah! O melâl akın katrene bir nazar merhamet bile etmedin. Yalnız nazarların, lakayt bakışların ile bîzar ettin. Ah o nazarlar. Ben o semavi bakışlarda öyle bir his şairiyet buldum ki: Onu sana anlatmak için hâlim müsait değildir. Evet: O nazarlar, o nazarlar ki: Fevk-ı râsimde payidar olacak bir devr-a-devirdir.”¹⁸¹

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın Celil Reşti Bey’e ithafıyla kaleme aldığı mensur şiirde de kendi gönül macerası üzerinden ilerleyen bir lirizm söz konusudur. Geçmişi yâd ederek içinde taşıdığı duyguları aktarır.

“-Celil Reşti Bey’e-
-2-

Ah sevgilim!

Ufuk mina-yı tecelliyatıma taalluk eden düşüncelerini ne kadar bîzar ediyor. Bilir misin o gün, senin sine-i garam alûdine bir bedia serpen gözlerim şimdi ne kadar ser-i hicran akıtıyor. O hatırat güzün nazarımda bir hayal bedi’i gibi kaldı. Ben şimdi o levha-i resmin karşısında ağlıyorum, mütemadiyen ağlıyorum. Semayı hayatımda yalnız uçan bu öksüz aşkımın melâl-i gözyaşları döküyorum. Bu mesum kalbime bir puşe-i nihanı konduran nura nurun gühundan bugün mehcürüm. Nasıl ağlamayayım! Mezelle-i pür sükûnuna iltica ettiğimiz ağacın safiyetinde ah!

Senin o mavi gözlerin, semavi bakışların, ateşin ruhsarının safiyet aşkıma ettiği ilham-ı ruhiye hâlâ dimağımda bakidir. Fakat sevgilim! Bu bittabi hicran emin olunuz ki: Akıbet hayatım, kitabe-i asiyeye uğranan gözlerinin nigâh-ı sahiranesi bana hicran olmamalı idi. Çünkü: nereye baksam seni görüyorum. Nereyi görsem sen varsın! Bütün elvah tabiatında sen menzurum oluyorsun. Hülâsa her şey senden ibarettir zannediyorum. Aşkımın asudesi içinde beni niçin yalnız bıraktın sensiz ben nasıl yaşarım; hiç ruhsuz vücut yaşar mı? Ağlama iki gözüm. Ben yanındayım!.. demiştin. Bu söz ah! Mevcudiyetini pür istilaeden bu söz hicran akın zavallı ruhum üzerinde ne kadar tesir icra etmiş idi. Söyleyiniz, ah aşkına söyleyiniz! Öyle değil mi? İdi! Seni sevmek aşkın için gözyaşları dökmek ...

Ah sevgilim! Benim nigâhban aşk u hayal o mesut günlerin hatıra-i latifidir. Sizi görmek için kaç defadır o telakki gâh mahmure gittim. Fakat efsus! Sen beni niçin düşünmüyorsun! Mamafih sen yine kal sen yine mesut ol. Ben ah zavallı ben! O sevda günlerini, bir ağlayayım, zarar yok. Sen mesut ol da? Ben bi payan ufukların arasında bir zair münkesir gibi uçayım. İşte ben şimdi yine bulutlar arasında bir perişanı müphemî içerisinde kaldım. Of! Yine seni düşünüyorum. Senin hararetti aguşun içerisinde geçirdiğim sermedi hayatı düşünüyorum. Bütün benliğim, bütün şairim, mağlup olarak kalıyor. İşte bu hülâsa-i iktirabı; sensiz geçirdiğim ruzname-i hayatı yine sana ithaf ediyorum.”¹⁸²

¹⁸¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Mevalid-i İftirak”, Musavver Terakki, 1902, S. 38, s. 299.

¹⁸² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Hayal-i Güzeşte”, Musavver Terakki, 1902, S. 15, s. 115.

Sevgilisini anan, hatıralarını yâd eden mutsuz ve bedbinliği hüznle yoğrulmuş bir âşık profili çıkarılır. İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın mensur şiirleri bu profil etrafında şekillenir.

3.1.3.2. Serbest Nazım Şekli

Serbest düzenli nazım biçimleri, var olan biçimler dışında, şairin kendi beğenisine ve şiir anlayışına göre yarattığı, ya da Batı ve Türk edebiyatındaki kimi nazım biçimlerinde küçük değişiklikler yaparak yeniden düzenlediği biçimdir.¹⁸³ Serbest nazım şekliyle yazılan şiirlerin sabit kuralları yoktur. Şiirler vezinli-vezinsiz hatta kafiye-kafiyesiz olabilir. Şiirlerin bazılarında bent sayıları eşit olurken bazılarında ise bent sayıları eşit değildir.¹⁸⁴ Serbest nazım şekli Batı edebiyatından Türk edebiyatına geçmiştir.

“Bentler, şairin istediği gibi düzenlenir. Bunların kesin kuralları ve sınırları yoktur. Bazıları vezinli-kafiye, bazıları vezinsiz kafiye. Bazılarında ne vezin vardır ne de kafiye. Bir kısmında her bendin mısra sayısı eşittir, bazısında farklıdır. Serbest nazım şekilleri bize Fransız Sembolistlerinin etkisiyle girdi ve Servet-i Fünûn döneminden günümüze kadar kullanılmaktadır.”¹⁸⁵

İskeçeli Mehmet Sıtkı serbest nazım şeklini birçok şiirinde kullanır. “Sahaif-i Sevda” şiiri yirmi iki dizeden oluşur ve serbest formdadır. Kafiye düzeni “abcadea” şeklinde ilerler.

*“Denizin sath-ı laciverdisi
Bir ufuk sandalın içinde bize
Ne günler mesken olmuştu ruhum
Yüzünün renk ahmerisi
Reşhatiyle ufuk aşkımıza;
Müterennim neşideler söyler
Ruhumun renkzar ameli;
Senin aşkının değil midir meleğim?
Denizin sath-ı mai mevceleri,
Arasında ser a ser müphem
Okunurken; şer şek gam dilden:
Dökülürdü pür iştikâ ama;
Sana ait idi o eşk-i hazin...
Sana ait bütün o şiir-i melûl
Senin aşkın edince kalbe hulûl;*

¹⁸³ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Sevinç Basımevi, 1983, s. 37.

¹⁸⁴ Nurullah Çetin, *Nurullah Çetin, Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara, 2014, s. 161.

¹⁸⁵ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara, 2014, s. 158.

*Orası işte mehbut sevda...
Denizin nefhe-i azamından;
Dinle bir merde savt-ı mecrumu. ” 186*

“Tenezzüh-i Şebâne” şiirinde de serbest nazım kullanılır. Şiir üç bentten meydana gelir. İlk bentte yirmi iki mısra ikinci bentte yirmi altı mısra, üçüncü bentte ise otuz üç mısra mevcuttur. Birinci bendin kafiye düzeni “abcdefg” şeklinde devam eder ve mısraların her biri ayrı kafiye sahiptir. İkinci ve üçüncü bentte de kafiye düzeni her bir dize ayrı kafiyeleştirilerek devam eder.

*“Seninle gül verelim bir nihayet aşkımıza
Bu felsefiyat bu hayalet bu neticesiz bir şey
Değil mi? Sevgili ruhum enis-i vicdanım
Beş on sene; o zamanlar çocukluğu ait
Çocukluğum ki: ufku zaman içinde güzâr
Seninle...Hayalinizle yaşar
Benim saadet şiirim medâr-ı aşkımdır
Benim medar-ı sünûhat şiir ve şevkimdir
Bilir misin yaşadık bir sabah neşe-i medar
Seninle güllerin altında ey semayı hayat!*

2

*Seninle biz ikimiz bir sabah idi تنها
Şu karşı bağlara doğru azimet etmiştik
Çimenleri, o sevgili çiçekleri bildin
Ki hepsi aşkımıza bir neşide söylerdi...
Bilir misin oradan avdet eyliyorken biz
Havada pek azıcık bir çılıntı görmüştün
Kızarıklıkla beraber havada gök gürleri
İken her an öylesin mest u baygın
Bana takarrüp edip “Ah korkarım şimdi
Evet, evet! Beni sakla bu hâl dehşette”
Dedikten sonra semadan sicim gibi keskin
Nüzûle başladı yağmur hakikaten bende
Hayal ile karışık havf içinde kalmıştım*

3

*Sevinmelerle münevver olan bu gözlerimiz
Sevinç içinde saçardı şua'n nur a nur
Benim enise-i ruhum değil mi? Söyleyiniz.
Hayalinizle yaşarken nasıl olur mehur.
Nedir neticesi bir hiç bu aşk faninin
Nedir neticesi yokluk değil mi sevdanın?
Nedir neticesi şimdi ümidi, hicran
Değil mi? Nur visalinde bir netice-i hiç
... ” 187*

¹⁸⁶ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Sahaif-i Sevda”, Musavver Terakki, 1902, S. 11, s. 82.

¹⁸⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Tenezzüh-i Şebâne,” Musavver Terakki, 1902, S.15, s. 113, 114, 115.

“Aşinâ-yı Ruhuma” şiiri on bir dizelik bir şiirdir. Şiirin mısraları arasında kafiye açısından bir düzen bulunmamaktadır. “abbccddceef” şeklinde kafiyeleşir. Şiir mısralara bölünmez tek bir formda ilerler.

*“Sevdadan mı nedendir? Şikeste hâl hatırım!
Gönlümce akseden ah sadasıdır ruhumun!
Birkaç sehab-ı şuhdur. Bu kalp mecruhumun,
En nazlı ibtisam semavisi gizlice:
Nazın Şukufelerle bir nişan bir şiir olan
Hûleyâli bir sabah-ı sahabegah nihan.
Zannederim ki: ruhum ve çılgın tehice
Bir kız güzelliği ile bir ahenk ruşedar,
Hırçın bakışlarıyla şiirler teraneler,
Ser pür semayı aşka gözündeki eşk daneler.
Ufkumda parlayan bir ziyayı tabdar var...”¹⁸⁸*

“Sevdiğim Sana” isimli şiirinde ise şekilsel açıdan birçok biçimin iç içe olduğu bir form söz konusudur. Şiir on iki dizeden oluşur. Kısa mısralar kendi arasında kafiyeleşir. Şiirin son kısmında ise tek bir dizeye yer verilir.

*“Meleksiniz, emelsiniz
Çiçek gibi güzelsiniz
Güzel melek sevilmesi kız peride-i ebedisiniz
Nazar eylemez mi hiç azarını bahar ter
Üzülmesin yeter yazık bu kalpzar giryedir
Nigâh-ı dil nazarını
Amele et azarını
Görüp semayı aşkımın derinliği ile şatırım
Sevinmeler bir günün geçen zamanı mübtesim
Evet o an hande levha-ı hayata mürtesim
Fakat neden, niçin şikestedir bu hâl hatıram*

Bu ruh giryedarımın bilinmeyen meramı var...”¹⁸⁹

İskeçe için kaleme aldığı şiirinde ise kafiye biçimi açısından bir serbestlik söz konusudur. Beş dörtlükten oluşan şiirin ilk iki dörtlüğünde sarma kafiye, son iki dörtlüğünde ise çapraz kafiye düzeni söz konusudur.

*“Sevgili nigâhındaki sayfiyet-i mânâ,
Hâlâ o güzel ruhunu takrire müvekkil;
Hâlâ o nazarlardaki bin fikr-i muhayyel;
Takrire müvekkil o güzel ruhunu hâlâ*

*Müthiş halecanlar beni öldürmede her gün
Öldürmede her gün beni müthiş halecanlar
Ruhum neye bir meyl-i telaki ile ağlar?
Kâfi, ebediyen bana yalnız o görünsün?*

¹⁸⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Aşinâ-yı Ruhuma”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 7, s. 51.

¹⁸⁹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Sevdiğim Sana”, *Musavver Terakki*, 1902, S.13, s. 97.

*Günlerce taharri-i hayatın o da bir derd
Günlerce senin zevk-i visalinle, münevver:
Bir an yaşamak: ruh-ı gribim bunu ister
Ruhum bunu ister bunu; Ey hüsn-i mücerred!..”¹⁹⁰*

3.1.3.3. Sone

Batı edebiyatı nazım şekillerinde örneklerine fazlasıyla rastladığımız bir diğer form ise sonedir. Daha çok lirik konuların işlendiği genellikle on dört dizeden oluşan bir nazım şekli olan sonenin ilk iki bendi dörder, son iki bendi üçer dizeden oluşur.¹⁹¹

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde bu nazım biçimini sıklıkla kullandığı görülür. “Telaki-i Bahar” isimli şiirinde 4+4+3+3 dize örgüsüyle oluşturulur. Kafiye düzeni “abba/cded/fgg/hhr” şeklindedir. Bu şekliyle Fransız tipi soneye örnektir.

*“Bakın şu sâha-i sevdaya hep yeşillendir,
Muhit-i âleme bir renk lacivert dolmuş
Sema zemin ile yek renk; yek mâl olmuş
Bütün şu manzara mina bütün güzelliştir.*

*Deniz sükûnet kalbiyesiyle hab-ı alude,
Ufak ve dalgalı (*) bir ibtisam Behiç!
Güler mahsun eşyaya pür hayal sürüd:
Bedialarla eder ruh kalbimi teheyyüç*

*O yar canla ben zevk sermedî bahar
Edip şu mai mahiyetin harim-i nazında
Güler, koşar, konuşurduk gehî izârında*

*Gördüğüm öyle perişan pür fütur bir renk
Olur zemin hayalette pek güzel o renk
Cicim dedikçe gülerdi perişanlık...”¹⁹²*

“Hemşirezadem İçin” başlığıyla yayımlanan şiirinde de sone nazım biçimi kullanılır. 4+4+3+3 şeklinde dize örgüsü bulunur. Şiir 14 dizeden oluşur. Kafiye düzeni “abab/cdde/fgg/fhh” şeklindedir. İthaf edilen kişiye olan özlemini ve sevgisini dile getirir. Konusu bakımından liriktir.

*“Sen pek yaramaz tıfl eden ey hâher sâid
Tam on sene evvel ufacık bir şey idin sen
Güldün, büyüdüñ şimdi nezaket sana ait;
Ey sevgili yavrum seni takdis ederim ben*

¹⁹⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “İskeçe” *Trakya Paşaili*, 1902, S. 37, s. 2.

¹⁹¹ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s.368.

¹⁹² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Telâkî-i Bahar”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 1, s. 5.

*Ağuş vefamızda büyüdüñ seni yavrum,
Ağlar yaramazlık ediyorken de severdin!
Bir şevk-i meselsel öyle kâhince gülerdin
Yâd etmeye bir hatıradır işte bu mendil*

*Zannetme unutmak seni mümkün mü münîrem
Senin pederimden bana bir nuhbe-i alî
Şahid buna hatta bütün eşya ve mualli*

*Senin bana şimdi gözüümün nuri münîrem
Etsin seni emeline eh reşide
Görsün o günün şevk derunisini dîde”* ¹⁹³

“İskeçe’m” başlığıyla yayımlanan şiirinde de sone nazım biçimi kullanılır. İskeçe’ye olan sevgisini dile getirdiği şiirde lirik bir hava mevcuttur. Kafiyeleşmiş biçimi bakımından Fransız tipi soneye örnektir. “abab/cdcd/eff/ggh” şeklinde kafiyeleşir. 4+4+3+3 şeklinde durakları bulunur.

*“Melûl u muhtazır âfâk içinde ra’she-nüma,
Sabahı bekleyen azlali saçların yuttu;
Remide kalb-i teessür leyâl-i na-temme-zâ,
O geys uvanı latifinde aşîyan tuttu...*

*Geceyle saçların enzara ihtisas-âmiz:
İki hemşire-i teesürdür;
Nazarlarındaki berk-i siyah-ı ye’s-engiz:
İçinde inleyen avare kalbimi öldür.*

*Ve o hiç gülmesin bu mey’usa
Mütegaful, pür-infiâl u haşin,
Yükselen teevvüh-i nermin,*

*İle ruhumda inlesin; lakin:
Giryesiz münşerih, fakat sakın,
İbtisamınla pembe bir büse...”* ¹⁹⁴

“Hayâlimdeki Sevgiliye” başlığıyla kaleme aldığı şiirinde de Fransız tipi sone kullanılır. Duygu yoğunluğu açısından zengin olan bu şiir lirik bir duyguya sahiptir. Kafiye düzeni “abab/cdce/fgg/” şeklindedir. 4+4+3 kafiye örgüsü mevcuttur.

*“Eski bir ma’bed-i sevdâ idi; gür saçlarının
Dağınık, gölgeli ru’yâsı na medfen geceler.
Şimdi âmâlim uyur, his ve hayâlîm, yarının
Başka bir ufk-u melûlünde mükeffen geceler...*

Ah o akşam, o derin belde-i hülyâ oynak

¹⁹³ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Hemşirezadem İçin”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 43, s. 338.

¹⁹⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “İskeçe’m” *Trakya Paşaili*, 1918, S. 41, s. 1.

*O emelsiz bayılan gözlerinin rüyası
Kalbimin ufku harâbîsine bir pembe duvak
Sanki bir türbe-i haşroldu melek kız bilsen?*

*Ah ey kız ki muhîâtında cihânlar tutuşur,
Siler enzarımı gönüllerdeki aks-i müphem,
Hangi ellerde fakat cism-i hazînin bilmem.*”¹⁹⁵

3.1.3.4. Sarma Kafiye

Sarma kafiye 4 dizeli bentlerle kurulan bir biçimdir. Dörtlük sayısı sınırlı değildir. Her dörtlüğün birinci, dördüncü ikinci ve üçüncü dizeleri kendi aralarında uyaklıdır. Kafiye düzeni “abba, cddc, effe...” şeklindedir.¹⁹⁶

Sarma kafiye kullanıldığı şiirlerde konu sınırlaması bulunmamaktadır. İskeçeli Mehmet Sıtkı, sarma kafiye şiirlerinde çok az kullanmıştır.

“Yurdumu Unutmayınız” başlığıyla yayımlanan şiiri iki dörtlükten oluşur. “abba/cddc” şeklinde kafiyeleşir. Şiirin ana teması yurt sevgisidir.

*“Bir nağme-i hicran okuyun Tunca yolunda
Bir yol ki çıkar yurduma matemle mücehhiz
Ufkunda ne bir yıldızı var aşk ile mütecehhiz
Yangın yanıyor sade ümitle kolunda*

*Elbette o öksüz yatanın yas ile giryan
Âlemine bigâne kalınmaz... Müteâlî
Bir hazin ile masum ve mebhasi
Feryat ediyor dinlediğimiz yurdumu bir an”*¹⁹⁷

“Gözlerin” başlığıyla yayımlanan şiiri de iki dörtlükten oluşur. “abba/cddc” şeklinde kafiyeleşir. Şiirin ana teması aşktır.

*“Tecellîgâh sevdadır ‘aynı rûh-u müsteşa
Olur güya nigâhından münevver hâleler manzûr
Fusûn aşka pür temâşâ olan bu dide-i mahmûr
Eder imâkruhumda esiri neş’elerpeydâ*

*Fezayı aşka pervaz eyleyen her mevce-i enzâr
Açar dâimsamimruha vâsi-i ufku pür âmal
Bakınca çeşmim ‘ibret zanneder pür mürgebîşehbal
Semayı aşktan etmiş zemine zuhre-i payidar.*”¹⁹⁸

¹⁹⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Hayalimdeki Sevgiliye” (Enis Behiç Bey’e ithafen), *Paşa İli*, 1923, S. 22, s. 1.

¹⁹⁶ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s. 370.

¹⁹⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Yurdumu Unutmayınız”, *Paşa İli*, 1923, S. 34, s. 1.

¹⁹⁸ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Gözlerin”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 34, s. 267.

3.1.3.5. Çapraz Kafiye

Çapraz kafiye Fransız edebiyatından edebiyatımıza dâhil olmuş bir biçimdir. 4 dizeli bentlerle kurulur. Dörtlük sayısı sınırlı değildir.¹⁹⁹

Fakat bazı şairler bentleri eksik bırakarak farklı bir düzen denerler.²⁰⁰Kafiye şeması “abab/cdcd/efef...” şeklindedir. Konu sınırlaması bulunmaz.

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın şiirlerinde sıklıkla kullandığı bir biçimdir. Yurduma şiirinde çapraz kafiye düzenini kullanır. Şiirin kafiye düzeni “abab/cdcd/efef/ghgh” şeklindedir.

*“Yine bir kahkaha, bir hande-i mütehezzî-i şevm,
İnliyor ka'r-ı siyahında bu müthiş gecenin;
Sanki timsâl-i mezâmîrîn ey girye-i yevm!
Şeb-i âlâme kudurmuş gibi çılgın geldin...*

*Fikir ve hülyamı serapâver-i hüznetti sesin
İnledim yurdumun âlâmını rencûr ve harâb;
Şimdi ruhumda erir giryelerin, son nefesin,
Hani evvelki tahassüs, hani hüsn-ü mehtap?*

*Hani koynundaki leylâ-yı emel, nerde o kız?
Hani bağrında gülen aşk-ı emelsiz vatan?
Söyle sönmüş mü o hicrânzede, baygın yıldız?
Söyle ruhun mu? Hayalin mi? Hayâtın mı yanan?*

*Söyle yurdum; sana kurban olayım söyle bana,
Pembe göğsün mü bugün hançer-i udvana siper,
İnan; Allah'a ahdeyliyorum nazlı ana,
Şairin nevha-i ma'sûmusemâvâta gider.”²⁰¹*

Şair, “Meriç, Kamer, Ben...” şiirinde ise farklı bir düzen kurar. Şiirin ilk üç bendi dörtlüklerle kurulur son olarak iki dize eklenerek bitirilir. Kafiye şeması “abab/cdcd/eeee/aa” şeklindedir.

*“Bir leyl-i hazîn,sâkit ve nâim yine her yer,
Dil haste ve mehtâb ile ben sîne-be-sîne,
Teşrîk-i melâl eyledim; Âzürde, mükedder,
Benzerdi çıkan her nefesim âh ve enîne...*

*Bir leyl-i münâcât kamer pembe, yeşil cevî-i muhîrât
Bir gaybi tahassür beni hülyalara boğdu,
Zulmetler ölürlen azalan şi'r-i müsâfât
Boşlukların 'umkunda güneşler gibi doğdu;*

¹⁹⁹ Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, s. 370.

²⁰⁰ M. Fatih Andı, Servet-i Fünûn’a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişimleri, İstanbul: Kitabevi, 1997, s. 400-402.

²⁰¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Yurduma”, Trakya Bilgi Demeti, 1923, s. 67.

*Titrer kamer altında perîşîde kanadlar,
Bir hüsn-ü ebed-zindeye meftûn gibi kuşlar,
Bir refref-icûyâ ile gökten yere atlar,
Hayret saçar efkara bu manalı uçuşlar;*

*Sâkin Meriç'in pembe kamer-i rûhun yutmuş,
Kudsî vatanın aşkını koynunda uyutmuş... ”*²⁰²

3.1.3.6. Düz Kafiye

Düz kafiye uyak düzeni bakımından divan şiirindeki mesnevi ile aynıdır. Her beyit kendi arasında uyaklıdır. Fransız edebiyatından, divan şiirindeki mesnevide bulunmayan özelliklerle birlikte alınır. Düz uyakta beyitler arasında sıkı bir ilişki vardır. Düz uyakta, aruzun uzun kalıpları yanında hece ölçüsü de kullanılır. Yeni Türk şiirinde düz uyakla, birkaç beyitlik kısa şiirler de yazılır.²⁰³

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirlerinde de düz uyak görülür. “O Topraklar” şiiri üç dörtlük ve bir beyitten oluşur. Kafiye düzeni “aabb/ccdd/eeff/dd” şeklindedir.

*“O topraklar, o topraklar, o topraklar
Yeşil bir yâd-ı aşkı her zaman saklar
O topraklardı ümidim ve imânım
Bugün ben yokluğuyla pek perîşanım*

*Geçen eyyâm-ı ömrüm hep o yerlerdi
O yerler hâtırat-ı kalbi söylerdi
Melekler vardı âfâkında raks-âver
Periler oynayırdı münşerih bir yer*

*Kamer-i şeydâ-yı vuslat bir güzel kızdı
Güzel kızlar o vuslatgâhda yıldızdı
Ne dilberler okurdu name-i mahmûr
Ne manalar duyardı her dil mağrûr*

*Bugün hep hâtırat oldu o şeyler
Gönül yâdıyla def'i hasret eyler ”*²⁰⁴

“Muallime Seniha Hanım İçin” başlığıyla yayımlanan şiiri 4 bentten oluşur. İlk dört dize kendi arasında kafiyevidir. Beşinci dizede farklı bir kafiye benimsenir. Kafiye şeması “aaaak//bbbbk/ccck/ddddk” şeklindedir.

“Ne kadar () itmiş derdin,
Anlayanlarca pek mükedderdin,*

²⁰² İskeçeli Mehmet Sıtkı “Meriç, Kamer, Ben...” *Trakya Paşaili*, 1919, S. 19, s. 2.

²⁰³ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s. 372.

²⁰⁴ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “O Topraklar”, *Paşa İli*, 1923, S. 20, s. 1.

Sen ki bir nahbe-i mukadderdin.
Âhfer-i dâde deyipte inlerdin,
Şu siyah toprak işte ferdâdır.
Neydi ferdâya karşı sende bu meyil?
Bir bahâr-ı latîf iken vâveyl!
Ona dehşetnümâ bedîa-i leyl?
İğtirâbınla söndü (*) sehîl,
Toprağında emel huydadır.

Ah emel! Ah emel! Ne çirkinsin,
Rûh-u eşyada gizli bir dinsin,
Sen de birden mi yoksa bezginsin,
Mâder-i gaflet oldu heb cinsin,
Varlığın bir acıklı simadır.

Ah emel! inleyen zavallıyı, sen...
Ye's-i ferdâ içinde pür-şuyûn
Neyi bekler beşer bugün senden
Kara toprakta şimdi bir yerden
Esmâdan fakat muallâdır... ”²⁰⁵

Şairin ilk dizesini bestelenmiş bir şarkıdan alarak kafiyeeye uygun şekilde yazdığı bir şiiri de mevcuttur. Kafiye örgüsü “aaxa/bbxb/ccxc/ddxd” şeklindedir.

”Akşam oldu, yine sular karardı²⁰⁶
Gamlı çehrem hasretinle sarardı
Dünya tatlı uykusunda uyurken
Ruhum seni yıldızlarda arardı

Andım seni aşk destanı dinlerken
Bir ay doğdu uzaklarda pek irken
Dudaklarım hayalinde yaşadı
Kaval sesi derin derin inlerken...

Tâ içimde acı bir şey kanadı
Bilmem var mı o duygunun kanadı
Sevda mıdır, hülya mıdır yarabbi?
Şiir midir yoksa onun bir adı...

Saçlarında geceleyen gönüldür
O günlerin kaygısını gel söndür
Bilir misin getiren kim kokunu
Koynundaki pembe ruhlu bülbüldür ”²⁰⁷

²⁰⁵ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Mersiye-Muallime Seniha Hanım İçin”, *Trakya Paşaili*, 1919, S. 8, s. 2.

²⁰⁶*Şarkı formunda Rahmi Bey tarafından bestelenmiş müziktir.

²⁰⁷ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “O, Aşk”, *Paşa İli*, 1923, S. 18, s. 1.

3.1.3.7. Serbest Müstezat

Müstezat Arapça “ziyâde” kökünden “artırılmış, eklenmiş” anlamlarındadır. Nazım şekli olarak müstezat, gazelden türetilmiş bir şekildir. Aruzun belli kalıplarıyla yazılır. Divan şiirinde de halk şiirinde de kullanılan bir nazım şeklidir.²⁰⁸

Şiirde şekilsel yeniliklerin benimsendiği bir dönem olan Servet-i Fünûn şiirinde ise serbest müstezat şekliyle karşımıza çıkmaktadır.

“Arûz kalıplarıyla yazılması, uzun ve kısa mısraların belli bir düzene bağlı olmadan kullanılmasıyla müstezattan ayrıldığı yazarlarca ifade edilmektedir.”²⁰⁹ Birden çok vezin kullanılması, ziyadelerin ve mısra sayılarının dizeler arasında farklılık göstermesi de serbest müstezâtı, müstezattan ayıran özelliklerdendir. Serbest müstezat, serbest şiire giden yolda önemli bir nazım biçimi olarak karşımıza çıkar.

İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın da serbest müstezâtı sayılı şiirlerinde kullandığını görürüz. Şair, serbest müstezâtı, nazımı nesre yaklaştırma ve şiirde ahengi sağlama noktasında kullanır.

“Bir Deste Menekşe” şiirinde üç uzun bir kısa dize şeklinde mısra düzeni sağlanmış “Bir deste menekşe” şeklinde olan kısa mısra tekrarı ile ahenk sağlanır.

“Benden sana bir nuhbe ki: sevdamıza dair
Şehbal-i latifinde anın ruh ser a ser
Bir his hazinene öyle göklere zâir
Bir deste menekşe
Ağuş-u hermanın elemünde sehabın
Bittabi hicran ile inlerdi rebabın
Bir nuhbe-i sevdası ki: o an şebabın
Bir deste menekşe
Sevdalarının gizlice ahengine dalmış,
“Bir sevda var ki anın aklını almış!”
Aşkın mücanisinde o bilmem ne yakalamış

Bir deste menekşe bana meratib-i safâze
Bir deste menekşe ediyor ömrümü ifa
Söyler gibi aşkının bütün âlâmını güya
Bir deste menekşe”²¹⁰

²⁰⁸ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 217.

²⁰⁹ M. Fatih Andı, *Servet-i Fünûn’a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişmeleri*, s. 271.

²¹⁰ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bir Deste Menekşe”, *Musavver Terakki*, 1902, S.7, s. 50.

“Bülbüller Öterken” isimli şiiri de üç uzun bir kısa mısra olarak yazılır. Üç mısralık yerlerde kafiye düzeni düzensizdir. “Bülbüller Öterken” mısrası tekrarlanır.

“-O’na-
“Sen şiir okusan dikilse afak u saharı”
Sen zemzeme-i sükûna ben şiirime malik
Sen şiir okusan dikilse ervah-ı melâin
Bülbüller öterken
Bir savt semavi ile emâlime serper
Bir nağme-i memdud ki: sevda ona hemser
Ahenk latifenin o dur ey ruh seminber!
Bülbüller öterken
Bahsetse saba ruhuna bir hande-i giryan.
Tahlil edebilsem sana aşkımdaki pinhan;
Binalar ile nevha-i hüsrân
Bülbüller öterken
Bin cilve-i mensî ile enzarıma karşı
Ağlar gibi pür lerzeme müthiş
Bülbüller öterken”²¹¹

“O Yar-ı Cana” isimli şiirinde de üç uzun bir kısa dize şeklinde bir düzen oluşturulur ve kafiye düzeni diğer şiirlerinde olduğu gibi birbirinden bağımsızdır.

“Mahi gibi eyler eden ey nur sema fam!
Emvac-ı mehasin arasında bana ilham
Bin bin maziden bize bir meş’alkam
Deryada seninle
Bu kesilme aman ey gecenin tayf hazini!
İndir ser sevdamıza şebnemli semadan!
Deryada seninle
Deryana kadar his kebudla (*)
Deryada ne kadar renk semavisi müzehher
Etmişti o şeb üstümüze nur semaber
Deryada seninle”²¹²

Şairin incelediğimiz şiirlerinden hareketle Türk şiirinin hemen hemen her formundan örnekler verdiğini görürüz. Divan şiirinin aruz kalıbını ahenk verme noktasında kullanır. En çok kullandığı şekillerden biri gazeldir. Şairin halk edebiyatı formlarını da şiirinde kullandığı görülür. Türkü formunu daha çok toplumsal temalarda ninni formunu ise bireysel temalarda kullanır. Şairin Batı edebiyatı nazım şekillerini de şiirlerinde kullandığını ve şiirine dönemin de bulunan şekilsel yenilik bakışıyla baktığı söylenebilir.

²¹¹ İskeçeli Mehmet Sıtkı, “Bülbüller Öterken”, *Musavver Terakki*, 1902, S.11, s. 82.

²¹² İskeçeli Mehmet Sıtkı, “O Yar-ı Cana”, *Musavver Terakki*, 1902, S. 22, s. 169.

SONUÇ

Çalışmamızda 1882-1932 yılları arasında kısa bir zaman diliminde hayatını sürdüren İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiirleri ele alınmıştır.

Yaptığımız dergi, gazete ve mecmua taramalarıyla 400 adet şiirini tespit ettiğimiz şairin çoğu zaman kendini tekrara düştüğünü ifade edebiliriz.

İskeçeli Mehmet Sıtkı için şiir estetik heyecanların ifadesidir. Duygu yoğunluğu hayatının her alanında olan şairin şiirlerine bakıldığında hüznün, keder ve yaşanmışlık duygusunun ağır bastığını görürüz. Şair, şiirin ve şairin tanımı ile ilgili döneminde yaşamış sanatçılarla münakaşalara girer. İskeçeli Mehmet Sıtkı'ya göre şairin görevi toplumu yönlendirmek değildir. Şairin böyle bir zorunluluğu yoktur. Şiir estetik anlamda şairi ve okuyucuyu doyurmalıdır. Şiirlerinin çoğunda aşk, sevgi ve vatan gibi konular yer alırken, düz yazılarında ise daha çok felsefi konuları ele alır. Ele aldığı bu felsefi konuların temelini ise insan, sanatçı, sanat ve estetik değerler gibi konular oluşturur.

Servet-i Fünûn hareketinin olduğu dönemde eserlerini yayımlayan şairin biçimsel anlamda da Servet-i Fünûn'da kullanılan nazım şekillerini şiirinde kullandığını görürüz. Şair çoğu zaman hayatını şiirinin muhtevası hâline getirmiş ve biçimsel olarak yeniliklere ayak uydurarak sanatını icra etmiştir. Şairin hislerinden yola çıkarak şiiri oluşturması gerektiğini vurgulayan şairin çoğunlukla santimental bir şair profili çizdiği görülmektedir. Bu santimental şair profilinde Servet-i Fünûn hareketinde yer alan şairlerin şaire bakışı da etkilidir diyebiliriz.

Batı tesiriyle gelen çapraz kafiye, sarma kafiye ve serbest şekilleri dener. Dil ve üslûbunda Servet-i Fünûn şairlerinden Tevfik Fikret'in izleri görülür. Kendisi de yazılarında bunu dile getirir. Klasik edebiyatın formlarıyla da şiirler yazmıştır fakat yeni biçimler şiirinin genelini oluşturur.

Şiir diline bakıldığında açıklık ve sadeliğin yer yer korunduğu ancak yer yer kapalı şiirler kaleme aldığı görülür. Toplumsal temalarda daha çok vatan sevgisini ele almıştır ve şiirinde vatana olan özlemini, sevgisini dile getirir.

Balkan Savaşları'nın etkileri ve Edirne'nin işgali üzerine şiirler kaleme alır. Vatanı ve güzelliklerini bir bütün olarak gören şair yurdunu, toprağını ve derinden bağlı olduğu vatanını birlikte düşünmüştür ve şiirlerine yansıtır. Millî edebiyat şairlerinden bu noktada ayrılır; şairin görevinin halkı yönlendirme olmadığı ifade eder. Bu konuda en çok eleştirdiği kişi ise Mehmet Akif'tir.

Bireysel temalarına bakıldığında kendi hayatının şiire çokça dâhil olduğunu görürüz. Şairin yaşadığı hayal kırıklıkları, evlatlarına olan özlemi, yaşadığı kayıplar ve ölüm duygusunun şiirlerinde yoğun olarak var olduğunu söyleyebiliriz. *Hüsn ü Melûl* bu tarz şiirlerinin olduğu bir eseridir.

İskeçeli Mehmet Sıtkı'nın şiiri bir ideolojinin savunucusu değildir. Şiir yazdığı dönemde Balkan Savaş'larının etkisi söz konusudur fakat toplumsal temaları olarak sınıflandırdığımız şiirlerinde düşmana olan kızgınlığını ve vatanın kutsallığını belirten şiirler dışında toplumun aksayan yönlerini eleştiren şiirlerine pek rastlanmaz. İskeçeli Mehmet Sıtkı yaşamının belli bir kısmını sürgünde geçirir. Bulgaristan'da kaleme aldığı yazılar incelenmiştir fakat düzyazı olduğu için çalışmamızda kısıtlı bir şekilde yer almıştır. Bu yazılara bakıldığında vatanından ve ailesinden ayrı düşmüş olmanın üzüntüsünü yaşayan bir insan profili görürüz.

Sonuç olarak gerek şiirleri gerek düşünce yazıları ile Türk edebiyatında bir yer edinen şairin hayatı ve şiirleri incelenerek Türk şiirine katkıları gösterilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

AKŞİN, Sina. *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İstanbul: İmge Kitapevi Yayınları, 2017.

ALIŞ, Şehnaz. *Servet-i Fünûn Dergisinde Küçük Hikâye- Mensur Şiir-Manzum Hikâye (1896-1901)*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul 1994. YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 27158).

ANDI, Fatih. *Servet-i Fünûn'a Kadar Mecmûalarda Nazım Şekilleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987. YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 838).

ANDI, Fatih. *Mehmet Celal*, İstanbul: Alfa Yayınları, 1995.

ANDI, Fatih. *Servet-i Fünûn'a Kadar Yeni Türk Şiirinde Şekil Değişimleri*, İstanbul: Kitabevi, 1997.

AYDIN, Hakan. *İttihat ve Terakki Mekteplerinin yapısal özellikleri üzerine bir inceleme*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya, 2008. YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 235274).

AVCU, Yakup. *Musavver Terakki (Altıncı Sene), İnceleme- Tahlili Dizin- Seçilmiş Metinler*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2021. YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 666159).

BAYRAM, Yavuz. “Klasik Türk Şiirinde Duyguların Dili Çiçekler”, *Turkish Studies International Periodical For Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/4, 2007, s. 209-219.

BERKES, Niyazi. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.

BULUT, Birol. *Zirvenin Işıltısı Yeni Türk Şiirinde Dağ*, İstanbul: Berikan Yayınevi, 2019.

BULUT, Birol. “İskeçeli Mehmet Sıtkı’nın Edebi Tetkiklerine Dair Dikkatler” *INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Tekirdağ (20-23 Ekim 2022) Bildiriler Kitabı, Tekirdağ 2022*, s. 405-416.

ÇETİN, Nurullah. *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap, 2014.

ÇETİŞLİ, İsmail. *Serveti-i Fünunda mensur şiir*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elâzığ 1986, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 378917).

DİLÇİN, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Sevinç Basımevi, 1993.

EKREM, R. Mahmud. *Takdir-i Elhan*. İstanbul, 1884.

Evliya Çelebi B. ve Derviş Mehmed Zıllı, *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Konya, Kayseri, Antakya, Şam, Urfa, Maraş, Sivas, Gazze, Sofya, Edirne, III. Kitap, II. Cilt*, (Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı), 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.

GARİPER, Cafer, “Türk Edebiyatında Mensur Şiir”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.7, S.3, 2006, s. 361-410.

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi> (Erişim:09/01/2023).

İNAL, İ. Emin. *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1969.

İPEKTEN, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2017.

KURT, Ali, “Tanzimat’tan Günümüze Türk Şiirinde Vatan Temi”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 1 Ocak-Haziran 2009. s.110.

KAPLAN, Mehmet ve Enginün, İnci. *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi IV: Ekrem, Hâmid, Sezai ve Ara Nesil*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1997.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara: Aydın Kitabevi, 1960.

ÖZGÜL, Kayahan. *Divan Yolundan Pera'ya Selametle Modern Türk Şiirine Doğru*, Ankara: Hece Yayınları, 2006.

PALA, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2017.

Sami, Şemseddin. *Kâmus-i Türki*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.

SARIOĞLU, Tarık. "İttihat ve Terakki Cemiyetinin Edirne Yapılanması ve Faaliyetleri", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 23, Sayı 2Aralık 2021, (619-640).

SITKI, İskeçeli Mehmet. *Hüsn ü Melûl*, Edirne: Yako Levi Matbaası, 1912.

SITKI, İskeçeli Mehmet. *Leylak*, İstanbul: Asır Matbaası ve Kütüphanesi, 1905.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Resmin Karşısında", *Say u Tettebbu*, 1911, S.17, s.9.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Şiirde Ölçü", *Say u Tettebbu*, 1911, S.14, s.12-16.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Sad' Dad Çivisi/İmla Meselesi", *Say u Tettebbu*, 31 Ekim 1925, 1. Sene, sayı 5, s.115-116.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Lisan=Musiki=Sada", *Say u Tettebbu*, 30 Kasım 1925, sayı 6, s.140.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "...", *Yeni Edirne*, 1909, S.467, s.3

SITKI, İskeçeli Mehmet. *Peyam-ı Edebî*, 11 Eylül 1919, S.48.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Üstad-ı Ebed-Zinde Süleyman Nazif Beyefendi'ye IV", *Peyam-ı Edebî*, 9 Ekim 1919, S.52.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "İskeçeli Mehmet Sıtkı"Üstad-ı Ebed-Zinde Süleyman Nazif Beyefendi'ye V", *Peyam-ı Edebî*, 13 Kasım 1919, S.14-57.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Niçin", *Hürriyet-i Fikriye*, 1914, S.9, s.5.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Mezahir-i Leyâl", *Hürriyet-i Fikriye*, 1914, S.15, s.4.

SITKI, İskeçeli Mehmet. "Bilmem Niçin İnanmadı", *Hürriyet-i Fikriye*, 1855, sene 3 cilt 5 nr: 102/ s.8.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Bir Temenni”, Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası, cilt 5 sayı 102, s.1240.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Girit’e-Giritlilere”, Silah, 4 Haziran 1326/17 Haziran 1910S. 38, s.3.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “İskeçeli, Mekteb-i Hukuk-ı Şahane Talebesinden Kaside-i Cülusiye”, Hürriyet-i Fikriye, 1902, S.25, s.195.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “İşte Gazel”, Musavver Terakki,1902, S.1,s.130.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Gazel”, Musavver Terakki, 1902, S.22, s.169.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Gazel”, Musavver Terakki, 1902, S.46, s.361.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Gazel”, Musavver Terakki, 1902, S.41, s.322.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Nevreside-i Hayatıma”, Musavver Terakki,1902, Sene 5, S.25, s. 195.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Nevreside-i Hayatıma”, Musavver Terakki, 1902, S.48, s.382.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Nevreside-i Hayatıma”, Musavver Terakki, 1902, Sene 5, S.47, s. 371.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Nevreside-i Hayatıma” Musavver Terakki, 1902, Sene 5, S.44, s. 346.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Mevalid-i İftirak”, Musavver Terakki,1902, S.38, s. 299.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Hayal-i Güzeşte”, Musavver Terakki,1902, S.15, s. 115.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Tenezzüh-i Şebâne,” Musavver Terakki, 1902, S.15, s. 113, 114, 115.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Aşinâ-yı Ruhuma”, Musavver Terakki,1902, 2, S.7, s. 51.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Sahaif-i Sevdâ”,Musavver Terakki, 1902, S.11, s.82.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Sevdiğim Sana”, Musavver Terakki, 1902, S.13,s.97.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Telâkî-i Bahar”, Musavver Terakki, 1902, S.1, s.5.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Hemşirezadem İçin”, Musavver Terakki, 1902, S.43, s.338.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Gözlerin”, Musavver Terakki, 1902, S. 34, s.267.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Bir Deste Menekşe”,Musavver Terakki, 1902,S.7, s.50.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Bülbüller Öterken”, Musavver Terakki,1902 S.11, s.82.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “O Yar-ı Cana”, Musavver Terakki, 1902, S.22, s. 169.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Tenezzüh-i Şebâne”, Musavver Terakki, 1902, S.15, s. 113, 114, 115.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Telâkî-i Bahar”, Musavver Terakki, 1903, S.1, s. 5.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Şiir ve Heves-i Tahrir”, Musavver Terakki,1902, Sene 5, S. 42, s.329, 330, 331

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Muhasebe”, Musavver Terakki,1902, Sene 5, S. 42, s.369.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Nevreside-i Hayatıma”, Musavver Terakki,1902, S. 38 s. 298.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Kıymetli Menekşe’nin İlhamı”, Musavver Terakki,1903, S.1, s.4-5.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Bir Deste Menekşe”,Musavver Terakki,1902,S.7, s.50.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Leylaklar İçinde”, Musavver Terakki,1902, S.12, s.90.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Telâkî-i Bahar”, Musavver Terakki, 1902, S.1, s.5.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Sahaif-i Sevda”, Musavver Terakki, 1902, S.11, s. 82.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “O Yar-ı Cana”, Musavver Terakki, 1902, S.22, s.169.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “İskeçe” Trakya Paşaili, 1902, S.37, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “İskeçem” Trakya Paşaili, 1918, S.41, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Hayalimdeki Sevgili’ye” (Enis Behiç Bey’e İthafen), Paşa İli, 1923, S.22, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Yurdumu Unutmayınız”, Paşa İli, 1923, S.34, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Meriç, Kamer, Ben...”, Trakya Paşaili, 1919, S.19, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Fırak-ı Irak’tan Sonra”, Trakya Paşaili,1918, S.38, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Trakya Karşısında”, Trakya Paşaili,1918, S.40, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Şehzade Cemaleddin Efendi Hazretlerine”, Trakya Paşaili,1919, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “*****”, Trakya Paşaili, 1928, S.2, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Bulgaristan’da Bir Sene-Maba’d”, Trakya Paşaili, 1923, S.18, s.3

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Bulgaristan’da Bir Sene-9”, Paşa İli,1923, S.23, s.3.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Beyefendi’ye”, Paşa İli, 1923, S.21, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Mersiye--Mu'allime Seniha Hanım İçin”, Trakya Paşaili, 1919, S.8, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Uyu Vatanım”, Trakya Paşaili,1919, S.46, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Nevasan”, Trakya Paşaili, 1918, S.18, s.2

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Bir Temenni” Trakya Paşaili, 1918, S.43, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Benim Duam”, Paşa İli, 1923, S.89, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Leyâl-i Gufran”, Paşa İli,1923, S.15, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “O Topraklar”, Paşa İli, 1923,S.20, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Hazan İçinde İskeçe'm”, Trakya Paşaili,1918,S.44,s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Vatanım İçin (Oğullarım Zahir ile Mahire)”, Paşa İli, 1923,S.46,s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Kamer ve Tunca- Kardaşım Nuri'ye...”,Trakya Paşaili,1919,S.12,s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Kamer, Tunca, Ben- Oğlum Zahid'le Mahir'e”, Trakya Paşaili, 1919,S.16,s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Yine İzmir”, Trakya Paşaili, 1919, S. 29, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Sultan Selim Cami “Trakya Paşaili,30 Nisan 1335/1919,S.23,s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Sultan Selim Cami, Ben, Kamer” Trakya Paşaili,1919, S.21, s.2.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Aşk ve Tesadüf (“Benim Aşkım” İthafı) Paşa İli, 1923, S.17, s.1

SITKI, İskeçeli Mehmet. “O, Aşk”, Paşa İli,1923, S.18, s.1.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Yurduma”, Trakya Bilgi Demeti, 1923, s.67.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Aç Koynunu Tunca(!)”, Trakya Bilgi Demeti,1923, S.2, s.36.

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Hakkı Bey”,Trakya Bilgi Demeti, S.2 , s.36

SITKI, İskeçeli Mehmet. “Mezâmîr-i Leyâl-Vatan Sana”, Trakya Bilgi Demeti, 1923,S.1,s.4.

SÜTÇÜ, Tevfik. *Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Vatan Temi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, YÖK: Ulusal Tez Merkezi(Tez No. 146611).

TURAN, Ertuğrul Rufayi. “Bir Yaşantı Estetiği Olarak Hüzün”, Felsefe Dünyası,52/52-59.

TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/edirne> (10.11.2023).

TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/girit> (Erişim:14.01.2022).

TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/iskece> (Erişim:07.01.2022).

TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/turku> (Erişim:07.01.2022).

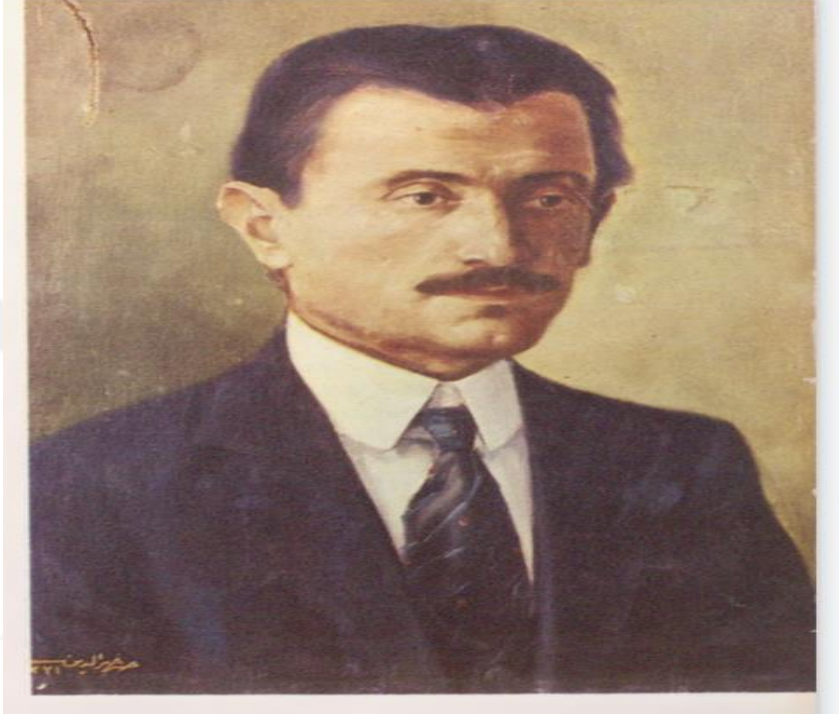
ÜNAL, Mehmet ve ÇALIŞKAN, Nurettin. “Türk Şiirinde Vatan Kavramının Anlam Seyri”, Sobider: Sosyal Bilimler Dergisi, 11 Haziran 2017, s. 266.

YALÇIN, Murat (ed.). *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.

YILDIZ, Soner. *Namık Kemal ve Süleyman Nazif’in şiirlerinde vatan mefhumu*. Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt 2021,YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 706756) .

EKLER

EK 1: RESSAM HASAN HAYRETTİN'İN 1331(1915) TARİHİNDE ÇİZDİĞİ İSKEÇELİ MEHMET SITKI PORTRESİ. (Taha Toros Arşivi, “Bir Çanakkale Ressamı: Hayri Çizel”, (Erişim: 14.01.2022)).

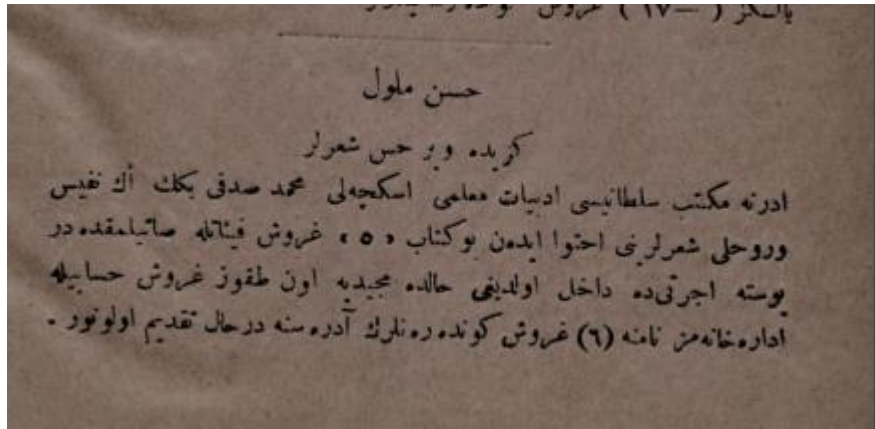

EK 2: İSKEÇELİ MEHMET SITKI’NIN 1912 YILINDA YAYIMLANAN
HÜSN Ü MELÛL İSİMLİ ŞİİR KİTABININ KAPAĞI.

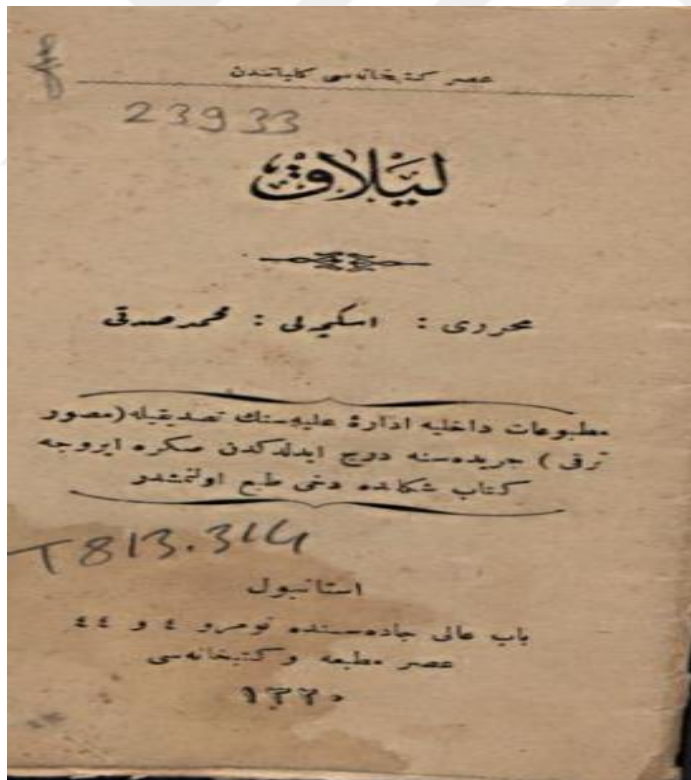
“FERYATKÂR YAZILARDAN BİR HİS DEFTERİ” BAŞLIĞIYLA
YAYIMLANMIŞTIR.

EK 3: SAY U TETEBBU DERGİSİNDE YAYIMLANAN HÜSN Ü MELÛL TANITIM YAZISI.

EK 4: ŞAİRİN, 1325 (1908) YILINDA YAYIMLADIĞI ROMANI LEYLAK'IN KAPAĞI.

EK 5: ŞAİRİN VAKİT GAZETESİNDE YER ALAN 20.05.1932 TARİHLİ VEFAT İLANI.

EK 6: ŞAİRİN VEFATINDAN SONRA ÇOCUKLARI TARAFINDAN VAKİT GAZETESİNE VERİLEN TEŞEKKÜR YAZISI. (23.05.1932 YILINDA YAYIMLANIR.)

